

«Den rigtige grønlander bor i hvert fald ikke i Nuuk»

*Om å skape en grønlandsk identitet gjennom diskurser om forskjell, fortid og
fremtid*

Liv Gyllensten Alvestad

Masteroppgave i Sosialantropologi
Det Samfunnsvitenskapelige fakultetet
Sosialantropologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2014

«Den rigtige grønlander bor i hvert fald ikke i Nuuk»

*Om å skape en grønlandsk identitet gjennom diskurser om forskjell, fortid og
fremtid*

Liv Gyllensten Alvestad

Sammendrag

Hva er «en riktig grønlander», og hvordan blir grønlander til? I avhandlingen viser jeg noen arenaene for identitetsskapelse i Nuuk, Grønland. Jeg tar for meg språk, rasisme, sosiale ulikheter og også bruken av natur, symboler og gjenstander. Grønland opplever endring gjennom ny styreform – Selvstyret fra 2009 – og nye muligheter – blant annet mulighetene for mineralutvinning. Økes økonomien gjennom mineralutvinningen muliggjøres en framtidig styrkes selvstendighet fra Danmark. Dette, sammen med valgkampen våren 2013 vil jeg vise hvordan, på mange måter, presset frem diskurser om forskjell og identitet. Dette var ikke uproblematisk, da det aktivt brukes diktomisering (Eidheim i Eriksen, 2010) for å tydeliggjøre gresene mellom de ulike identiteter grønlander og danske skaper dette problemer for de tansktalende grønlanderne – som identifiserer seg og identifiseres av andre som grønlandere gjennom delte mattradisjoner, historie m.m. nærmest blir en etnisk anomali. Jeg ønsker videre å vise hvordan fremtiden spiller en aktiv rolle i hvem grønlandere ønsker å være eller bli, men også hvordan det trekkes på fortiden: både restene av kolonihistorien i nåtidens styreform og levemåte, men også hvordan eldre bruksgjenstander får ny betydning og blir symboler på grønlandskhet. Det er også mye som ikke bare dreier seg om kultur og språk, som Lyng formulerte det: «[...] jeg vil advare imod, at debatten kun kommer til at handle om sprog og kultur. Det er slet ikke det, det handler om. Frustrationen grunder i social ulighed og dårlig uddannelse. Det er de forhold, som politikerne bør diskutere. Alt det andet fører ingen steder[...]vi som befolkning er kommet videre fra kolonitiden og har grund til at vise overskud som grønlandere (Duus, 2013).

Forord

Jeg vil takke mine to «familier» for støtte, hjelp og inspirasjon under oppgavens tilblivelse. Min norske familie – min mor, far og søster - for støtte og tålmodighet.

Min «grønlandske familie»– Inuk og hans mor – for ivrig inspirasjon, deling av mat, fortellinger. For at de dro meg ut på turer, kaffemik og kinobesøk. Jeg hadde ikke hatt det like bra i Nuuk uten dem. Qujanaq!

En takk går også til Illimarfik-instituttet og Ilisimatusarfik, Grønland Universitet. Jeg vil særlig takke Hanne Søgaard og Maria Ackrén for velkomst og hjelp til en noe bortkommen student. Jeg vil også takke Birger Poppel for inspirerende undervisning.

I would also like to thank all my friends and fellow students, whom I spent time with, eating lunch at Katuaq or Ilisimatusarfik: for the friendship, support and discussions.

Paul Wenzel Geissler, min veileder, har kommet nyttige kommentarer, dyttet meg i riktig retning og skapt en rekke nye tanker og ideer under skriveprosessen. Det har vært uvurderlig og inspirerende. Takk!

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	iii
Forord.....	v
Innholdsfortegnelse.....	vii
1.....	1
Introduksjon.....	1
Valgkamp.....	3
Å skape et «oss» mot et «dem».....	5
Oppbygning.....	7
2.....	8
Hverdagen i Nuuk.....	8
Nuuk, Sermersooq, Kalaallit Nunaat.....	8
Studenttilværelsen i Blok X.....	13
3.....	17
Å språkføre forskjell.....	17
TVene på sjømannshjemmet.....	17
Språk som skille.....	19
Grønlandsk: skissert historikk.....	20
Hverdagslig dansk i Nuuk.....	24
Tospråklighetens nyanser.....	25
Kaffemik og språkbarrierer.....	27
En grønlender uten språk.....	29
«Den rigtige grønlender bor i hvert fald ikke i Nuuk og taler i hvert fald ikke dansk».....	30

Å «føle seg grønlandsk».....	32
4.....	35
Hatets trommer i det fjerne.....	35
«Er Siumut rasistiske?».....	35
Rasisme og «forskjell på folk».....	36
Forskjell på østlige og vestlige kropper.....	37
«Fullgode dansker kunne grønlanderne aldri bli».....	38
Alkoholisme som eksempel.....	41
Flatt og lite.....	43
Kolonialismens gjenferd – rasismen snus?.....	47
5.....	50
Nuuk York og naturlige bygder.....	50
Sosiale ulikheter og klasses betydning for grønlandskhetens autensitet.....	50
Sosiale ulikheter.....	51
Dansker som fremstilt som bourgeois.....	52
Bygd og by.....	53
«Den naturlige by(gd)».....	56
Nuuk York.....	57
«Vi er for få i dette landet».....	58
6.....	61
Naturen og grønlanderen.....	61
«Været er som været er».....	62
Natur og mat som identitetsskapende.....	64

«En bit av en grønlander».....	65
Fangere og fremtiden.....	69
Studenter, fangeridentitet og «naturelsking».....	70
En framtid under jorden.....	73
7.....	75
Konekniven, Kaassassuk og Kolonigrunnleggeren.....	75
Om bruken av det materielle for å kommunisere identitet.....	76
Symboler og tradisjoner.....	77
Bruk av inuit-myter og fortid i samtidig litteratur og film.....	78
Moteriktig grønlandskhet.....	81
Konstruert symbol 1: Hans Egede.....	82
Konstruert symbol 2: Uloen.....	83
Avslutning.....	87
Å se framover, bakover og betydningen av «å føle seg».....	87
Litteraturliste.....	90

1

Introduksjon

Førsteinntrykk og oppgavens rammer

Jeg er 3 timer og 15 minutter fra Nordpolen, 10 timer og 5 minutter fra Tokyo og 4 timer og 15 minutter fra København. I alle fall i følge skiltingen utenfor, som flere, blide parkaskleddede turister poserer mens deres reisepartnere står med hevet telefon, klare til å forevige øyeblikket. Selv har jeg flydd de litt over 4 timene fra København og skal nå vente et par timer før det igjen er omlag 1 times flyreise til Nuuk. Det snør. Tunge, late snøflak daler ned fra himmelen, men smelter raskt i møtet med de varmere, store vinduene på Kangerlussuaq – hovedflyplassen plassert nærmest midt i landet, rett ovenfor den Arktiske Sirkel. Fjellene danner en postkortlignende bakgrunnen, små flymaskiner er parkert på tundraen utenfor. Foruten om hotell finnes det en kantine, to turistbutikker som selger ting som for meg, på dette tidspunktet, virker særdeles fremmed – vesker av selskinn, figurer i stein, bein og tann, bøker – det meste en ville anse som typisk «grønlandsk». Kafeen like i nærheten er fylt opp med folk som drikker kaffe, spiser lunsj og konverserer. Flyplassen er overraskende full av folk, men denne opplevelsen forsterkes nok nettopp av at rommet er så lite. Denne samme mengden mennesker ville fått Oslo Lufthavn til å virke tom – men de to rommene og kantine som utgjør Kangerlussuaq-lufthavn virker tettpakket av mennesker, koffertene, parkaser og barn som løper ivrig omkring, klatrer på benkene. Etter titting i butikker, lunsj på kafé og nervøs observasjon av tilstandene i landet jeg skal bo i de neste månedene er det endelig boarding. Flyet til Nuuk er mindre enn jumbojeten fra København. Setene er smalere og tv-ene fraværende. All bagasjen er festet foran i flyet, vi ser på den når vi letter og jeg tenker at om vi kræsjer så får vi bagasjen rett i fleisen. Det lille flyet rister og humper, men letter uten problemer. Utenfor åpenbarer snødekte fjell og innlandsis seg. Utsikten er hvitere enn skyene noen hundre meter høyere opp. En kvinne humrer fornøyd – hun fører en ivrig samtale på et veldig fremmed språk jeg snart kommer til å forstå er grønlandsk og har en jakke jeg legger merke til umiddelbart – et patchwork av det jeg antar er selskinn i alle regnbuens farger. Jeg visste ikke at det fantes gul, rød og grønn sel.

Flyet kræsjer ikke, og Nuuks lufthavn er betydelig mindre enn Kangerlussuaq. Her er det verken turistforetninger eller kantine. Jeg henter bagasjen og får tak i en taxi utenfor. Den første jeg kommer til å snakke med i Grønland er taxisjåføren – en liten, blid kvinne med briller, islendinggenser og med et rede av krøllete hår. Vi snakket litt om løst og fast, men hun fatter tidlig i samtalen interesse for årsakene til mitt opphold. Dette forklarte jeg, og hun påtar seg oppdraget å fortelle meg litt grunnleggende om Grønland. «På denne store øya vår bor det under 60 000 mennesker, i byen litt over 15 000,» hun forteller videre om vinteren og om hvordan man bør gå kledd – før hun stopper opp og sier: «Men du er vel vant til snø, for du er norsk, ikke?» Jeg svarer at jo, jeg er det. Jeg forstår at noe må bli gjort med aksenten min, vri noen ord til dansk, for på tross av at samtalen vår flyter relativt greit er det flere ord må jeg si to ganger eller fordanske for at kvinnen skal forstå. På tross av dette virket kvinnen flytende i det danske språket, hun snakket godt og får meg til å føle velkommen. Vi kjører forbi snø, fjell og tundra. Etterhvert dukker små hus opp i veikanten. I det vi kjører forbi slalåmbakken peker hun og sier; «Du kan gå på ski der- og der,» hun peker mot fjellene, «men det blir mindre og mindre snø. Se her – her pleier det å være mer snø, » hun lener seg mot vinduet, peker, «men vi har hatt lite av det de siste årene. Dette henger sammen med global-ett-eller-annet, sier de.» Jeg titter ut av vinduet og forsøker å forestille meg det snødekte landskapet med enda mer snø. Vi kjører forbi en bygning som ser betydelig mer moderne ut enn de foregående. «Universitetet!» uttrykker hun, peker, «Og naturinstituttet!» Før hun legger til: «De bør du kontakt.» Deretter farer vi forbi en rekke fargesprakende hus – pasteller, mørke blåtoner, grønne, gule og lyseblå trehus. Hun sier at hun vil kjøre meg en liten omvei, så jeg får sett mer av byen, om jeg vil det. Det vil jeg. Vi svinger inn en annen vei og det dukker boligblokker og høyere bygninger opp: en rekke, slitte betongblokker – grå, men med striper av turkis, noen med store malerier på sidene, et med «NUUK» rammet inn av et rødt, hjerte. De minner om barnemalerier. Naboen til blokken er stor og moderne – Nuuk Center, Grønlands første kjøpesenter. Jeg merker meg flaggene i byen – i hovedsak grønlandske med den delte røde og hvite sirkelen som fører tankene til en slags solnedgang oven isen. Flagget står sjeldent alene, for det har gjerne Danneborg som nabo. Flere bygninger, som det nordlysformede kulturhuset Katuaq, matbutikken Brugseni og markedet utenfor som vrirler av folk, hotell Hans Egede der reisende med god økonomi bor og med velkjent «skybar» før vi kjører forbi posthus, skoler og boligområder og stopper ved et av de få lyskryssene i byen, deretter nedover en bakke og så ankommer vi Sjømannshjemmet, et stort rødt avlangt hus rammet inn av containere, trålere, hav og fjell - mitt hjem de første dagene. Taxisjåføren hjelper meg med å få ut kofferten. Jeg takker henne, tipser *halvtreds kr* og, med et stort blidt

smil ønsker hun meg: «Lykke til!» og tar meg i hånden, hilser farvel før hun tripper mot taxien, på vei mot nye kunder.

Denne oppgaven kommer til å handle om Nuuk og befolkningen sin opplevelse av det å være grønlandsk og hvor grensene for den grønlandske identiteten går. Nuuk, som resten av Grønland, opplever en rekke endringer. Øya har vært noe i søkelyset ikke bare grunnet smelting av innlandsisen og klimaendringer, men også grunnet det faktum at det har vært planlagt for å legge til rette for mineralutvinning. Det foregår også planer om jernutvinning i Nuukfjorden, og gull utvinnes dypere inn i den. Firmaer har sagt seg interesserte i å investere i eller starte gruvedrift og selvstendigheten fra Danmark er styrket gjennom Selvstyret fra 2009. Selvstyret gjorde det grønlandske språket offisielt og innehar en mulighet for økt selvstendighet fra Danmark om Grønlands økonomi styrkes – muligens fullstendig. Og denne selvstendigheten er folk virker interesserte i å utvide. Særlig da valgkampen startet i Mars skulle dette belyse problematikk som tidvis lå mer i skyggen, i en betydelig grad knyttet til hva en grønlender er. I møte med ny regjering, økt selvstendighet og framtidshåp om full selvstendig oppstod det en rekke spørsmål i diskursen rundt hva den grønlandske nasjonalidentiteten skal inneholde: Hvilke språk skal en grønlender snakke? Hvordan skal en grønlender bo? Og hva skal være øyas økonomiske grunnlag? Muligens blir nasjonalfølelsen styrket, forholdet til dansker spisses og den uttalte bevisstheten rundt sosiale forskjeller og bruk av symboler økes. Defineringen av grønlandskhet er ikke nødvendigvis sterkere eller annerledes enn tidligere, det innehar trolig de viktigste kjernekomponentene – men muligens i ny drakt. Det er en interessant spenning mellom det typisk «tradisjonelle» og det nyere. Det legges nærmest opp til endring kontra tradisjon fra Grønlands egen side også, i alle fall gjennom turistnettsidene fører slagord som: «Tradition and Renewal» og presenterer Grønland som en pionerende nasjon (Nuttall, 2012:119). Jeg formulerer problemstillingen min slik: Hvem er grønlenderen, hvordan blir grønlenderen til og hvem skal grønlenderen bli?

Valgkamp

Denne oppgaven handler om identitet i møte med endring. Hvordan skapes en grønlandsk identitet i samtidens Grønland preget av ny styreform, med økt selvstendighet som i seg selv innebærer en mulighet for fullstendig selvstendighet i framtiden. Under mitt opphold i Nuuk var det en valgkamp som i stor grad ble preget av en rekke temaer knyttet til identitet, endring, grønlandskhet og fremtiden. Det ble dannet en ny regjering bestående av blant annet

det gamle, velkjente sosialdemokratiske partiet Siumut – som hadde gått til valgkamp med et ønske om videre styrking av selvstendigheten, det nasjonalistiske partiet Partii Inuit og partiet Atassut. Debattene under og i kjølevannet av valgkampen vil være sentrale i oppgaven, sammen med befolkningen – i hovedsak blokkbeboere og studenters – oppfattelse av debattene, diskursen og det å være grønlandsk i en tid med endring og valgkamp. Jeg kommer ikke til å skrive veldig utfyllende om selve valgkampen, men vil særlig fokusere på det som handler om rasisme, språk og sosiale ulikheter og speile det politikerne uttalte med det informantene fortalte. Jeg vil supplere empiri herfra med samtidig litteratur og film og vise hvordan disse er med på å formidle oppfattelse av grønlandsk identitet samtidig som jeg også vil vise til eldre litteratur. Det er et ønske å få frem hvordan tid har en aktiv rolle i dannelsen og skapelsen av identitet. Historie, og hvem man har vært og opplevd som folk er lite sentral som hvem man skal bli, og jeg vil argumentere for at disse henger tett ved sammen. Fremtiden blir derfor like relevant som fortiden i avhandlingen.

The creation of Partii Inuit came at a time when our fellow Greenlanders, especially those living in the rural areas, were considered worthless and lacking identity, and they were at the brink of being brought down to their knees by the political system. This positive event brought renewed hope and sense of identity to the people, who again felt that they could use their language and way of life and their rights in their everyday lives in a much broader way. (Olsen, 2013)

Partii Inuit(Inuitpartiet og/eller folkepartiet)ble dannet høsten 2012 og er dermed, i skrivende stund, Grønlands yngste parti. Partiet kan omtales som nasjonalistisk og preget på mange måter valgkampen 2013 med sine kontroverser og uttalelser. Partilederen, Nikku Olsen, en tidligere kjent politiker for det tidligere regjeringspartiet Inuit Ataqatigiit(Inuit brorskapet/samholdet). Olsen nektet å snakke dansk, og majoriteten av partiets informasjon finnes utelukkende på grønlandsk. Partiet er gjennomsyret av skepsis til den gamle kolonimaktens styring av Grønland og et ønske om å bevare det opprinnelige Grønland – hvilket de mener finnes i bygdene. Styrkning av den grønlandske identiteten var fokuset for partiets politikk. Ernest Gellner skriver at nasjonalisme er et politisk prinsipp hvor den politiske og nasjonale enheten skal være overensstemmende. En nasjonal enhet er så godt som det samme som en etnisk gruppe. Etniske og politiske grenser skal altså henge sammen. Kort sagt en tanke om at en etnisk gruppe skal styre staten(Eriksen, 2010). I så fall er det åpenbart at Partii Inuit er et nasjonalistisk parti. Målet til partiet er å bygge en grønlandsk nasjon, som bygger på grønlandske prinsipper. Partii Inuits politikk ble førende for debattene som oppstod

i kjølevannet av valgkampen – blant annet språkdebatten.

Siumut(som betyr «Fremgang») er også noe relevant for oppgaven. Siumut sørget for at Partii Inuit kom inn i regjering. Det blir ikke noe dybdeblikk på partiet, men jeg ønsker å nevne fanesakene for valget 2013. Partivideoen starter nemlig med en grønlandsk sang og en kvinne plassert i naturskjønne omgivelser, ved stranden og lignende. Deretter følger en grønlandsk stemme som, ved lesning av teksten under, forteller om at Siumut ønsker å skape et samfunn med økonomisk gagn fra landets rikdommer med inntekter fra egne ressurser – det være levende som råstoffer. Partiet vil arbeide for et økonomisk selv bærende samfunn.

Partivideoen ble sent på KNR og lå tidligere ute på Internet. I skrivende stund er den tatt vekk.

Valgkampen var interessant da den på mange måter trakk frem en rekke meninger om hva den riktige grønlander er - både hos politikere som studenter og blokkbeboere. Det er verdt å merke seg at det senere har vært endringer i regjeringen og Partii Inuit har blitt *fyret* etter en rekke kontroverser. Dette uteblir i denne avhandlingen.

Å skape et «oss» mot et «dem»

Uten likhet finnes ikke forskjell, og vice versa(Jenkins, 2002, 118). Jenkins lar jeg inspirere av Cohen, og forklarer at å skape identitet og etnisitet er en sosial prosess. Identitet er forestilt – dette betyr ikke at det er en fantasi eller illusjon, for identitet kan ha sterk påvirkning på livsførselen. Følelsen av å tilhøre en gruppe, eller å ha medlemskap i en gruppe er sentralt for sosial identitet, og følelsen av likhet skaper et rom som individet og andre ulikheter kan sameksistere under den symbolske paraplyen «fellesskap» - fellesskap og tilhørighet er dermed forestilt, men ikke forestillinger eller fantasi(Jenkins, 2002, 118).

Jeg kommer til å legge mye vekt på velkjent teori i forbindelse med denne tematikken som Barth(1969), Jenkins(2002), Eidheim(1969) og Eriksen og flere forfattere i Eriksens grunnbok om tematikken(2010), men ønsker også å hente inspirasjon fra Tsings *Friction*(2005). Tsing skriver om «friction» som resultat av møtet mellom globale sammenkoblinger og kulturelle variasjoner – de bringer med seg kreativ friksjon(Tsing, 2005: ix – x), hos Tsing i forhold til den indonesiske regnskogen som forstås på ulik vis av ulike aktører. Men mitt fokus blir i hovedsak på det hun skriver om «nature lovers» som jeg vil inspireres av og vise hvordan grønlandske studenter (og grønlandere generelt) og denne gruppen ser ut til å ha en del til felles. Jeg vil også la meg noe inspirere av historikere Nora og hans store verk om Frankrike –

Lieux de memoire/the Realms of Memory volume II og III(1997 - 1998). Jeg vil hente ut det han skriver i sin introduksjoner om tradisjoner og symboler. Det er mye man kan skrive om identitet, etnisitet og grønlandskhet. Jeg har valgt å fokusere på det som lå fremst i diskursen. Jeg lar meg også tidvis inspirere av Mary Douglas(1966/1997).

Grenser er der det interessante skjer, der etnisiteten må skapes. Det interessante er hvordan dette brukes i møtet med hverandre. En etnisk gruppes kontinuitet avhenger av opprettholdelsen av en grense. Grensesetting, og det å vite hvor en grense starter og slutter er viktig for å opprettholde gruppen. Dette åpner opp for at kulturelle trekk og karakteristika som kan endres – men en diktomisering mellom medlemmer og utenforstående er relevant(Barth, 1969). Det er den etniske grensen som er relevant, og ikke «the cultural stuff» som grensen stenger inne(Barth, 1969, 15) Som Barth skriver: hvis en gruppe omtaler seg selv som A, i kontrast til den andre kategorien B, og de er villige til å bli behandlet og dømt eller tolket som A'er, og ikke B'er, så erklærer de en delt kultur med A'ene(Barth, 1969, 15). Jenkins skriver om etnisitet at: Å definere oss impliserer – om ikke sterkere – et bilde av dem(2002, 121) og Selv-definering er ikke alt som betyr noe. Det er også nødvendig at en gruppe blir «[...]distinctive – itself - by others»(2002, 120). Gruppene definerer seg altså gjennom hverandre. Eidheim skriver at gruppemedlemskapet her ble styrket gjennom et fokus på konflikt mellom de to gruppene. Han kalte dette for dichotomisation(i Eriksen, 2010, 33), eller diktomisering – altså dele i to - om vi skal skape et norsk begrep. På den annen side skriver også Eidheim om complementarisation(i Eriksen, 2010, 34) – komplementarisering, en underkommunisering av etnisk identitet hvilket øker evnen til samarbeid mellom gruppene og muliggjør kommunikasjon.

Den tidligere forskning i Grønland har basert seg mye på et fokus på klimaendringer. Mark Nuttall er relevant her, og deler av hans tekster vil bli brukt i oppgaven. Nuttall skriver merkbart om klimaendringer at mens inuitter i Alaska og Canada kjemper for sine rettigheter for å forbli «kalde», så «varmes» inuittene på Grønland opp for ideen om mindre snø og is(Nuttall, 2009, 295). Drømmer om utvidelse av jordbruket og skogsdyrking snakkes det om i sør. Og dette, sammen med andre faktorer, vil kunne hjelpe Grønland mot økt selvstendighet(Nuttall, 2009, 296). Endring, skriver Nuttall, er heller ikke noe nytt for grønlanderne, og foreløpig omfavner endringene, heller enn å frykte dem(2009, 297). En annen nevneverdig forsker er Kirsten Hastrup som med sitt *Waterworlds* har fokusert på sosiale og klimatiske endringer i mindre fangersamfunn i Grønland(*Waterworlds*, 2014). Det har også vært skrevet en del om Grønlands kulturhistorie – her er særlig verket *Fra vild til*

verdensborger(2011) verdt å nevne. Jeg kommer til å bruke denne boka for å supplere med bakgrunnsinformasjon og ulike tema.

Oppbygning

Siden avhandlingens fokuset vil være på grenser, identitet og forskjell må man avgrense dette store temaet, som kan inneholde mye. Jeg har valgt å fokusere på følgende: språk, rasisme, sosial ulikhet/klasse, forholdet til naturen og bruken av symboler og tradisjoner. Alle temaene innehar grenseskapning og identitetskommunisering. Både Jenkins, Barth og Eidheim, som nevnt ovenfor, vil bli gjeldene i alle kapitler. De andre forfatterne i større og mindre grad. Men før vi går nærmere innom disse mer spesifikke tema velger jeg å starte oppgaven med en beskrivelse og redegjørelse av Nuuk, Grønland og relevant demografisk og historiske fakta. Jeg ønsker også å beskrive byen, og opplevelsen av den. Deretter ser vi nærmere på valgkampen og betydningen av selvstyret. Derfra velger jeg å redegjøre for mine metodiske grep i oppgaven (i delen «Studenttilværelsen i Blok X») - mitt liv i Nuuk som antropologstudent: altså hvor jeg bodde, hvem jeg bodde med, metode og etiske hensyn. Her vil jeg også redegjøre for informanter, men unngår å gå i for nærme detalj. Deretter vil jeg se på mitt første eksempel, språk. Språkproblematikken utviklet seg til det enkelte omtalte som «rasisme» og dermed blir rasismen temaet for mitt neste kapittel. Deretter skal jeg se på klasse, eller sosial ulikhet med fokus på de økonomiske og utdanningsmessige forskjellene i Nuuk og bygdene, mellom dansker og grønlendere. Herfra går vi videre til bruken og betydningen av natur, og til slutt runder vi det hele av med bruken av symboler, tradisjoner og kommunisering av identitet med det materielle. Avslutningsvis sammenfatter jeg avhandlingen og kommer med noen konkluderende poenger, viser til nye spørsmål som muligens dukker opp og dermed også hva man kunne ha sett på videre.

2

Hverdagen i Nuuk

En beskrivelse av Nuuk og metodiske grep for å leve som og med grønlandske Nuuk-beboere

Nuuk, Sermersooq, Kalaallit Nunaat

Jeg kommer nå kort til å redegjøre for historiske og demografiske fakta om Nuuk og Grønland. Det er mye man kunne ha skrevet, men bare det som virker mest relevant for oppgavens videre gang får plass. Det er viktig å ha disse i bakhodet da de faktisk har en viktig rolle i forståelsen av samtidens grønlenderes livsverden. Grønland er, om man ikke regner med Australia, verdens største øy. På lokalspråket er navnet *Kalaallit Nunaat*, hvilket betyr noe som «grønlendernes land». Den er en del av det nord-amerikanske kontinent, men tilhører politisk Europa gjennom Danmark. Navnet stammer fra Eirik Raude, som etter en tid som fredløs fra Island, hadde rømt for å utforske havene. Han fant «nytt» land, og etter å ha utforsket dette et par-tre år vente han tilbake til Island og omtalte landet som Grønland for å friste til utvandring dit. Omkring 986 reiste han tilbake – nå sammen med flere hundre mennesker(Thuesen, Phil, Giverholt, 2014). Grønland er et postkolonialt samfunn, men er nå medlem av *Rigsfællesskabet* sammen med den tidligere koloniherrn Danmark og Færøyene.

Det har vært ulike bølger av innvandring på Grønland. Alt fra såkalt Dorsetkultur til Thulekulturen – thuleinnvandringen er de nåværende grønlenderes stamfedre. Disse kom til øya omkring 900 e. Kr(Greenland.com, 2014a) Erik den raude i år 982 (Thuesen, Phil, Giverholt, 2014) så bosetningene skjedde omkring samtidig, bare fra hver sin side på øya – henholdsvis nord-vest og Canada for thulefolket og sør-øst og Island for nordboerne(Thuesen, Phil, Giverholt, 2014). Dette fungerer nærmest som et slags underlig frampek på møtene mellom de to folkenes beslektede etterkommere i kolonitiden og nåtidens dansker og grønlendere. Nordboerne forsvant på 1500-tallet. Før forsvinningen hadde de siden midten av

1200-tallet vært en del av Norge, og særlig den østlige bosetningen Austerbygd hadde hatt kontakt med kongen, før denne kontakten avtok på 1400-tallet. Etter nordboernes forsvinning var det hvalfangere fra Europa som først kom i kontakt med inuitene og startet handel med dem. Flere hadde vært på søken etter nordboerne og en av dem, Hans Egede, kom etterhvert til Grønland, men fant i stedet inuitter som han valgte å kristne (Thuesen, Phil, Giverholt, 2014). Senere grunnla han også Nuuk. Grønland var på denne tiden en del av Norge, men siden Danmark og Norge var en union på denne tiden kan man si at Danmark, på mange måter, styrte over Grønland i like stor grad som de styrte over Norge. Grønland ble en offisiell del av Danmark etter Kiel-traktaten fra 1814. Grønland hadde lenge vært under dansk styre – da som en del av Norge – men ble sammen med Island og Færøyene argumentert for å være en del av Danmark av Edmund Bourke. Halvor Tjønn skriver i en kommentar i Aftenposten 15. januar at britene hadde en hånd i dette spillet – de ønsket ikke at Sverige, som nå fikk kontroll over Norge, også skulle styre store deler av Nord-Atlanteren. Gjennom å la Danmark, som var svakt etter Napoleonskrigene, styre forhindret man at svenskene fikk for mye makt (Tjønn, 2014).

Grønlandere har, som andre urfolk og kolonialiserte grupper blitt forestilt på en rekke måter av de utenforstående. Jeg går nærmere innom dette i kapitlet om rasisme, men det er relevant å redegjøre for forestillingen som stammer fra romantikken om grønlandere, eller inuitter, det de da kalte «eskimoer» som «ekte villmenn». Dog oppstod det raskt et dilemma. Grønland, nå under Danmark-Norge, ble påvirket av kolonien og det utviklet seg en blandet befolkning. Dette likte man i stor grad ikke, og det var noe stusselig ved disse jegerne som nå var blitt en del av en dannelsesprosess og var blitt avhengige av kolonimakten. Noen fortsatte å leve «sine ville liv», og disse ble det satt mer pris på (Høiris, 2011). En dansk prest skriver følgende: «[...] en saadan Mand interesserer mig mere end den, der har solgt sin Frihed for noget Skibsbrød» (Høiris, 2011, 130). På tross av den senere utviklingen i vitenskapene om tanken om samfunnenes nærmest evolusjonistiske utvikling fortsatte den romantisk forestilling om grønlanderne som ekte naturfolk, og misnøyen med det «nye» samfunnet som hadde utviklet seg på Grønland, som man mente var i disharmoni i forhold til befolkningens ekte levesett (Høiris, 2011). «Samtidens levende kultur i Grønland blev anset for en uoriginal nærmest bastardagtig blanding, som ikke var kulturhistorisk forskning værdig» (Høiris, 2011, 142). Ved hjemmestyret ble den romantiske forestillingen fastholdt og videreført i politikken. Målet ble å «finde inuits rødder og utvikle en sand og autentisk grønlandsk kultur» (Høiris, 2011, 143). Disse tankene og denne historien preger også Grønland i dag. Det er verdt å

merke seg at søken om den autentiske inuit-kultur, eller grønlandske kultur fremdeles fortsetter i dag og har vært relevant nærmest så lenge Grønland har vært koloni.

I 2009 fikk Grønland Selvstyret – en slags oppgradering fra det tidligere Hjemmestyret av 1979. Endringen sørget for at Grønland fikk ansvaret for mer enn tidligere og språket grønlandsk – eller *kalaallisut* ble det offisielle, selv om dansk fremdeles skal være mulig å bruke i offentlige anliggender. Det Danske Statsministeriet skriver følgende om det nye med Selvstyreordningen og hva Grønland selv får ansvar for: «[...] retsplejen, herunder oprettelse af domstole, kriminalforsorgen, politiet, selskabs- regnskabs- og revisorområdet, råstofområdet, luftfartsområdet, det person-, familie- og arveretlige område, udlændingeområdet og grænsekontrollen, arbejdsmiljø, samt finansiel regulering og tilsyn.[...]»(Statsministeriet, 2012) Fremdeles er det områder som går under Rigsfællesskabets styre: «[...]statsforfatningen, statsborgerskab, Højesteret, udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitik samt valuta- og pengepolitik.[...]»(Statsministeriet 2012). Grønland får fremdeles sine 3,4 milliarder i støtte, årlig. Men dersom øya klarer å tjene inn en tilstrekkelig sum selv, gjelder følgende:

Såfremt selvstyret får inntægter fra råstofaktiviteter, reduseres statens tilskud til selvstyret med et beløb, der svarer til halvdelen af disse indtægter, ud over 75 mio. kr. årligt. Når statens tilskud til selvstyret måtte være reduceret til nul kr., bortfalder tilskuddet helt for fremtiden. Der skal i den situation indledes forhandlinger mellem regeringen og landsstyret om de fremtidige økonomiske relationer mellem staten og selvstyret. (Statsministeriet, 2012)

Får dermed Grønland nok inntekter fra råstoffer eller andre inntektskilder vil det årlige økonomiske tilskuddet fra Danmark frafalle og det flere tolker dette som en mulighet for framtidige forhandlinger om selvstendighet. Pr dags dato er riktignok Grønland avhengige av tilskuddet fra Danmark for å kunne gå rundt som samfunn. Den øvrige økonomien kommer i hovedsak fra fisk som eksporteres.

Jeg kommer til å omtale landet Grønland som noe man er i, og ikke på. Det virker muligens naturlig å skrive på Grønland, da Grønland er en øy og dette er en norm i norske grammatikkregler. Men grønlanderne selv brukte begrepet *i*, for å understreke at Grønland er en stat, og dermed noen mer enn øy. Enkelte emiske begreper, altså informantenes egne ord og virkelighetforståelser, som særlig *mattak* og andre matord eller uttrykk blir skrevet i kursiv for å understreke at dette er *kalaallisut*. Dette gjelder ikke stedsnavn og personnavn. Videre bruker jeg begrepet *grønlandere* om mine informanter. Grønlander betyr her *vest-grønlandere*

eller *kalaallit*. Det finnes flere folkegrupper i Grønland med ulike dialekter – øst-grønlandere, polareskimoer, for å nevne noen – men disse blir det fokusert lite på i oppgaven. Grønlander betyr i avhandlingen en som bor på Grønlands vestkyst, i hovedsak Nuuk og anser seg av nasjonalidentiteten grønlander. *Inuit* er noe annet og er begrepet som brukes for en større urfolksgruppe, og dermed også lignende folk i Canada og Russland. *Inuit* blir lite brukt i oppgaven. Dette var et begrep som virket mer etisk enn emisk – grønlandere selv omtalte seg sjeldnere som *inuit*, men begrepet dukket tidvis opp i politiske diskusjoner. Mitt inntrykk av begrepet er at det er mer nyttig når man ønsker å understreke betydningen av en urfolkidentitet. Jeg går ikke nærmere dette nå.

Illustrasjon 1: Nuuk sett fra Hans Egede-statuen

Selv om øya Grønland er stor med sine 2 166 086 km², er den bare bebodd av i underkant av 60 000 mennesker – majoriteten på 88% er *kalaallit* – eller (vest) Grønlandere (Thuesen, Phil, Giverholt, 2014). De gjenværende prosent består hovedsakelig av dansker, men Nuuk er tydelig preget av sin populasjon av thailendere med den thai-grønlandske fusion-restauranten Charoen Pron, og thailenderdrevene sushiresturanter og pizzeriaer. Også den islandske

befolkningen, for det meste arbeidsinnvandrere, preger byen med islandske kvinner som høylytt snakker med hverandre i gatene – språket skiller seg tydelig med sin harde preg fra dansk og grønlandsk – den islandske sjokoladen Frejya Draumur konkurrerer nå med Marabou og Mars i godtehyllene. Nuuk er Grønlands hovedstad, og i følge Greenland.com bor det for tiden 15 862 mennesker her (Greenland.com, 2014b). *Naalakkersuisut* – den grønlandske regjeringen – holder til her og Nuuk har flere museer, kafeer, kulturhus og Grønlandsk første handlesenter. Flere grønlandere omtaler derfor Nuuk som «lille København» eller «Den mest europeiske byen i Grønland». Dermed skiller Nuuk og byens beboere, seg ut fra andre grønlandske byer – med sin størrelse og sitt innhold. Det er også her majoriteten av den ikke-grønlandske befolkningen bor.

Kolonitiden er tydelig i Nuuks landskap. Kolonihavnen er, som navnet tilsier, blant de eldste bebyggelser i Nuuk, som stammer fra kolonitiden. Å gå rundt om i kolonihavnen, om man ignorerer blokkene i det fjerne, føles nærmest som å tas tilbake i tid. Duften av tjære, den friske og salte sjølufta, jern-eimen fra nyslakta fisk eller sel i det gamle *kalaaliaaraq* – eller *brættet* - fisk og viltmarkedet som nå er blitt slaktehus. Markedet er blitt flytta til et moderne bygg, til noens glede og majoritetens irritasjon. Fremdeles er det gamle, slitte skjulet med de tilhørende små, røde husa fremdeles et møtepunkt og slaktested for jegere og fiskere – eller fangere, et begrep som brukes om dem i Grønland og som kanskje omfavner deres erverv bedre, da man gjerne gjør begge deler. Tidens spor kan sees i hele Nuuk – og ikke bare i den gamle delen. Fra 70-tallsblokkene til de nyere i Qinngorput, bare et par år gamle.

Befolkningen og byen vokser. Det flytter grønlandere fra bygdene inn til byen, og det er problemer med å huse dem alle. Byens grunnlegger Hans Egede, nå i form av en statue, våker over kolonihavnen fra en liten klippe over byen. Rett nedenfor, i havgapet, står statuen av Sassuma Arnaa, den gamle inuitgudinnen for fangst og fiske. Ved flo vil hun bli dekket av hav til halsen, men ved fjære blir hun fullstendig blottet. Hun symboliserer på en måte det gamle Grønland – mens Hans Egede er starten på Nuuk som del av Danmark-Norge. Hans Egede står rett ved Vor Frelses kirke og skuer utover den gamle Kolonihavnen. Det er verdt å nevne at de fleste grønlandere i dag er kristne. Så godt som alle grønlandske byer har et historisk museum og en kirke. Nuuks er kanskje det mest omfangsrike. Det inneholder alt fra nasjonaldrakter, *tupilaker*, filmer med Knud Rasmussen, den kjente og betydningsfulle dansk-grønlandske oppdager - han gjorde mye viktig for grønlanderne, men blir dessverre ikke videre nevnt i avhandlingen- til riktig gamle arkeologiske funn og museets velkjente mumier fra Qilakitsoq, 500 år gamle (Greenland.com, 2014a). En bygning har arkeologiske funn før

kolonitida. En annen bygningen viser funn fra nordboertida – den tida da Eirik Raudes folk og deres etterkommere bodde på Grønland. I nærheten av kolonihavnen – her er det også kafeer og turistbutikker – finner man det populære boligområdet Myggdalen, som er fylt av fargerike hus og muligens det området i Nuuk som ligner mest på resten av Grønland. Nærmest som Nuuks egen bygd, sies det, mot havet, og det er ikke uvanlig å tørke fisk fra verandaen. Husene er større boliger enn mange andre i Nuuk, blant byens dyreste og i sterk kontrast til sine grå blokknaboer.

På 1960-tallet var det et ønske fra Danmark om at grønlenderne skulle bli «mindre primitive». De små bosetningene og torvhusene som ble brukt før virket upassende for «moderne» mennesker å bo i, hverken gode for helse eller moral. Boligblokken Blok P er kanskje kron eksemplet på hva som skjer ved hurtig urbanisering. På en tid i historien selv den største bygningen i hele det danske Rigsfællesskab (Wind-Friis, 2012). Blok P var lang og smal – dørene var visstnok så smale at med yttertøyet på måtte man gå sidelengs for å komme inn, og skapene hadde knapt plass til klær og fangstredskaper. I 2012 ble blokken knust grunnet dets ubebolige forfatning. På denne tiden var den fremdeles hjemmet til 1% av den grønlandske befolkningen (Wind-Friis, 2012). Under mitt feltarbeid møtte jeg flere, alt fra dokumentarfilmskaperne til studenter, som spredde ryktet om at blokken var blitt rotten innvendig, delvis på grunn av restene etter koagulert blod som tettet vannrørene. Jeg ble fortalt at folk på 60-tallet hadde slaktet sel og annet bytte i badekaret. Fremdeles finnes det lignende blokker rundt om i byen. Noen av dem er pyntet med malerier lagd av skolebarn i et prosjekt for å øke deres opplevelse av deltakelse i byens bevarelse. Så godt som alle blokkleiligheter har små balkonger. Folk henger klærne sine ut for tørring og for friskhet. Noen tørker til og med fisk. Stolte fangere viser frem reinsdyrshorn og moskusskaller og dette – sammen med maleriene – gir de ellers kjedelige og grå bygningene farge og liv.

Studenttilværelsen i Blok X

Metode

I starten av mitt opphold bodde jeg på Sjømannshjemmet, et slags hostel særlig egnet for sjømenn og turister på korte visitter og som ikke ønsker å betale de høye summene for et flott hotellrom på hotell Hans Egede. Nuuk har få hoteller og et par utleie-leiligheter. På dette tidspunktet hadde jeg ikke noe sted å bo, og bare en halvveis avtale med Grønland Universitet, Ilisimatusarfik. Jeg visste om muligheten for leie gjennom universitet, men var

usikker. Derfor la jeg ut en annonse på et grønlandsk annonsenettsted etter å ha lest en artikkel i avisen Sermitsiaq om voksne grønlandere og studenter som leide rom hos familier. Jeg betalte 100 DK og skrev at jeg var interessert i det samme: å leie hos en familie for en sum i måneden og i bytte mot husarbeid. Jeg var ikke den eneste med en slik annonse, og fikk raskt svar. Jeg fikk faktisk rundt åtte mailer – en respons jeg ikke hadde forventet. Men en kvinne hadde skrevet mer utfyllende om seg selv, hun virker ivrig, hadde hatt leietaker før og Slik fikk jeg meg raskere enn jeg hadde forventet et grønlandsk hjem.

Jeg endte opp med et rom hos en grønlandsk familie bestående av en mor og hennes sønner. Sønnene hadde vidt aldersspenn og bare den yngste, Inuk på ti år, var fastboende i hjemmet. Leiligheten var i en av boligblokkene fra 70-tallet plassert nærme sentrum. Jeg ble tatt godt i mot av familien og de fungerte på mange måter som både nøkkelinformanter og portvakter. De var ivrige til å dele måltider, hjelpe meg med språk, ta meg med på besøk og kaffemiker og satt pris på min interesse for grønlandsk hverdagsliv og tematikken i oppgaven. Ofte fikk jeg beskjed om at jeg burde kle på meg litt mer, lukke vinduet ved spesifikke former for vær og lignende atferdsråd, hvilket tidvis ga meg følelsen av å bli opplært til å oppføre meg som en grønlander – godt samsvarende med det Stewart skriver om den deltakendes rolle som noe lærergutt-aktig (Stewart, 1998, 24). Jeg følte ofte at jeg ble opplært i ting, og ble gjerne informert om at «Vi grønlandere, vi er sånn og sånn». Jeg forstod raskt at å bo med familien gav meg fordeler jeg ikke ville ha fått hadde jeg leid rom gjennom Universitetet. Her ble jeg nærmest tvunget til å delta hver gang jeg kom «hjem». Men Universitetet fikk jeg raskt kontakt med, og vi hadde et møte hvor jeg skrev meg inn som gjestestudent. Jeg tok fag ved Universitetet og fikk på denne måten en formell studentrolle. Gjennom å være student ble det lettere å forklare oppholdet og jeg fikk også innblikk i studenthverdagen og bekjentskap på denne måten. Dermed gjenspeiler dataen i denne oppgaven to grønlandske hverdager: livet i blokkene og studenttilværelsen. Å bo med en familie var veldig hjelpsomt for opplevelsen av å være deltakende i Nuuk – men kjerneopplevelsen av grønlandskhet er det nok umulig for et utenforstående å gripe. Vi har ikke den samme historien, og historien er relevant for oppfattelse av identitet. Men interessant nok hadde min norske etnisitet en del å si. At jeg var norsk preget rollen min. Det var i mange tilfeller en positiv ting, for jeg delte dermed en del erfaringer med grønlanderne, som danskene ikke hadde: som klima, kjennskap til matvarer men også en historie med undertrykkelse fra Danmarks side. Dette kan ha hatt en betydning for folks oppfattelse av meg og også min tilgang til data: jeg tviler på at en danske hadde fått høre like mange negative ting om dansker, men dette forblir usikkert.

Jeg hadde få formelle intervjuer. Mye av dataen i oppgaven kommer fra observasjon og deltakelse i den grønlandske hverdagsliv i blokkene og studier på Universitetet. Samtalene er samtaler jeg har fått tillatelse til å bruke i oppgaven. Det flyter bedre med samtaler heller enn formelle intervjuer med faste spørsmål. Mange samtaler er ført ved lunsj, til middag eller mens man så på tv eller vandret rundt i byen. Riktignok stilte jeg en del av de samme spørsmålene og mye av det vi snakket om dreide seg om samtidsdiskusjoner og lignende. Mediene og valgkampen har en sterk innflytelse på oppgaven, særlig fordi valget som fremprovoserte en rekke debatter og diskurser som førte til livlige samtaleemner. Jeg bruker derfor en rekke avisartikler og debattsiter for å vise hva som foregikk, og hva folk hadde å si om dette, eller hvordan dette påvirket hverdagen. Grunnet valget fulgte jeg derfor aktivt med på nyhetssendinger og leste aviser.

Et mål under oppholdet var å lære grønlandsk, noe jeg raskt forstod var veldig ambisiøst. Det var tidskrevende, og jeg la planen på hylla. For å kommunisere med grønlendere snakket jeg derfor et fordansket norsk(– som mot slutten av feltarbeidet trolig var mer dansk enn norsk) – og jeg kunne dermed kommunisere med alle dansktalende grønlendere. Da gruppen med forståelse for språket er stor hadde jeg derfor en rekke muligheter til framtidige samtaler. Samtidig kunne mangel på forståelse av grønlandsk være hemmende i enkelte sosiale situasjoner – som eksempel hjemmebesøk eller feiringer der det følte pinlig å haltende forsøke seg på grønlandske samtaler eller avbryte med dansk. Riktignok finnes det god empiri i dette – noe vi kommer tilbake til i kapitlet om språk.

Ingen av navnene i denne oppgaven er informantenes virkelige navn. Jeg har gitt alle nye, grønlandske navn. Jeg har gjort mitt ytterste for å anonymisere personene, slik at de ikke kan kjennes igjen. Jeg har også gjort mitt ytterste til å gjøre informantene forstått med mine årsaker til å føre samtaler og være i Grønland. Så godt som alle informantene er også grønlendere, og så godt som alle er vestgrønlendere med beherskelse av dansk. Alderspennet er fra 10 til omkring 50 år, hvilket er bredt, men utelater de aller yngste og de aller eldste. 10-åringene har jeg vært særlig oppmerksom på å anonymisere, og det er viktig for meg at de ikke skal være gjenkjennelige grunnet alder og lignende. De er ikke utelukket da en hendelse med 10-åringene følte som et gjennombrudd for forståelse av problematikken i oppgaven. Resten av informantene er for det meste studenter eller unge voksne, enkelte litt eldre blokkbeboere. Majoriteten er kvinner, men dette dveler jeg ikke videre ved da kjønn er interessant, men dessverre faller ut i denne oppgaven. Jeg har med vilje utelatt danske samtaler og

synspunkter, da jeg ønsker å gjenspeile oppfattelsen av grønlandskhet hos grønlandere i Nuuk.

3

Å språkføre forskjell

Om språkbeherskelsens avgrensede egenskaper

TVene på sjømannshjemmet

På Sjømannshjemmet serverer kafeteriaen billig middag i gigantiske porsjoner. Maten, ofte typisk dansk kost - store svinekoteletter, frikadeller, boller i karri, men tidvis også lokale innslag som fersk kveite, er sjenerøst servert med poteter, surkål, rødkål, sure agurker og rødbeter etter ønske, gjerne med brun saus eller sennep – er ikke bare populær blant hotellets gjester og byens turister. For grønlandske fiskere, men også islandske, norske og andre fiskere fra trålere rundt om i Atlanterhavet forlater båtene for å unne seg et robust og rimelig måltid. Den hjemmelagde maten er også populær blant lokalbefolkningen – grønlendere som dansker. De fleste besøkende sitter i små grupper: venner, kollegaer eller familie. Få besøkere kafeteriaen alene. Kokken er dansk, mens et par av servitrisene er asiatiske, de to-tre andre er grønlendere. Jeg tilbringer mine første måltider her, og i løpet av et par middager legger jeg merke til noe. Kafeteriaen har to fjernsyn. De står på hver sin side i rommet og viser ulike tv-kanaler. Den ene TVen kan vise internasjonale kanaler tekstet på dansk eller andre ymse danske kanaler – selv om oftest viser DR1(Dansk Rikskringkastning). Det andre fjernsynet, som vender motsatt vei, viser utelukkende KNR(Kalaallit Nunaata/Grønlands Rigskringskastning). Dermed ender man som regel opp med grønlendere til høyre og dansker til venstre. Fiskerne, om så med andre morsmål enn dansk, har en tendens til å favorisere den danske TVen. En og annen nysgjerrig, gjerne en turist, kan sette seg på den «grønlandske siden» og fascinert forsøke å følge nyhetsendingen på det lokale språket, *kalaallisut* eller vestgrønlandsk. Selv om besøkende lett kan endre kanaler med fjernkontrollene, som ligger lett tilgjengelig i vinduskarmene, blir ikke denne muligheten bruk – de ligger på sin plass, uberørt.

Men den andre middagen på Sjømannshjemmet går en eldre kar, en skandinavisk fisker, bort til fjernkontrollen som styrer KNR-tven. Han løfter den mot TV-en, som bare har et par halvinteresserte tilskuere, og demper lyden. Nyhetsankerens stemme reduseres til en svak hvisken og en må være god til å lese grønlandske lepper for å forstå hva han ønsker å formidle. Fjernkontrollen legges tilbake på sin vante plass. Fiskerens fokus er nå rettet mot den danske sendingen på den andre TVen. Servitrisen, som til nå har fulgt med på sendingen sittende på en stol bak disken, reiser seg. Det skal sies at servitrisene som regel står bak kassa, eller disken, eller oppholder seg på kjøkkenet. Kokken rusler ofte noen turer rundt i rommet. Han setter seg kanskje ned, slår av en prat med fiskere eller folk fra byen, før han rusler inn på kjøkkenet igjen. Kantinekvinnene er mer reserverte. Kundetrykket er ikke alltid sterkt, så mye av tiden tilbringes, som hos gjestene, med å se på TV. I denne servitrisens tilfelle; grønlandske nyheter. Så da lyden dempes reiser hun seg altså opp og går bort mot vinduskarmen og fjernkontrollen med rolige, men bestemte skritt. Hun lener seg over det tomme bordet ovenfor vinduskarmen og griper fjernkontrollen. Armen hever hun med presisjon mot TVen for så å trykke hardt ned på knotten med plusstegnet på. Lyden endres umiddelbart. Hvisken heves til klar tale, høyere tale, dobbelt så høyt. Den gamle fiskeren skotter bort på henne, følger med, men ser ut til å finne seg i endringen og vender oppmerksomheten tilbake mot den danske sendingen og kotelettene sine. Kvinnen går rolig tilbake til sin plass bak disken og følger med på nyhetssendingen til neste kunde kommer. Det er altså ganske klart hvilke kanaler TVene på Sjømannshjemmet viser, og at begge kanalene skal vises med like mye lyd, for det ene språket skal ikke overgå det andre og de skal høres med jevn lyd i rommet.

Med dette ønsker jeg å introdusere språk som tema. Selvfølgelig er det flere ting i spill under «kantinescenen» enn språket alene, men fokuset i denne delen av teksten vil ligge på språk og hvordan språk er med på å sette grenser for den grønlandske identiteten. Språk fungerer som en interessant illustrasjon på hvordan den grønlandske identiteten forsøkes å defineres gjennom forskjell, men også gjennom å trekke på fortid - kolonitiden, blant annet - og fremtid, med mulig gruvedrift, behov for å bruke andre språk og selvstendighet. Språket blir derfor viktig, fordi det er særlig tydelig, men også fordi grønlendernes interesserte for språk, gjerne i sammenheng med Grønlands selvstendighetstrang fra Danmark. Språkproblematikken er åpenbart mye mer uryddig enn den polariserte forskjellen mellom grønlandsk og dansk, det finnes flere uklare linjer, eller grenser. Å utforske den delen av språk som er uryddig og uklar tydeliggjør muligens problematikken. Først vil jeg se nærmere på grenser og etnisitet – jeg

mener hva som er sagt om dette fint kan brukes som teori for å utpeke hvordan språk fungerer i diskursen i Nuuk. Etter dette virker det relevant å redegjøre kort for Grønlandsk språkhistorikk. Dette vil jeg supplere med litt bakgrunnsinformasjon, før jeg videre beskriver hvordan tospråkligheten oppleves i Nuuk. Deretter skal jeg se nærmere på grønlandere som utelukkende snakker grønlandsk, men også på grønlandere som utelukkende snakker dansk. Disse vil jeg argumentere for at kan fortelle mye om den grønlandske språksituasjonen i praksis, da de som kun snakker et språk kan tydeliggjøre hvordan det er å mangle det andre i Nuuk. Deretter går vi nærmere innom den politiske debatten omkring språk som fulgte valgkampen. Dermed vil jeg konkludere det hele gjennom å belyse nettopp hva det er som gjør en til en grønlander: er språket en nøkkelingrediens?

Språk som skille

Jenkins(2002) skriver om skillet mellom «oss» og et «dem» er typisk for å holde grupper fra hverandre og tyder på et samhold hos «oss» og en tydelig utskillelse av «dem». Dette vil jeg bygge videre på Barth(1969) om grenser. Det er i grensene at etnisitet forhandles. I Grønland er dette særlig relevant i forhold til skillet mellom grønlandere og dansker, noe jeg kommer tilbake til. Språket henger tydelig sammen med etnisiteten. Dermed vil jeg påstå at vi tydelig kan se i, la oss kalle det, kantinescenen: folkene i kantinen plasserer seg i den (språk)gruppen de opplever at de tilhører, og det er en tydelig antakelse om at man skal være atskilt, på tross av at man sitter i det samme rom og spiser den samme maten. Særlig tydelig er dette blant fiskerne. De er ofte ikke danske, gjerne norske eller islandske, men de jeg observerte så ut til å favorisere den danske TVen. For å være en «riktig grønlander», blir det flere ganger påpekt, som vi skal se, er grønlandsk språk nødvendig. Språk åpner opp for deltakelse i den ene gruppen og sørger direkte for at det blir vanskelig for en større gruppe mennesker å delta i denne ene gruppa – som da bruker dette ene, spesifikke språket. På den annen side er alle grønlandere medlemmer av Rigsfællesskabet. De har danske pass og er dermed, på en måte, dansker. Eidheim skriver at gruppedlemskapet her ble styrket gjennom et fokus på konflikt mellom de to gruppene. Han kalte dette for dichotomisation(i Eriksen, 2010, 33). På den annen side skriver også Eidheim om complementarisation(i Eriksen, 2010, 34) – en underkommunisering av etnisk identitet hvilket øker evnen til samarbeid mellom gruppene og muliggjør kommunikasjon. I det man kan kalle konflikter (som i valgkampen, mineralspørsmålet og lignende)blir forskjellene særlig uttalt. Slike beskrivelser og som andre grønlandske kulturelle prosesser styrker gruppefølelsen. Men complementarisation er også

tilstedeværende. Et godt eksempel her finner vi jo som nevnt i kafeene der det grønlandske språket kan bli lagt til side i samtaler med dansker, eller gjerne på arbeidsplassen. Det er altså en underkommunisering av grønlandskhet i tilfeller der en ønsker å samarbeide eller ha en felles samtale, eller der den muligens betyr mindre. Men på arenaer som omhandler «det grønlandske» i større grad – politikken, men også i sosiale situasjoner – her er jo den tidligere nevnte *kaffemik*-en et eksempel.

Grønlandsk: skissert historikk

Når jeg skriver om språket grønlandsk, eller bruker ordet grønlandsk for å omtale språket, er det *kalaallisut* jeg henviser til. Det finnes ulike dialekter utenom den vest-grønlandske, men for enkelthetsskyld omtaler jeg kalaallisut som «grønlandsk» her – også da det er den hyppigst brukte på Grønland, særlig i Nuuk og fra 2009 det offisielle språket på øya. Dessuten omtaler grønlandere selv, i samtale med meg, på dansk, språket for «grønlandsk». De første fullstendige tekstene skrevet på det som kan minne om et eskimo-aleutisk språk er bibelske. Dette er muligens ikke overraskende, da misjonering var en viktig del av kolonialiseringen av Grønland. Senere kom kristendom til å bli viktig for grønlandsk identitetsdannelse (Høiris og Marquardt, 2011). Men la oss se bort i fra dette og fokusere på språket, for Hans Egede ankom Grønland i 1921, og tre år senere hadde han skrevet sin første oversettelse av skaperberetningen på lokalspråket (Nielsen, 2011). Grønlandsk har derfor alltid vært et talt språk, og et kirkespråk, men gjennom assimilering har uttalen av språket trolig endret seg i løpet av de 300 år øya har vært under misjonering og som koloni. Men bøyningene i språket har endret seg lite (Rischels, 2012). Det har vært andre tidlige forsøk på å lage ordlister til grønlandsk-germansk, blant annet (Nielsen, 2011) og interessant nok finner man et forsøk på å skrive ned et trolig inuit-språk – da skrællingenes språk – i Erik den Rødes Saga fra ca. 1200-tallet. To skrælling-gutter var tatt fra det såkalte «Markaland», trolig dagens Labrador i Canada, og deres uttalelser og slektsnavn ble nedtegnet i sagaen. Man har kommet frem til at navnet på den antatte skrællingkongen «Avaldamon», som skrevet i sagaen, ligner på samtidens ord «avallermiut», som på grønlandsk betyr «beboere av det ytterste (land)». Dette er en interessant observasjon i forhold til nedskrevne ord hos denne språkgruppa (Nielsen, 2011, 162). Men faktiske tekster og nedskrevne regler for språket kom senere, og vi tar et hopp i tid til det mest relevante – nemlig Samuel Kleinschmidts *Grammatik der grönländischen Sprache* fra 1851, som var grunnlaget for skriftspråket inntil 1973, da det ble bestemt at språket skulle skrives mer lydner, selv om det fremdeles er preget av

Kleinschmidts nedtegnelser. (Nielsen, 2011, Rischels, 2012). Alt fra å være «Danmarks nordligste amt» til Hjemmestyret, og nå Selvstyre har vært med på å påvirke Grønland og bruken av språk. Dette, sammen med ulik bruk av språk i byer og bygd sørger for at befolkningens språkbeherskelse varierer. Mange av de yngre grønlenderne har gått på skolen som fulgte den såkalte grønländiseringsprosessen – *kalaaliussuseeq* - der det grønländske språket skulle vernes og ble brukt i skolesystemet. Større endringene fant sted på åttitallet, øya gikk fra fullt danske-styre til hjemmestyret i 1979, hvilket ga grønlendere mulighet for å bestemme mer i skolesystemet(Nilsen, 2012). Mange unge grønlendere i dag gir uttrykk for å ikke trenger dansk for å leve et gode liv i Nuuk, i alle fall ikke sosialt. Ofte står de utenfor Brugseni og snakker grønländsk med sine grønländske venner, og de får arbeid uten å beherske andre språk.¹

I dag snakker 40% grønländsk som hovedspråk, med godt dansk. 30% snakker så godt som utelukkende grønländsk, men 15% er rent tospråkelige og igjen 15% snakker i hovedsak grønländsk– med ulike grader av dansk, men altså ikke godt nok dansk til å bli en del av de 40%(Conditions, 2013). Data fra 2008 viser at flertallet av urfolksspråkene i verden er truet, men språkpolitikken i Grønland har vært med på å nedtone denne utviklingen i Grønland. Språket er blitt styrket de siste 20 år(Poppel, 2009). Olsen skriver at grønlendere om regel bruker grønländsk i arbeidet, men at det er visse områder som tekniske fag, juss, ingeniørutdannelse der det ligger et behov for å utvikle en grønländsk terminologi. Dog er den største utfordringen å få grønländsk inn i de mellomlange og høye utdannelsene(Olsen, 2004). Han mener det er viktig med: «Kalaallisut i lærebøker til grunnskole, videregående skole, lærerskole og universitet og kalaallisut i selve undervisningen i all videregående utdanning.»(Olsen, 2004). Poppel skriver om språkpolitikken ved Grønlands status som selvstyre at«[...] forutsætningen for at det skal lykkes er imidlertid, at sprogpolitikken reelt integreres i utdanningspolitikken»(Poppel, 2009). Utdanning er trolig en nøkkel for å styrke Grønlands muligheter for selvstendighet. Men den høyere utdannelsen foregår altså i stor grad på dansk.

Fagene ved Ilisimatusarfik var i hovedsak på dansk. Det er verdt å nevne at det ikke er mulighet for all utdanning i Grønland heller: en rekke fag, som medisin, må man utenlands for å studere. Jeg snakket med en kvinne om utdanning, og hun uttalte, oppgitt: «Dessuten er språket er problem. Alt er på dansk!» og fortsatte å snakke om sin irritasjon over at sønnen

¹ Men det er arbeidsledighet blant denne gruppen i Grønland. 804 unge mellom 20 og 24 år har ikke jobb, og dette er høyt for en liten befolkning. (Mølgaard, 2014)

muligens ikke kommer inn på gymnaset. Det er få gymnaser, og det er vanskelig å få plass. Riktignok er det en interesse for bruk av flere språk: Ilisimatusarfik tok hensyn til dette. Ved det ene faget jeg tok ble både artikler delt ut på grønlandsk, så vel som dansk. Det ble vist grønlandske filmer og noe av undervisningen var på engelsk. Dette så ut til å bli tatt godt imot blant studentene. Flere så ut til å være enige om at engelsk er språket å satse på, for da kunne man i større grad samarbeide med den blant annet nærliggende naboen Canada. Det er også verdt å fortelle at dansker kan lære grønlandsk, og at flere gjør dette. Et problem, som jeg selv erfarte, er at språket er annerledes oppbygd enn de kjente indo-europeiske og germanske språkene. Språket er polymorfisk og baserer seg i stor grad på å legge til endinger for å uttrykke tid, sted og lignende. Dermed blir gjerne ordene lange, og ofte også egne setninger. Uttalen er også noe vanskelig for en som er vant med å snakke norsk og dansk med uvante q-er, bruk av l-er andre steder i munnen og lignende. Et politisk parti jeg jevnlig kommer til å vise til i denne oppgaven er Partii Inuit. De er et nasjonalistisk parti med agenda om «at gjøre Grønland selvstendig» (siter riktig)– og deres bruk av språk er utelukkende fokusert mot det grønlandske. Partiet er interessant da de var aktive i valgkampen og flere av partiets uttalelser understreket muligens ekstrempunktene av hva Grønland skal bli og hvem grønlenderne er.

Tospråklighet i Nuuks bybilde

Nuuk is very divided, in the sense that there are two separate wings: one being the Danes, the other being the Greenlanders. So there is a great awareness in Nuuk of who the «Greenlanders» and «Danes» are. (Ivalu S. Petersen som svar på et intervju med Camilla Jensen-Thorup Of Terroir, 2012)

La oss vende tilbake til Sjømannshjemmet. Vi ser at selv om muligheten er der blir det gjort lite endringer i forhold til TVer og plasseringer på Sjømannshjemmet. Gruppene setter seg etter hvilket språk de foretrekker – hvilket fører til en deling av rommet. Etter å ha merket meg dette den andre middagen bestemte jeg meg for å sette meg i midten av rommet, bakerst og med ansiktet mot kantina, ta med meg en notatbok og observere om det samme ville skje igjen. Mønstret viste at danskene grovt sett sitter til venstre, grønlendere til høyre og bordene har en tendens til å være ubrukte. Som et første inntrykk av grønlendere og dansker i Grønland gav hendelsene her, delingen og tv-ene et ganske sterkt inntrykk på meg og ble med meg også utenfor Sjømannshjemmet.

I sitatet ovenfor forteller Petersen, som har skrevet en masteroppgave om delingen av byen og tabuene rundt det å utelukkende snakke dansk som grønlander (Jensen-Thorup Of Terroir, n, 2012). Sistnevnte ser vi mer på siden. Da jeg plukket opp dette heftet på utstillingen samsvarete Petersens uttalelser særdeles godt med mine egne observasjoner. For Nuuk er preget av å være mer eller mindre delt i to språk – i dansk og grønlandsk, slik vi ser språket i kantinescenen nærmest deler kantina i to. Ofte ser man grupper med venninner på den italiensk inspirerte kaféen Pascucci skravler eller gjør forretninger. Gruppene er grovt delt i danske og grønlandske samtaler. Dermed dannes raskt inntrykket om at dansker og grønlandere som regel holder seg til egne (språk)grupper på kafeer, i byen, ved sosial omgang og generelt i Nuuk. Men denne delingen er ikke gitt – det er åpenbart at det også finnes blandede grupper. Hos de blandede gruppene, som venninnejengene på Pascucci, vil samtalen jeg overhørte, med få unntak, foregå på dansk.

Illustrasjon 2: Tospråklig skilt

Den tilsynelatende brå deling mellom dansk og grønlandsk finner man også i aviser, tidsskrifter og valgplaketter. De fleste aviser har de samme artiklene skrevet på begge språk. Tidsskrifter deler ofte artikkelen i to grønlandsk på den ene siden, dansk på den andre.

Skiltingen er på begge språk (se illustrasjon 2) stedsnavn og bynavn likeså. På vegger, og særlig på busskurene er det hengt opp ulike ark, annonser og lignende – majoriteten her er tospråklige. De dreier seg om alt fra håndarbeidsgrupper, reklame for Inuk-design² båter for salg, informasjon om de nyeste kinesisk-kursene, valgklame og det meste annet. Begge språk blir dermed tydelige i bybildet. I samtalen rundt om i byen, i butikkene, utenfor butikkene og generelt i sentrum vil ofte grønlandsk og dansk flyte inn i hverandre og bli til en etterhvert sedvanlig blandet ordflyt. På mange måter er Nuuk en by preget av flere språk også – man kan ofte plukke ut både islandsk fra naboøyas arbeidsinnvandrere og engelsk fra forskerne i folkemengden – men dette ser vi ikke nærmere på her. I matbutikken *Brugseni*, en grønlandsk versjon av det danske *Brugsen*, møter du enda en overflod av danske produkter blandet med grønlandske ferskvarer og importgrønnsaker. Hval og *flæsk* er om hverandre, markedsført på begge språk. Butikkarbeiderne der gjenspeiler også den grønlandske språkutviklingen. Du vil høre folk snakke både dansk og grønlandsk, gjerne med innslag av ordene «*Qujanaq/Qujan'*» for «Takk», «*Ajungilaq/Ajung'i'*» for «Greit/godt/flott/det er OK» som er mye brukt av alle, også dansker. Tallsystemet er dansk. Flere av de eldre grønlanderne behersker begge språk tilstrekkelig, noen snakker utelukkende dansk. Jeg erfarte etterhvert at om jeg ønsket å spørre folk om hjelp i butikken var jeg bedre tjent med å spørre en middelaldrene grønlander. Jeg møtte i større grad problemer med forståelse i kassa, der den yngre generasjonen sitter. Dansk ble ofte møtt et uforstående blikk eller et noe vaklende forsøk på å be deg om å gjenta det du sa. Flere av grønlanderne på min egen alder, altså i tjuårene, og noen yngre, noen eldre, kvinner som menn så ut til å finne dansk strevsomt. Tidvis var det mer lønnsomt å føre de korte samtalen på engelsk.

Hverdagslig dansk i Nuuk

I Nuuk, bor det et større antall danskspråklige enn andre deler av øya. Byen er preget å være stedet der mange av de viktige institusjonene ligger – her har vi universitet, sykehus, retten, departementene, bankens hovedkontorer og flere større bedrifter og forskningsinstitutt – arbeid som krever bruk av dansk grunnet både mengden dansk-brukende kollegaer og som det faktum at grønlandsk mangler tilstrekkelig med bøker og ekspertise og ikke minst ordene³

2 En merkevare som fører interiør-design inspirert av Grønland

3 Selv om det finnes noen finurlige eksempler på grønlandske fremmedord. Jeg tenker meg at eksempelvis i jura eller medisinprofesjonen så brukes de latinske eller danske begrepene her. Men det grunnet språkets oppbygning er det mulig å formulere nye ord. Et eksempel trukket frem i «Possible

som følger med dette. Befolkningen møter dansk tidligere enn skoleelever i bygdene fordi språket kan høres, sees og oppleves over alt. Og det er ikke bare i administrasjonen, utdanning og det offentlige man opplever Danmark. På kinoen i Nuuk, som ligger i kultursenteret Katuaq, er alle fremmedspråklige filmer, med få unntak, teksten på dansk. Animasjonsfilmene er dubbet til dansk. Det fåtallet av filmer som vises med grønlandsk språk er gjerne grønlandske filmer. Jeg drar dit med Inuk, min grønlandske lillebror. Inuk har venner og familie som snakker dansk og han er selv flerspråklig, tross sin unge alder. Jeg oppfatter sjeldent språket hans som et problem, snarere er det bedre enn en rekke grønlandske barn – men han trenger stadig forklaringer på hva som skjer, forenklinger av ord og hjelp til å lese teksten eller å forstå de danske og amerikanske filmene. Det finnes få grønlandske TV-kanaler, bare KNR og enkelte lokale, men mange danske. Mitt hushold har bare den grunnleggende kanalpakke – men vi får tidvis signaler nok til å se kanaler som dansk tv3 eller Disney Channel. Ved disse gledelige tilfeller slukes alt fra mat-programmer til amerikanske TV-serier ble med stor iver. Denne underholdningen er også dansk – med danske tekster, dansk tale og dansk reklame. Å følge slike programmer uten den grunnleggende dansk-forståelsen og språkbeherskelsen virker problematisk. Jeg kan bare sammenligne det med å følge med på grønlandsk TV for min egen del – hvilket tidvis er vanskelig, selv om kjernen i tvprogrammet eller nyhetsendingen kan hentes ut, men ofte trenger jeg hjelp. Slik opprettholdes relasjonen til det danske språk, gjennom medier, underholdning og lignende, så vel som i arbeidslivet, administrasjon og offentligheten.

Tospråklighetens nyanser

«Jeg har aldri hatt noe problem med språk. I mitt hjem, med mine barn, har vi alltid vært tospråklige. Vi har snakket dansk og vi har snakket grønlandsk,» uttaler Arnaq. Arnaq er en grønlandsk kvinne med god utdanning. Hun har fire barn, noen barnebarn og mange søsken. Hun har bodd flere steder i Grønland, og også i Danmark, i løpet av sine noen-og-førti år. Hun er dyktig i håndarbeid, engasjert politisk og sosialt. Og fordelen med å beherske to, til og med tre språk, benytter hun til sin fordel. Hun snakker godt med dansker, grønlandere og de fleste andre. Dermed kan hun omgå begge grupper uten problemer. Arnaq er derfor på mange måter en uvurderlig informant: ivrig til å svare på spørsmål og gi utfyllende informasjon. Jeg

Greenland» er ordet «Qarasaaiaq» som betyr datamaskin, oversettes direkte som «kunstig hjerne» (Conditions, 2012)

spør henne om tospråkligheten er vanlig og får et «Njaaa...» til svar. Hun tenker og rynker brynene. Jeg spør videre; «Lærer ikke alle begge språk på skolen, da?» «Vel, jo,» begynner hun. «Men det finnes disse som snakker utelukkende grønlandsk og disse som kun snakker dansk også,» fortsetter Arnaq. Det blir dermed tydelig at for Arnaq er ikke skolen alene nøkkelen til å beherske språkene. Vi snakker videre om språk, og flere ting blir tydelig: det er et problem å bare snakke et språk, men det er tydelig at dansk knapt brukes i bygdene: «Med mindre det bor en danske der ...» forklarer hun, med et lurt smil om munnen. Arnaq har nylig vært på en konferanse, og denne vil hun gjerne fortelle meg om – noe hun opplevde her trolig er interessant for meg, som er «interessert i bruken av språk og slikt.» Hun ser så på meg, smiler og sier: «Nå som vi først er inne på språk; la oss ta denne konferansen. For konferansen,» Arnaq tar seg en kunstpause, «var på dansk. Hvorfor det?» spør hun, retorisk. Hun virker engasjert, det er en slags iver i stemmen hennes. «Hvorfor skal vi ha en konferanse på dansk i Grønland? For jo - det var det var *en* danske der. På grunn av den ene danskene som var der så skal vi snakke dansk.» Hun tar seg en pause, før hun fortsetter: «Det gjør jo meg ingenting, jeg er tospråklig, jeg snakker godt dansk, jeg kan gjøre meg forstått og jeg forstår.» Nok en pause, og nå kommer poenget: «Men hvorfor skal vi fremdeles snakke dansk i Grønland? Nå skal jeg fortelle noe: Vi er på konferansen. En pike rekker opp hånda. Og hun stiller spørsmål på grønlandsk. Det kan jo vi fleste forstå, bare ikke disse få danske tror jeg. I alle fall, det hun gjør er at hun unnskylder seg for å snakke grønlandsk! I Grønland. Sånn skal det ikke være!» konkluderer hun, oppgitt. Jeg uttrykker min interesse for dette scenarioet, og spør om jeg får skrive ned det hun nettopp fortalte. Hun sier at det bør jeg absolutt. Så sier jeg meg enig med Arnaq: hun skal ikke unnskyldes seg for å bruke sitt eget språk når majoriteten bruker det. Jeg forklarer også at jeg synes det gir mening å holde konferansen på grønlandsk, eller eventuelt engelsk – om man ønsket et internasjonalt publikum. Arnaq forklarer at det gjorde man ikke – dette handlet om et tema i Grønland, grønlandske forhold, så å snakke dansk eller engelsk er dermed unødvendig. Vi avslutter samtalen i enighet her, men problematikken dukker hyppig opp i senere samtaler, både med Arnaq og andre.

Tospråkligheten er rotete og tidvis problematisk. Samtalen med Arnaq hinter om at situasjonen muligens ikke er så polarisert i praksis som de virker i diskursen. Dansk ble for eksempel brukt som språk på konferansen, på tross av at majoriteten der i følge Arnaq snakker grønlandsk. Konferansen er muligens en jobbsfære - dermed ble dansk et mer naturlig språk. Bruken av grønlandsk er forbeholdt hjemmet, i omgang med venner, de som forstår det - noe jeg snart kommer til å erfare. Men uansett hvor språkene vanligvis brukes så pekte

Arnaq ut den ene danskspråklige deltakeren som årsaken for å holde konferansen på dansk. Det er tydelig at den dansken vipper den symbolske språkvekta mot dansk og dermed sørger for at samtalen foregår på nettopp dette språket. Dette passet også godt sammen med samtale jeg hadde fulgt med på i kafeéne – en dansktalende i rommet sørger for en samtale på dansk, og ikke grønlandsk, selv om det skulle være hundre grønlendere der. Men alle regler har unntak: Jeg ble forbauset da jeg lenger inn i feltarbeidet overhørte en samtale mellom et grønlandsk og et dansk vennepar som foregikk på grønlandsk.

Spørsmål rundt hvorfor grønlendere, i majoritet i eget land og med sitt morsmål som det offisielle, skal bruke dansk blir tatt opp ved flere anledninger og samtaler. Flere grønlendere gir uttrykk for et ønske om en styrkning av undervisningen med fokus på andre språk enn dansk. En kvinne uttaler blant annet, spøkefullt: «Kanskje jeg så skal sende sønnene mine til Kina. Så kan de lære språket!» Hun forteller videre at man best lærer språket i landet det brukes – grønlandsk læres best i Grønland, dansk i Danmark og kinesisk altså i Kina. Hun henter til det faktum at det tidligere har vært mye snakk om «kineserne som kommer snart» i forbindelse med den planlagte jerngruven i fjorden. Kinesisk-kurs er nevnt i mediene, og pamfletter henger på bussholdeplassene. For ikke lenge siden var det en lengre reportasje på nyhetene om grønlendere i Nuuk som lærte seg kinesisk. Kvinnen ler hjertelig av dette, men blir mer alvorlig, ser på Minik, hennes eldste sønn, som er tilstede. Minik rister på hodet og konkluderer med at: «Nei, jeg blir her,» før han fortsetter, alvorlig: «Men du vet, språket er jo et problem». Jeg hadde tidligere snakket med Minik om Grønlands økonomi. Han er ung og ivrig tilhenger av å lære flere språk og styrke engelsk-kunnskapene sine. Han snakker ofte om framtiden og bruker gjerne frasen «når vi blir selvstendige» om den. Han fortsetter; «Vi kan ikke godt nok engelsk og tysk – vi er ikke vant til å samarbeide med andre land. All eksport går til Danmark. All import kommer fra Danmark. Jeg kan jo knapt engelsk. Det er vanskelig. Jeg kan jo dansk. Jeg begynte å lære det i syvende klasse». Lignende uttalelser støtte jeg hyppig på: problemer med import og samarbeid med andre land ble ofte argumentert for å kunne ut i problemer med Danmark og mangel på språkbeherskelse. Hadde grønlenderne blitt flinkere i andre språk mente Minik at eksporten hadde gått bedre. Vi har allerede sett at bruken av dansk oppleves av enkelte som noe problematisk og at spørsmål om hvorfor man ikke lærer bedre engelsk er blitt ytret. Senere kom jeg til å møte personer som behersket bare grønlandsk, men også bare dansk. Dette vil jeg nemlig vise kan bringe frem mye interessante synspunkter om språk i Grønland, som igjen er knyttet til politikk, men også mye om hva den grønlandske etniske – eller nasjonale – identiteten kan være.

Kaffemik og språkbarrierer

Jeg blir invitert på flere såkalte «*kaffemik*»-er. En *kaffemik* holdes gjerne i anledning en feiring. Det er typisk at grønlandere (og enkelte inspirerte dansker) ved en fødselsdag, en konfirmasjon eller en annen større begivenhet inviterer til *kaffemik* – ordet sprer seg gjerne uformelt gjennom muntlige invitasjoner eller tekstmeldinger. *Kaffemiken* foregår ved at man inviteres til hjemmet der feiringen foregår, som typisk bugner av mat og gjester. Det er mulighet for å forsyne seg av alt mulig, når man vil, og de små hjemmene fylles av kaker, gryteretter, supper, *mattak* – rå hvalhud og spekk, gjerne delt i terninger - og slekt, venner og bekjente som spiser og konverserer. Man kan komme og gå, og gjerne komme tilbake igjen, etter ønske. Ofte føler jeg meg litt utenfor på *kaffemikene*. Samtalene er i hovedsak ført på grønlandsk, et språk jeg ikke behersker nok til å si annet enn hva jeg heter, og hvor gammel jeg er. Dette er nok til å introdusere meg selv, men lite annet. Det ble derfor tydelig at reglene om dansk som jeg har vist i det foregående avsnitt – språket ble gjerne brukt til fordel for grønlandsk i mer offentlige sammenhenger - ikke gjaldt her. Jeg blir etter introduksjonen ofte hilst på dansk – det er en antakelse at jeg, som skandinaver, foretrekker dette språket - vist det jeg trengte å vite om hjemmet, særlig hvor maten er, før samtalen bryter og flyter over i grønlandsk eller en nye gjester ankommer. Jeg opplever det ofte som uhøflig å avbryte en samtale med mine korte gebrokkne setninger eller bryte inn med et annet språk. Derfor kommer jeg raskt i prat med de danskspråklige på feiringene. De er ofte dansker, eller dansktalende grønlandere. Det blir tydelig at i den hjemlige og sosiale sfæren er, ikke overraskende, morsmål det foretrukne språk. Og min manglende beherskelse av grønlandsk oppleves av meg som en slags barriere for videre samtaler og spørsmål på og om *kaffemikene*. Men dette er ikke alltid tilfellet: jeg møter en ung kvinne i tyveårene som behersket et minimum av dansk på en *kaffemik*. På tross av dette ønsker hun å føre en samtale med meg. Hun prøver seg nølende fram med dansk i starten – korte strofer for å forklare maten – men det blir tydelig at kroppsspråk fungerer bedre. Hun smiler, peker og gestikulerer på tallerkenen foran seg. Jeg forstår at hun henter til at maten er god, så jeg speiler bevegelsene hennes og nikker for å hinte til det samme. Videre fortsetter jeg litt på dansk, og hun også – men med grønlandske småord innimellom. Samtalen husker jeg ikke i detalj, men på tross av kommunikasjonsproblemer i starten så lot disse seg lett løse gjennom enkle ord fra begge språk, en del kroppsspråk og kvinnens uttrykksfulle, smilende ansikt og ikke minst engasjement i å føre samtalen. Hun uttaler de grønlandske ordene sakte og pedagogisk for å sørge for at jeg får uttalen korrekt. Vi spiser moskusokse-kjøttboller og disse peker hun på, for

så å forme ordet «*Um-MI-mak*»(moskus) tydelig med munnen.

På tross av språkmangler – det hadde vi begge, på hver vår side – er det mulig å føre en samtale. Jeg synes møte med denne jenta fint illustrerer hvordan man lett kan leve som enspråklig grønlander i Nuuk. Jeg, som bare behersker dansk trives på *kaffemiken*, men føler et ubehag i min mangel på grønlandsk språk. Jeg har inntrykk av at jenta ikke opplevde sin enspråklighet som negativ. Hun var ikke alene, for det er flere der som bare snakker grønlandsk enn det personer som bare snakker dansk. Det er dermed tydelig at i settinger som *kaffemiker* (arrangert av grønlandere, riktignok) er det en større fordel å snakke grønlandsk enn dansk, om man så bare skal snakke et språk. Jeg møtte jenta igjen ved senere anledninger og hun virket alltid like blid, gjerne i engasjert samtale med noen andre, men hun tok seg alltid tid til å hilse høflig. Jeg husker godt jenta og samtalen, særlig fordi jeg senere kom til å møte en far som snakket utelukkende dansk, og hans datter som snakket utelukkende grønlandsk. Jeg tenker ofte på dem, og angrer fremdeles på at jeg aldri turte å spørre om hvordan de kommuniserte med hverandre. Mangel på grønlandsk hos en som ellers vil bli ansett som grønlander kan være hemmende. Jeg føler selv at det var hemmende på *kaffemiken* – selv om min erfaring ikke kan måle seg med det dansktalende grønlandere muligens opplever. Denne gruppen er særdeles interessant da den åpenbarer betydningen av språk for den grønlandske identiteten, noe vi snart skal nærmere på i neste avsnitt.

En grønlander uten språk

Jeg star på kjøkkenet og forsøker å lese fra en grønlandsk barnebok for å bedre min muntlige grønlandsk. Boka er en barnebok basert på et grønlandsk sagn. Inuk og hans venn, som har vært i stuen for å se på TV, kommer med ett inn på kjøkkenet for å høre meg lese. De betrakter de meg og flirer og jeg ler med, for jeg vet at uttalen min er ganske dårlig. Inuks venn tar utfordringen om å lese teksten bedre enn meg. Vennen går mot bordet, han virker selvsikker og han betrakter boka et øyeblikk før han leser med det, som etter mine ører, er perfekt grønlandsk uttale. «Hva leste du nå?» spør jeg. Kameraten trekker på skuldrene og svarer, på klingende riksdansk; «Jeg vet nå ikke det. Jeg kan forstå noen ord, men ikke alt. Jeg kan bare lese grønlandsk - ikke snakke det.» Han sier dette om om dette er selvsagt – noe alle burde vite – men for meg var det nærmest sjokkerende. Kameraten er blant de danskspråklige grønlanderne, fikk jeg senere vite. Dette er en del av befolkningen som anser seg som etnisk grønlandske: mennesker som feirer den samme nasjonaldagen, bruker samme folkedrakt,

spiser samme mat, kaller barna de samme navn og har den samme historien som såkalte andre grønlandere. Men den «vanlige» grønlander har noe som denne gruppen mangler: beherskelse av grønlandsk språk.

Jeg tenkte lite over betydningen av språket i starten. Men etter å ha oppholdt meg i Nuuk et par måneder, etter å ha vært på flere *kaffemiker*, hjemmebesøk og betraktet folk i Universitetskantinen og på kafeer ble det tydelig at mangel på beherskelse av det grønlandske språk kan være sosialt hemmende. Dansktalende grønlandere nærmest kan omtales som etniske anomalier – eller «betwixt and between» to ulike identiteter (Eriksen, 2010, 74 – 75). Anomali er et kjent begrep hentet fra Mary Douglas' verk *Rent og Urent* (1966/1997). Et anomali er noe tvetydig, noe som forsaker uro og angst, som igjen fører til fortrenning og unnvikelse (Douglas, 1966/1997, 23). De etniske anomaliene, her dansktalende grønlandere, roter til det ellers ryddige systemet. Det interessante med nettopp det at denne gruppen på mange måter passer inn i den grønlandske. For en dansktalende grønlander vil på mange måter ikke passe inn i klassifikasjonen «dansk» - selv om de snakker språket og er medlem av riksfællesskabet – men de vil heller ikke passe godt nok inn i den grønlandske gruppen, for det grønlandske språket virket som noe som virkelig er en del av kjernen av det grønlandske, og som et effektivt middel for å nærmest utestenge alle som ikke behersker det. For å sette det på spissen: «ekte grønlandere» snakker grønlandsk med hverandre – og dansk-talende grønlandere snakker ikke godt nok grønlandsk til å kunne føre en lang samtale på språket. Vi kan snakke om et «portvaksproblem» (Eriksen, 2010, 75). Problemet er altså det at en er både-og. En har muligheter for medlemskap i begge grupper, men gruppene driver aktivt med diktomisering (Eidheim). Og dermed oppstår problemet og situasjonen blir mer kronglete. Og det dette viste for meg, også i det etterfølgende debatten, er nettopp hvor viktig språket var for oppfattelsen av identitet. I møte med både den danske og den grønlandske identiteten vil den danskspråklige grønlander stå med et bein i begge blokker, og midt-i. Dermed blir de et anomali og foresaker uro. Samtidig avskrives ikke dansktalende grønlandere som grønlandere. Dette kommer vi tilbake til.

«Den rigtige grønlander bor i hvert fald ikke i Nuuk og taler i hvert fald ikke dansk»

Språk er ofte en viktig del av nasjonsbyggingen – som sett gjennom den nevnte grønlandiseringsprosessen. Det grønlandske språk er såpass lite av det vil være et kløktig

politisk triks å appellerer til den gruppen med kompetanse nok til å forstå språket. Og nettopp dette var det noen som gjorde. Høsten før valget dukket det opp et nytt politisk parti – Partii Inuit - og de fikk mye oppmerksomhet. Partii Inuits leder Nikku Olsen nektet å snakke dansk under valgkampen. Gjennom å utelukkende snakke grønlandsk var det dermed utelukkende de som forstod grønlandsk som kunne forstå hans argumentasjoner. Alle andre måtte forholde seg til sekundærkilder og oversatte artikler. Valgkampsdebattene ble sendt på TV i to ulike sendinger – en på dansk og en på grønlandsk. Man ville bare finne Partii Inuit i den grønlandske sendingen. På Universitetet var det også debatter i anledning valget. Olsen ville delta, men ikke besvare de danske spørsmålene. Partiet hadde en tydelig agenda i forhold til språk og derfor ønsker jeg å se nærmere på på språkdebatten som fulgte valgkampen, for den åpenbarte mye – og også min interesse for språk og identitet. Partii Inuit argumenterte for et vern av det grønlandske språket. Denne diskursen om vern førte til at særlig en befolkningsgruppe ble opplevd som neglisjert av politikken til partiet: de dansktalene grønlanderne.

Nikku Olsen uttalte følgende om Partii Inuits språkbruk: «Dem, der kalder sig grønlandere, men som ikke taler grønlandsk, må forstå at vi gør det her for at værne om det grønlandske sprog. [...] Vi er siden kolonitiden blevet pålagt til at tale dansk i Grønland. Det er på tide, at vi gør op med rester af kolonitiden»(Mølgaard, 2013). Naaja Nathanielsen, herved omtalt som Naaja N, er en dansktalende og relativt profilert grønlandsk politiker for partiet IA. Naaja Nathanielsen uttalte til avisen Sermitisiaq at: «Der er en tendens til, at der er mange, der siger, 'den rigtige grønlander bor i hvert fald ikke i Nuuk og taler i hvert fald ikke dansk. Og hvis det er målestokken, så er vi rigtig mange, der er forkerte her i landet[...]»(Broberg, 2013). Randi Broberg, også fra Partii Inuit, svarte Naaja N. og påstod at det derimot var de grønlandskstalende som var mer utsatte. Hun uttalte; «[...]at koloniseringens problemer stadig hersker i Grønland, og at sprogdebatten beviser, at problemet bør diskuteres i samfundet[...]»(Hansen, 2013) og «Os, der kun taler grønlandsk, er dem, der er mest udsatte i Grønland. Prøv nu at se vores situation: Vi er dem, der er mest udsatte selv i vores eget land.»(Hansen, 2013). Debatten gikk ut av mediene og inn ved den hverdagslige samtalen. En ettermiddag hører jeg på radioen med Arnaq. Hun lytter nøye til sendingen, rynker brynene mens hun følger med. Den grønlandske sendingen avsluttes og den danske sendingen starter og det blir klart for meg at språkdebatten er temaet for sendingen. Jeg spør henne om hva hun synes om saken og får svaret; «Vi grønlandere blir jo neglisjerte i vårt eget land. Hvem har lederstillingene? Det er jo tydelig at man kommer lengre om man *bare* snakker dansk enn om

man *bare* snakker grønlandsk» svarer hun, og reflekterer på mange måter Partii Inuits syn på saken. Aqqaluk Lyngé, formann for urfolksorganisasjonen ICC (Inuit Circumpolar Council) uttaler senere at man må «[...]diskutere sosial ulighed og dårlig uddannelse. For det er dét, sprogdebatten i bund og grund handler om[...]» ((Duus, 2013).

Debatten er interessant da den kort og godt oppsummerer mye av språkproblematikken i Grønland i dag. Naaja Ns uttalelse spiller en del på «den ekte grønlender»-stereotypien. Hennes gruppe – grønlenderne uten grønlandsk språk – er en sårbar gruppe som opplever mye negativt fra andre grønlendere i forhold til vennskap, sosiale relasjoner og lignende. Disse vil ha problemer med å kommunisere i flere sosiale arenaer. Men de har en fordel – som fører oss til Brobergs argument; de snakker dansk, og god beherskelse av dansk gjør det lettere med høyere utdanning, jamfør Arnaqs uttalelse. Dessuten ligger større landområder og et mer omfangsrikt arbeidsmarked for deres føtter; de kan søke ut av Grønland og klare seg bra i Danmark. Men Broberg, med morsmålet grønlandsk, klarer seg altså best i Grønland. I dagens Grønland kan arbeidsmarkedet være noe begrenset, mulighetene er færre. Hun kan snakke med de fleste grønlendere, delta på sosiale arenaer, lese grønlandske bøker, forstå myter på originalspråket. Broberg behersker også dansk. Men det er ikke alle som gjør og dette er gruppen Broberg støtter og som hun ønsker å øke oppmerksomheten mot. Denne gruppen fungerer bra innenfor Grønland – men med en gang de kommer uten for øyas grenser og beveger seg lengre sør, søker høyere utdanning eller ønsker å reise til Danmark for å besøke studerende venninner, på Grønland i Tivoli eller lignende blir problematikken tydeligere; de får kommunikasjonsproblemer om de hverken snakker dansk eller engelsk godt nok. I enkelte tilfeller blir språkbeherskelsen for dårlig i både dansk og grønlandsk. Hva har så sosial ulikhet å si i dette bildet? Lyngé har et godt poeng da det er tydelig at mye av problematikken bunner ut i utdannelsesystemet og sosial ulikhet – eksempelvis hvilken by du vokser opp i, noe vi ser nærmere på senere. Man kan nok konkludere med at de danskspråklige grønlenderne er, som nevnt *betwixt and between*, som Inuks venn tydelig er. De ligger i grenseland, og her kommer det noe fram; språk er viktig for grønlandskhet og deltakelse i den grønlandske identiteten. Grønlendere kan altså snakke dansk og fremdeles være grønlendere, men det blir problematisk å være grønlender og man ikke kan snakke grønlandsk også. Det blir i alle fall et politisk problem.

Å «føle seg grønlandsk»

Jeg, og en gjeng med 10-åringer spiller Playstation. Samtalen om spillet er engasjert, og føres på dansk. Den dansk tiåringen, som er på besøk sammen med et par-tre grønlandske gutter snur seg og spør den ene grønlandsk gutt om hvorvidt han faktisk var grønlandsk. Gutten deltar ikke i den grønlandske samtalen de andre grønlanderne fører når de glemmer danske ord, han forholder seg stille eller snakker med den danske gutten. Den danske gutten er forundret, så han understreker spørsmålet sitt med at: «du snakker jo bare dansk, da er du vel ikke grønlandsk?». Den grønlandske gutten som bare snakker dansk spiller videre, og med øyne fiksert på skjermen, noe fornærmet, svarer han: «om man føler seg grønlandsk så er man grønlandsk».

*

Språk i Grønland handler her om to ting: Det ene handler om hvem grønlander er og hvor grensene for dette går. Språk fungerer som en god illustrasjon på hvor uklart dette kan være, men samtidig hvor viktig forskjellene er. Viktigheten av språket for opplevelsen av identitet sees i det politiske hos Broberg og Olsens førte politikk, hvilket fører oss til det andre aspektet ved språk, som handler om historie, politikk og relasjonen til Danmark. Disse to henger åpenbart sammen og man bruker kolonien Danmark og politikken som er ført, og blir ført, for å vise hvorfor ting er som de er i dag. Å utelukkende snakke grønlandsk blir dermed et middel for å ta avstand fra denne politikken. At danskene er til stede gjør det grønlandske språket viktigere, og dette tydeliggjør hvordan etnisitet er relasjonelt og situasjonelt (Eriksen, 2010, 69). Samtidig kan man anta at interessante skiller og spenninger forekommer i møte mellom de ulike grønlandske dialektene – som nærmest er som egne språk. Dette er verdt å nevne, men jeg går ikke nærmere innom dette temaet. I kantinescenen ser vi hvordan folkene plasserer seg nærmest intuitivt til den gruppen de opplever at de tilhører, og det er en tydelig antakelse om at man skal være atskilt. Scenen reflekterer «naturligheten» i forskjellen mellom grønlandere og dansker godt. Hadde det ikke vært ulike TVer med ulike språk hadde muligens plasseringen i rommet vært annerledes. Og at selv om dansk er viktig i det «offentlige» - gjennom skolen, utdanning og arbeid så vinner en tydelig på å beherske grønlandsk sosialt. På *kaffemik* opplevde jeg at jeg og andre dansktalende kom til kort og ikke kunne delta i alle samtaler. Språk virker dermed som et effektivt middel for det Eidheim kaller dichotomisering (i Eriksen, 2010, 33) – et fokus på konflikt mellom gruppene, som tydeliggjør skillene og dermed grensene for etnisiteten og gruppetilhørighet. Samtidig, og når gruppene

må samarbeide, underkommunisere altså det ene språket – her grønlandsk, som på konferansen Arnaq fortalte om. Partii Inuit bruker aktivt kontrastskapelse, fokus på forskjell og konflikt: språket ble brukt som et politisk triks. Dermed appellerer de utelukkende til brukere av grønlandsk.

Men det er altså fullt mulig å være grønlander uten (grønlandsk)språk, hvilket gjør problematikken mer uklar. Moerman, skriver Eriksen(2010) skrev om Lue-ene. Lue-ene manglet en rekke karakteristika for å bli omtalt som Lue. «Hva» en Lue var kunne ikke besvares enkelt. Til slutt kom Moerman fram at svaret måtte være at en Lue var den som anså seg selv som en Lue, og som handlet på en måte som legitimerer deres Lue-het. Hvor grensene for å være grønlander går er heller ikke lett å definere. Moermans studie er ganske gammel, men jeg synes den har et interessant sammenligningsgrunnlag. Gutten i avsnittet ovenfor snakker ikke grønlandsk, men for han selv, og for de andre grønlandske guttene så råder det ingen tvil om at han er det. Det er bare den utenforstående, danske gutten som stusser over hans mangel på språk. Gutten viser at grønlandskhet, nærmest samsvarende med Lue-ene, handler, i kjernen, «om å føle seg». Identiteten henger sammen med en form for opplevelse av å tilhøre en gruppe. Men det er ikke uproblematisk å være grønlander som utelukkende snakker dansk. Behersker man det grønlandske språket er man såkalt «innenfor» grensen for gruppen. Behersker man det ikke er man muligens utenfor. Ja, til og med de som virkelig er fullstendig utenfor gruppen kjenner til hvor gruppegrensene går – som den danske gutten – og ser ut til å anse de som mangler en egenskapene for å være innenfor som, muligens, like utenfor som dem selv.

4

Hatets trommer i det fjerne

Om skapelse av forskjell gjennom rasisme, fordommer og frihetstanker

Noget gnaver i mig og gør mig vred, ked af det og magtesløs på samme tid. Følelsen er vokset over de seneste par måneder og den er ikke let at sætte ord på. Det handler om menneskeværd og grønlandske værdier. Noget i vores samfund skrider. Afstanden mellem os vokser. (Nathanielsen, 2013)

«Er Siumut rasistiske?»

Jeg ser på nyhetene med Arnaq. Nyhetene er ikke alltid teksten på dansk, så derfor oversetter Arnaq når jeg spør om noe. For tiden føles det ekstra viktig å følge med på nyhetene for den nye regjeringen er i ferd med å formes. Arnaq følger nøye med. Hun sitter i sofaen, rolig, men med en rynke mellom øyenbrynene. Hun snur seg så mot meg, for å spørre: «Anser du Siumut som rasistiske?». Jeg ble overrasket over spørsmålet, så jeg spør hvorfor hun lurte på dette. For meg hadde ikke Siumut gitt uttrykk for noen rasisme – snarere var de interessert i, sammen med blant annet Partii Inuit, å øke betydningen av det grønlandske språket i offentligheten, sørge for økonomisk vekst og lignende. Inuitverdier, bevaring av grønlandskhet, støtte fangerervet og bygdene var noe jeg hadde begynt å assosiere med den nye regjeringa. Arnaq forklarte at årsaken til spørsmålet var at hun hadde overhørt noen samtaler den dagen. Noen på jobben hadde omtalt partiet som rasistisk, og noen på bussen hadde også virket bekymrede. Arnaq er i utgangspunktet ikke bekymret, hun har til og med vist en viss enighet med partiet, men det virker nå som om kollegaens misnøye har fått henne til å tenke. Etter å ha tenkt litt over saken slo tanken om Siumut, som rasister ovenfor grønlandere slo meg som pussig – men da jeg snudde rasismen den omvendte veien – altså rasisme ovenfor dansker, forstod jeg hvor Arnaq ville med spørsmålet sitt; Hun hadde hørt

dansker omtale Siumut som rasistiske. Siumut er altså rasistiske ovenfor *danskene*, og det danske språk og livsstil. Partiet har skapt noen kontroverser i det de gikk inn i regjeringen sammen med Partii Inuit. Arnaq er bekymret fordi politikken muligens kan bli problematisk i Nuuk – der store deler av befolkningen, også grønlenderne, har dansk som første-språk.

Denne samtalen fikk meg til å fatte sterke interesse de som ikke ville tjene på, eller kanskje til og med få problemer med deler av den nye politikken. Det ble etter hvert tydelig at flere følte på det de omtalte som en «gryende» rasisme.

Jeg ønsker nå å vie oppmerksomheten min mot rasisme i Grønland. Årsaken til dette er det faktum at rasisme snakkes om og spilles ut i stor grad, og det råder bekymring rundt dette, særlig i forhold til valgkampen. Dette kapitlet henger sammen med det foregående. Språk er viktig for å finne ut av hvem som hører til hvilken gruppe, og mange opplevde at rasismen ble vendt mot de som snakker dansk. Rasismen forteller mye om hvem grønlenderen er, hvem grønlenderen skal bli og ikke minst en del om hvem grønlenderen *ikke* er. Før jeg går nærmere innom dette skal jeg først klargjøre hva rasisme innebærer. Jeg ønsker også å forstå begrepet rase, som jeg vil argumentere er relevant for å forstå rasismebegrepet. Det er dessuten viktig å se nærmere på Grønlands historie for å forstå rasisme og fordommer i Grønland i dag. Siden skal jeg se på resultatene av kolonihistorien; sosiale problemer og alkoholisme vil fungere som et eksempel på rasisme i dag.

Rasisme og «forskjell på folk»

La oss nå gå nærmere innom rase som begrep. Enkelte samfunn vektlegger rase i større grad enn andre – USA er et typisk eksempel på dette. Her er rase betydningsfullt. Andre steder er rase noe som hører historien til. Før i tiden var tanken den at man kunne dele menneskeheten inn i ulike raser basert på ulike egenskaper. Personlighet og lignende ble tilskrevet rase – de var arvelige og basert på foreldrenes rase, arv og lignende. De fleste i dag anser ikke rase som et begrep brukbart i biologi eller lignende da det i realiteten ikke følger reglene for menneskelig genetikk(Eriksen, 2010, 6). Jeg holder en knapp på Jenkins(2002) og Eriksen(2010, 6) og flere som mener at rase, som kulturell konstruksjon, er betydningsfullt(Eriksen, 2010) Rase er ofte en signifikant markør for plassering av makt og antar at enkelte grupper deler fysiske og biologiske trekk(Harrison, 2002, 145). I særlig postkoloniale samfunn kan rase være den ubehagelige understrømmen for etniske konflikter som heves til overflaten når spenninger eksploderer(Harrison, 2002, 146). Sistnevnte setning

virker relevant i den grønlandske kontekst da valgkampens spenninger førte med seg en rasismediskurs. Dansker ble særlig tilskrevet ulike karaktertrekk i den egenskap av at de var dansker – hvilket jeg vil mene er rasisme. Eriksen skriver at rasisme bygger på forestillingen om at personlighet tildels er koblet opp mot arvelige karaktertrekk som varierer mellom «rasene»(Eriksen, 2010, 6). Det er altså snakk om et oss/dem-forhold der rase representerer tanken om “dem” snarere enn et helhetlig “oss” man finner i multietniske samfunn(Jenkins, 2002: 119)

Forskjell på østlige og vestlige kropper

En ettermiddag spiser jeg lunsj med min venninne Nivi. Vi kommer til å snakke om noe jeg synes er litt ubehagelig for det fører tankene mot gamledagers rasevitenskap med måling av kranier og kropper. Dette handler om rase, og ikke rasisme. Rasisme vil være temaet for resten av oppgaven, men da rase har en viss rot i den grønlandske historien og også henger noe sammen med begreper rasisme er det interessant å trekke frem dette eksempelet, som faktisk er et av de få gangene jeg støtte på aktiv rase-tankegang som ikke umiddelbart var koblet opp mot rasisme og uttalte (politiske) forskjeller.

Vi snakker om de ulike delene av Grønland, forskjellene mellom Nord, Øst og Vest. Uansett kom plutselig Nivi med en overraskende bemerkning. Hun ser ned på hendene mine, så på sine egne, og etter å ha studert hendene mine litt til uttrykker hun; «Du har jo hender som en øst-grønlender!» Jeg spør Nivi hva hun mener. Dette er nytt for meg. Hun viser frem sine egne fingre. Hendene er mindre enn mine, fingrene kortere. Jeg ble forundret over dette. Selvfølgelig hadde jeg nærmest forventet at hun hadde mindre hender enn meg – jeg er høy, og høyere enn de fleste jeg møter på Grønland – men at hendene skulle kunne fortelle om hvilken del av Grønland jeg tilhørte var nytt for meg. Jeg hadde forstått at forskjellen på Øst og Vest, og at den var ganske signifikant. *Tunu* - som Øst Grønland også kalles, preges av å være fjerntliggende og med egen dialekt, som nesten heller burde omtales som et språk. Området er litt atskilt fra resten av Grønland, og særlig vestkysten der øyas ”kjerne” og maktsentre ligger spredt, mot Canada. Østdelen, som vender mot Island, er også kjent for å ha klart å beherske flere av de gamle tradisjonene, som trommedans og tupilak-lagning – som senere har blitt hentet inn til det øvrige Grønland og som i dag er brukt i stor grad for å skape en grønlandsk materiell identitet og kultur: til salg og underholdning av turister, men pryde for mange grønlandske hjem. Mange av mennene jeg møtte på de ulike stedene for

kunsthåndverk var født og oppvokst på Øst-Grønland. Den kulturelle forskjellen fantes, og var altså betydningsfull. Arnaq snakket ofte om Øst som «derover» og i diskursen om Øst-Grønland virket hele Tunu som et fjern, vilt sted. Jeg så det alltid for meg som preget av hakket mer isbjørner og isfjell enn resten av øya. Men det at man kunne se en fysisk forskjell var nytt for meg. De fra øst som jeg hadde møtt og de nyhetene jeg hadde sett på TV, hadde ikke gitt hint om et (signifikant) annerledes utseende, annet enn den naturlige variasjon man generelt finner hos befolkningen. Dette med fingrene som markør slo meg også som forunderlig. Min mor har kortere fingre enn meg, men vi snakker samme dialekt og er fremdeles norske på den samme måte. Uansett mener Nivi at mine fingre, og øst-grønlandernes fingre, var likere enn hennes fingre og øst-grønlandernes. «Øst-Grønlandere ligner mer på «native americans»», sier hun. Forklaringen på forskjellen ligger for Nivi i det at folk på Grønland hadde bosatt seg på ulike tider, og at de i øst trolig stammet fra en tidligere bosetning. Ut i fra dette kunne man også forklare de kulturelle forskjellene. Om dette er allmenn kunnskap eller ikke kan jeg ikke svare på. Jeg møtte ikke denne antakelsen igjen – men jeg møtte på flere som anså Øst som fjernt og annerledes. Nivis synspunkt var bare hakket mer fysisk. Nivi nevnte aldri ordet rase. Samtidig har det tydelige sammenhenger; folk deles i ulike grupper basert på fenotyp, altså utseende, ikke ulikt slik raser skilles i samfunn der raser er tydelig fremme i diskursen. Og Nivis fingre viser altså at det er en forskjell på folk i Grønland, en synlig forskjell, som kan sees på kroppen, og ikke bare i språk og kulturtrekk. Og dette er interessant. Dette kan fortelle oss mye om hvordan grønlandere anser seg selv, befolkningen og landet de bor i. Vi forlater dette temaet nå for å fokusere på rasisme. Ført virket det relevant å redegjøre for historien for dette i Grønland, så jeg skal raskt gjøre det i neste avsnitt.

«Fullgode dansker kunne grønlanderne aldri bli»

Høiris skriver i *Fra Vild til Verdensborger* om eskimoen som idéhistorisk figur (2011). Denne teksten er utgangspunktet for det jeg her skriver om eskimoen. Grønlanderne og inuitter har lenge blitt plassert i kategorien som indianere og dermed blitt ansett som ville. De villeste beskrivelser fra 1500-tallet forteller om et voldelig, stort folk som er bestialske menneskeetere. Ved flere anledninger ble inuitter hentet fra landområdene sine, ført til Europa og portrettert. Frobisher, som hadde hentet en mann og en kvinne med seg fra en ekspedisjon uttalte at menneskene ikke var dumme, de visste intelligens nok til å lære noe. I en tekst presenteres mannen og kvinnen som hedninger, men mennesker og dermed med en lys

fremtid som kristne. Også Rosseau beskrev «eskimoene» som villeste av alle folk – de stammet fra den tiden etter syndeflodens fall og var dermed i denne krisetilstand blitt voldelige, blodtørstige jegere. Men siden de samles om vinteren i hytter, for så å spres igjen om våren, så utviklet de et språk under samlingen. Språk er fundamentet for at fornuften kan utvikles – så da var det håp for de ville likevel. 1700-tallets raseteorier baserte seg i stor grad på hvor degenerert man var i forhold til idealrasen som bodde ved 40 eller 50 bredegrader og dermed ble pene og harmoniske – et perfekt tegn på god sammenheng mellom menneske og miljø. Eskimoene, skrev Kant, var blitt små – hjertet måtte holde kroppen varm og beinene lå langt fra hjertet og fikk dermed ikke blod til å vokse - og hårløse – alt overflødig forsvinner grunnet kulden(Høiris, 2011, 122) Senere kom romantikken brakte med seg forskjellen på natur – og kulturfolk. Livet i naturen gav en frihet som forsvant med kultivering. Det ble gjort forskjell på edle og dyriske innfødte – eksempelvis var polynesere elde, melanesiere dyriske. Eskimoene som levde i takt med den barske natur, nærmest som dyr var åpenbart dyriske(Høiris, 2011). Dog oppstod det et dilemma i den tid der folkene kom under europeisk innflytelse. Resultatet var en slags ambivalens – negative utsagn over de grønlandere som nå var gått inn i en dannelsesprosess og var blitt avhenige av dansk tilstedeværelse, men også en beundring ovenfor dem der beholdt sin kultur(Høiris, 2011)Man var altså blitt kritisk til de kolonialiserte villmennene – de var jo opprinnelige ville, og slik burde de ha fortsatt å leve. En dansk prest skriver følgende om de som fortsetter sitt ville liv at: «[...] en saadan Mand interesserer mig mere end den, der har solgt sin Frihed for noget Skibsbrød(Høiris, 2011, 130). Senere, og i takt med tiden, utviklet eskimoene seg fra å være naturlige villmenn vil å bli primitive. Man hadde en evolusjonistisk tankegang i det 19ende århundre om menneskets utvikling – samfunnene gikk gjennom det samme forløpet, men noen var kommet lengre enn andre. Menneskets naturtilstand og det enkleste var det primitive – preget av naturen og biologisk slektskap. Blant disse fant vi eskimoene((Høiris, 2011). På tross av dette preget den romantiske forestillingen om ekte naturfolk dansk forskning i lang tid. Høiris skriver følgende; «[...]målet med forskningen i Grønland [...] havde [ikke] noe med den aktuelle situation at gøre, men var at rekonstruere den oprindelige, originale eskimoiske kultur[...]»(Høiris, 2011, 141) og at «Samtidens levende kultur i Grønland blev anset for en uoriginal nærmest bastardagtig blanding, som ikke var kulturhistorisk forskning værdig»(Høiris, 2011, 142). Interessen lå altså på det gamle, og det samtidige ble sett ned på. Også hos den nye generasjonen forskere som kom på 60-tallet ble det merket en diharmonisk i den grønlandske kulturen, på tross av at disse fokuserte mer på samtiden. Ved hjemmestyret ble den romantiske forestillingen fastholdt og videreført i

politikken. Målet ble å «finde inuits rødder og utvikle en sand og autentisk grønlandsk kultur»(Høiris, 2011, 143). På tross av at vi i dag ikke bruker eskimoer og grønlandere og mange av disse teoriene for lengst er lagt i arkivet ligger det rester igjen i folks syn på grønlanderen, særlig i forhold til grønlanders relasjon til sine omgivelser.

Signe Holst har skrevet i 1975 boken «Grønland - pladask i kulturkløften» hvilke har en rekke interessante historiske linjer å vise til. Holst skriver om kolonitiden, og om hvordan «Godthåb ble kolonisert av en pussig blanding av fromme pietister og forhenværende tukthusmedlemmer [...] motsetningene i den hvite manns kultur ble utspilt for åpen scene for de forbausede eskimoene helt fra starten.» (Holst, 1975, 12). Hun forteller også om at misjon som handel hadde en sentral rolle. Men også at «[...] koloniene lå spredt og under overflaten, og for det store flertallet gled livet temmelig uendret i sin vante bane.» (Holst, 1975, 13). Det avgjørende skillet, forteller Holst, kom etter den andre verdenskrig da Grønland ikke lenger var en koloni, som sådan, men en likestilt del av det danske riket og at landet derfor skulle heves til det forventede økonomiske og kulturelle nivå. Man bygget altså blokker, arbeidet frem industri, fiskeriet vokste og lignende. Denne bakgrunnen er interessant, for sammen med kolonitiden er det dette som har ført grønlanderne vekk fra det «tradisjonelle» samfunnet. I etterkrigstiden skulle grønlanderne bli dansker. Om dette skriver Holst at: «Utdannelses -, lønns-, og ansettelsespolitikk oppfordret til fordanskning, men understreket samtidig at fullgode dansker kunne grønlanderne aldri bli»(Holst, 1975, 13). Videre forteller Holst at dette i praksis skapte et skillet i arbeidslivet mellom grønlandere og dansker – argumentasjonen var visstnok at man ikke ønsket å skape klasseskiller i Grønland, mens dansker måtte lokkes, med høyere lønn, til Grønland. Grønland fikk økonomisk støtte fra Danmark, og man gikk bort i fra muligheten for landet til å være økonomisk selvberende(1975, 14). Nå skal jeg fokusere videre på nettopp disse etniske linjene, eller skillene. Det er derfor tydelig at denne politikken har satt spor i Grønland. Det er en klar bevissthet om forskjeller på dansker og grønlandere. Dette med at danskene er «på toppen» av arbeidslivet er fremdeles et faktum det ytres noe latent irritasjon mot.

Fremdeles kan man si at Grønland, på mange måter, er et multietnisk samfunn. Holst, som skriver om det Grønland hun levde i på 70-tallet sammen med sin mann, som arbeidet der, skriver følgende;

Gjennom flere hundre år har eskimoene blandet blod med europeerne som kom for å utforske og utnytte landet og havet, og resultatet er en sterk biologisk og kulturell sammenblanding på

godt og vondt, - en frodig blandingskultur med misvekst, ugress, prydplanter og livskraftige skudd. Det er i denne blandingskulturen nye tanker og teknikker først får rotfeste, før de langsomt sprer avleggere ut i ytterdistriktene i nord og øst, der den gamle eskimoiske livsformen fremdeles har fotfeste (Holst, 1975, 7).

Det er sant at byene i stor grad er preget av en blandingsform mellom det danske og det grønlandske – og at dette var tydelig i byene jeg oppsøkte. «Blandingen» er verdt å merke seg. De fleste grønlendere har preg av det Holst omtaler som «blandet blod» - altså en og annen besteforelder med europeisk bakgrunn. Mange grønlendere har danske personnavn, og enda flere har danske familienavn. De fleste vet også hvor navnene stammer fra. Jeg møtte en familie som da de ble bevisst min norske identitet engasjert fortalte meg at familiens stamfar – ja opphavsmannen til familiens etternavn – kom fra Norge. «Kjenner du noen med dette navnet?» fikk jeg så spørsmål om, og jeg måtte dessverre svare nei. På tros av blandingen som Holst skriver om er det viktig for en stor del av befolkningen å vise skillene mellom grønlendere og dansker. Dette er kanskje grunnet denne blandingen og at skillene muligens ikke er åpenbare. For hva gjør en grønlender grønlandsk?

Alkoholisme som eksempel

Av dansker jeg kjenner, men også av nordmenn og familie, har jeg blitt stilt spørsmålet om hvorvidt grønlendere er alkoholiserede – gjerne kamuflert på ulike måter som da min grandonkel formulerte; «da jeg var på Grønland med skip, som ung, var det mye alkohol der ...» eller en venninnes mors formulering; «jeg husker godt alle de forfyllede grønlenderne i København da jeg var ung, de ravet rundt – det var skremmende – tenk hvor mange det må være i Nuuk, » og da jeg var på min fetters sønns fødselsdag, så på film i kjelleren med barna og en av gjestene kom ned for å stille spørsmål om alkoholmisbruket på Grønland, eller bare generelle spørsmål som; «er alkoholisme utbredt i Grønland?» eller «jeg vet det er mye problemer med alkohol på Grønland – var det tydelig?». Alkoholisme fungerer derfor godt for å vise hvordan rasistiske og fordomsfulle bemerkninger har vært brukt ovenfor grønlenderne og hvordan de er klar over det. I forhold til reelle fordommer knyttet til grønlendere fra dansker kan jeg vise til en dansk rap som oppsummerer flere av fordommene som har vært gjeldene, og som muligens er det fremdeles. Interessant nok handler disse også, i stor grad, om alkoholkonsum. Rappen, som heter «Respæk» - altså *respekt*, (som i selspekk heller en respekt) fokuserer en del på hvordan grønlendere opplever en mangel respekt, hvilket de krever å få. Rapperne, som er danske, overdriver den grønlandske dialekten med tydelig

lesping og påtatte smil under hele rappen selv om de er «skidesur!». Foruten om alkohol trekker rappen mye på matvaner, klima, dyreliv og seksuelle referanser. *Respæk* oppsummer altså fordommer knyttet til grønlendere som et alkoholkonsumerende, lite intelligent urfolk som spiser *spæk* og med manglende hygiene. Et eksempel er følgende:

Jeg vil drikke billigbajer/til der er ikke er mere liv i mig/jeg har ti billigbajer/i en plastiskpose fra Netto/det gir ti kroners pant/som jeg gemmer i min sælsko/jeg ligner en kineser som der fryser ad helvede til/men jeg har en anorak/den er lavet af babysæl/nakket med en skistav/og pelset med en sløv sav/uset af Greenpeace/begravet i min baghave (MurphysLovlydige, 2013)

På youtube ligger det en rekke kommentarer, også fra grønlendere, men de fleste lar seg underholde heller enn provosere, på tross av rasismen. At det videoen viser er gammeldagse og typiske fordommer er åpenbart. At sangen har en tydelig humoristisk undertone og at den er bevisst på sin politiske ukorrekthet er også tydelig. Derfor forlater jeg den nå, og fokuserer på eksemplet her: alkohol. Alkohol er en gjenganger i videoen. Det er en gjenganger i nordmenns fordommer om grønlendere og det er en gjenganger i grønlenderes bevissthet. De aller fleste grønlendere som jeg møtte vet godt at «alle andre» kjenner til øyas fortid med alkoholproblemer. Mange grønlendere er ivrige på å motbevise nettopp denne antakelsen om det store alkoholforbruket. Jeg ble fortalt at antallet alkoholmisbrukere har sunket mye på Grønland ettersom de sosiale forholdene har bedret seg, særlig i Nuuk. Men fremdeles er det mange som kunne fortelle at de har vokste opp i et hjem med alkoholproblemer, noe som også bekreftes av statistikken som viser av tallene ligger på omlag 54% av befolkningen. En liten, vant gjeng med alkoholikere en del av bybildet.

En morgen ser jeg et par ben stikke ut mellom et par pappesker i oppgangen til leiligheten min. Jeg er på vei mot Universitetet, men beina fatter min oppmerksomhet så jeg gikk bort for å se om karen hadde det bra. Så jeg vekker han og spør. Han har det bra, forsikret han meg om, på gebrokkent dansk og med et smil understreker han det med: «*ajungi', ajungi'*» (det er greit, det er greit!). Han ligger med den korte kroppen rett ut, brennvinsflaske i den ene hånda, nærmest som en parodi, kledd i yttertøy, høye støvler og fiskerbukser. Mannen kommer jeg til å møte igjen på butikken. Han har en stor, sort søppelsekk full av ølflasker å pante. Andre i samme situasjonen dukker tidvis opp på matbutikken for å pante ukas ølflasker og kjøpe sprit. De fleste ser ut til å kjenne hverandre og fører ofte samtaler utenfor butikken mens de røyker. Selv om det finnes alkoholikere er de færreste grønlendere voldsomme alkoholkonsumenter. Men fest og alkohol virker det ikke som om folk var fremmede for, og

det er fremdeles nærmest en norm at lønningsdagen feires i stor stil og pubene fylles opp. Dette blir til og med poengtert på nyhetene da verten, litt humoristisk forteller at; «denne helgen har det vært flere ulykker: det var lønningsdag på fredag» og kan også illustreres med denne tegneseriestripen:

Illustrasjon 3: Robert Holmenes Buuarsikkut via Facebook og Sermitsiaq

Dette er altså en mer humoristisk takling av nåtidens alkoholkonsum og fortidens misbruk. Det er en tendens til at fordomsfulle bemerkninger heller gjøres narr av enn å ta til seg. Foruten dette blir jeg ofte minnet på at «fyll er ikke det problemet det var,» eller at «statistikken viser at det er flere alkoholikere i forhold til folketall i Danmark enn i Grønland» eller «danskene drikker riktig meget – de drikker øl hele tiden!», en kommentar som gjerne dukker opp mens vi ser på TV – øl og vin har man et avslappet forhold til på dansk fjernsyn. Det er interessant, men kanskje også nokså typisk, at det er nettopp danskene som grønlenderne sammenligner seg med og ikke, eksempelvis, kanadiere eller islendinger. Mye av alkoholargumentasjonen og fordømmen om grønlendere som store alkoholkonsumenter blir dermed gjerne snudd og uttalelsen om at «men danskene, de drikker mer» blir brukt ofte. Mange virker interesserte i å motbevise at grønlendere var alkoholikere gjennom å snakke om hvor lite de selv drakk, at de ikke drakk ofte, at dansker drakk mer og at situasjonen har bedret seg. Alkoholisme er nemlig en fordom grønlendere selv er veldig klar over.

Flatt og lite

[...] slumlords profiting[...]renting out downscale housing, especially among the Danes whom everyone knows are very good at assisting each other in secret. [...] The current society we live in has

been formed using the European mindset and way of life, and this is in no way in harmony with the Greenlandic reality and can't be profitable in any way. If we look at companies owned by our society, and the board of directors appointed to run these companies, they are almost exclusively run by Europeans. This situation has once again resulted in an unhealthy role as bystander for the Greenlanders (Olsen, 2013)

Danmark og dansker får, under mitt opphold, ofte skylden for sosiale problemer i Nuuk og Grønland. Olsens sitat ovenfor et eksempel på dette i politikken. I dette avsnittet ønsker jeg å redegjøre for eksempler på dette og beskrivelser av dansker som kan oppfattes som preget av skepsis, fordommer, konspirasjonsteorier eller mangel på forståelse av danskenes levemåte. Deler av uttalelsene kan, om man følger definisjonene av rasisme som gitt ovenfor, oppfattes som rasistiske da danskene her presenteres som med nærmest «naturgitte» egenskaper, tett ved sammen med den danske etnisiteten, kulturen og levemåten.

«Danmark – de er en kolonimakt - » sier Minik under en samtale. Han virker engasjert, han fortsetter, « - fordi de er så små og flate selv så trenger de andre for å vokse og holde på makten. De hadde jo Norge, og de hadde Island, men nå har de bare Færøyene og oss igjen - » han fortsetter, virker ivrig, : «- så derfor må vi ikke la det første bli det beste. Du vet, de ser ned på oss. Når vi eksporterer reker prøver vi å selge dem til Tyskland først. Der er de skeptiske, og de stoler ikke på oss. Vi går til Danmark, og i Danmark godtar de rekene våre, våre førsteklasses reker – men de betaler knapt for dem. Og vi kan liksom ikke kreve mer heller, selv om vi burde det. Dansker, de ser ned på oss Grønlendere. Og rekene, vet du, som kommer herfra – de havner i danske fabrikker hvor de pakkes for så å eksporteres tilbake hit. Det er en ironi i det. Og vi får 3 milliarder av dem i året - » Minik tar seg nærmest en kunstpause, han spiser mer, tar en slurk av vannet. Resten av samtalen dirrer i luften, så fortsetter han; «NATO vet du – Danmark er bare medlem der på grunn av oss. Vi har disse tidligere amerikanske flybasene – Thulebasen – så da betaler de mindre for medlemskapet eller noe. Det har jeg hørt. Og de er beskyttet av USA. Jeg har hørt de sparer 15 milliarder. Og da er det enda verre at de betaler oss 3 milliarder! Det er jo ingenting! De tjener jo på å ha oss, i motsetning til hva de kanskje fremstiller det som.» Minik rister oppgitt på hodet: «Derfor er det noe galt med at vi skal få halvparten eller mindre av råstoffene. Vi skulle kunne bestemme over dem. Danmark skulle ikke kunne si noe om dem. Og derfor må vi også passe oss for kineserne. Snart kommer de og tar alt vi eier også. Bare se på steder i USA og Canada – hva har befolkningen tjent på dette? Ingenting. I Afrika? Ingenting. Vi må være smarte nå. Vi kan ikke la folk bare komme å ta det som er vårt, slik danskene gjør». Det er mye man kan lese ut

av samtalen til Minik. Jeg finner misnøyen med Danmark interessant, og vil derfor fokusere på den her. Minik var langt fra alene om å ha denne tankerekken.

Senere havnet jeg i en samtale med studenten Ulloriaq. Han viser meg diagrammer på rapporter om rekefiske i et excel-ark på PCen sin. Han mente det samme som Minik og konkluderte med at: «Danmark holder oss igjen. Vi må finne andre å samarbeide med» Ulloriaq mener at danskene lurer grønlenderne til å tro at de tjener på en eksport, som i realiteten er et tapsprosjekt, men: «Danmark tjener penger og skaper arbeidskraft gjennom fabrikkene sine, som pakker våre grønlandske reker. Hvorfor får ikke vi disse fabrikkene?» Hvorvidt de unge mennenes uttalelser stemte kan diskuteres – men det er interessant hvordan Danmark og dansk erklæres som årsaken til at eksporten går dårlig. Flere fortalte meg om hvordan Danmark svek dem for penger gjennom å stjele reker eller annen fisk og dermed spare en hel del på å ordne dem i fabrikkene. Et annet og særdeles interessant trekk er også beskrivelsen av Danmark som flatt. For Danmark er jo lite og flatt. Dette er motsatsen til Grønland som er stort og ujevnt med fjorder, fjell og isbreer. At Danmark trenger å vokse seg større, eller at de har lite og vil ha mer virket også som en slags tilbakevendende beskrivelse av Danmarks relasjon til Grønland. I en annen samtale snakket jeg med en kvinne om Danmark, Grønland og råstoffer. Vi snakket om hvorfor Grønland og Danmark på dette tidspunktet hadde problemer med å komme til enighet om råstoffene. Kvinnen uttalte, belærende, med den ene hånden på hoften, den andre elegant gestikulerende i luften at; «Danmark er flatt og lite og har ingenting. Det er derfor de har Grønland!» Det siste sa hun, med hevet hode, nærmest triumferende. Så godt som alle grønlendere er stolte av landskapet og tilknytningen til naturen. En mann uttalte at: «Danskenes tankegang er det flat. Dansker ser ikke fjell, de ser ikke virkeligheten. Det er bare kontorlokaler der borte». Det er tydelig at det er en antakelse om at folk blir formet av landskapet de bor i og at det flate landets tanker bare fører med seg negative ting. Danmark ble også sammenlignet med USA og den amerikanske kolonihistorie på mange punkter. «Og man tror grønlendere er dumme. At - nei, man har ikke tid til den slags tullinger. For 400 år siden reiste europeere til USA, kun etter rikdom, og de drepte alle uten å snakke med indianerne. Sånn er virkeligheten, » ble jeg forklart av en som virker irritert over det faktum at grønlendere ikke fikk komme ordentlig til debatter om eget land. En vanlig beskrivelse av danskene var også den at de var individualister. Dette ble satt opp mot de kollektivistiske grønlenderne, og ble presentert som noe negativt. «Danskene er individualister, og vi grønlendere er kollektivister. Vi tenker på helheten, på alle folk. Men danskene de tenker bare på seg selv», uttaler en kvinne, og hennes uttalelse fungerer som et

godt eksempel på nettopp dette synet på dansker og grønlandere.

Jeg snakker med en kvinne om nasjonaldrakter: Om nordmenns bunad og om grønlandernes folkedrakt. Men danskene, blir jeg fortalt, «[...] bruker ikke folkedrakt en gang,» Dette blir koblet opp til en slags mangel på «kultur» og «stolthet» hos danskene. Jeg synes dette var interessant og gjenforteller min danske venninne, som studerer i Norge, sitt syn på folkedrakt. Hun hadde ved en anledning beskrevet sin forundring over 17.mai-feiringen i Norge – preget av tog, folkemasser, mye pynting, feiring, flaggbruk, kranselagging. Hun opplevde det som «en voldsom nasjonalisme». Særlig bruken av bunad syntes hun var merkelig, for, som hun uttalte: «[...]det er bare særinger og folkedansere som bruker folkedrakten i Danmark,» før hun fortalte om den deilig avslappende feiring av Danmarks nasjonaldager og høytider – uten bunader og andre staffasjer. Den grønlandske kvinnen smiler, nikker og uttaler konkluderende; «Vel, der ser du - » før hun legger til: «- typisk dansk!»

Jeg snakker med Aviaja i om tvangssendinger av grønlandere til Danmark. «Vi er jo ikke like - grønlandere og dansker. De (grønlanderne) ble sendt dit for å bli forbilder, men de kom hjem som ødelagte mennesker. Man skaper ikke gode mennesker ved å tvinge dem vekk fra familiene: fra sine søsken og foreldre for så å sende dem til et nytt land og endre dem. Det hjelper ikke å tvinge danskhet på oss. Danskene ville gjøres oss til dem. Det hjelper ikke. Vi er ulike. Når jeg er i Danmark føler jeg at de hele tiden undervurderer meg, fordi jeg er grønlandsk,» avslutter hun, vemodig. Det er dermed tydelig for meg at både Minik, Aviaja og Ulloriaq opplever at danskene tvinger danskhet på dere, ikke ønsker å styre Grønland, ikke bryr seg eller ser ned på eller undervurderer grønlandere. Flere uttrykte en oppfattelse av at andre anså dem som mindreverdige, og dette var både negativt og strevsomt. Jeg fikk ofte høre setninger, etterfulgt av misnøye med Danmark, om at «dansker synes vi er ukloke» eller «danskene synes vi er mindreverdige», «danskene tror ikke vi kan styre» og lignende. Muligens kan dette også være en av årsakene til at man opplever en slags ulmende uro i landet. En slags rastløshet – eller utålmodighet. Disse tankene ble gjerne etterfulgt av en opplevelse av undertrykkelse fra Danmark side. Min opplevelse under valgkampen, og i mange samtaler om politikk og lignende var dette preget av utålmodighet – et ønske om endring, om å vise at man kan få ting til selv, uten hjelp fra Danmark. Eksempelvis er det en stor interesse for det grønlandske landbruket. Landbruket er lite, men det finnes et par håndfuller gårder som i hovedsak driver med drift av får. Ofte under spising av grønlandsk lam ble jeg fortalt om dette lammet, grønlandsk lam fra Narsaq, det beste lammet som finnes.

Kolonialismens gjenferd – rasismen snus?

Illustrasjon 4: Robert Holmenes Buuarsikkut via Facebook og Sermitsiaq

En video man lett finner på youtube viser det politiske partiet Siumuts (som betyr «Fremgang») leder, og senere nalakkersuisoq – statsminister i Grønland – Aleqa Hammond snakke om hvordan hun ønsker, å under sin regjeringstid, fremme respekten mellom landene i Riksfælleskabet. Filmens tittel «Vil fordrive kolonialismens genferd» virker slående for mye av politikken som ble ført før og etter valgkampen. Opplevelsen av gjensidig respekt er trolig ikke tilstedeværende, da mange grønlendere opplever Danmark som lite respektfullt, muligens noe av grunnen til at nettopp Siumut og dets samarbeidspartnere, som Partii Inuit og Atassut senere skulle finne veien inn i den fremtidige regjeringen. De ble enige om en rekke ting i anledning koalisjonen og dets fremtidige drift av Grønland. En av punktene dreide seg om å; «For at legge afstand til koloniseringen af vort land, er det nødvendigt at der finder forsoning og tilgivelse sted. Der udarbejdes en handlingsplan for dette». (Sermitsiaq, 2013)

Som tittelen henter til er jo kolonialismen, eller i alle fall «dansketida», som man kanskje ville ha kalt det i Norge, et hyppig hjem søkende spøkelse i det samtidige Grønland. Det spøke nærmest også spøker for fremtiden; «Kan nasjonen bli selvstendig, til hvilken pris og vil Grønland noen gang kunne «fri» seg fra den danske relasjonen?» var et politisk spørsmål som i ulike former ble tatt opp i politikken som hos folk flest – også i mitt eget hode. I anledning debatter rundt råstoffer og mineraler dukket nettopp denne problemstillingen opp. Vi går litt vekk fra denne tydelig politiske delen nå, og ser nærmere på det litt «nærere». For hva med når dansk blod nærmest flyter i grønlandske årer? Olsen og Broberg er begge dansklingende etternavn båret av noen av grønlandsk mest nasjonalistiske politikere og vi har jo sett at de aller fleste har en eller annen europeer i slekta. I anledning disse navnene ønsker jeg å vende fokuset inn mot rasismen i samtiden. Jeg har tidligere nevnt språkdebatten. Jeg fant diskursen

i denne debatten interessant på mange måter.

Noget gnaver i mig og gør mig vred, ked af det og magtesløs på samme tid. Følelsen er vokset over de seneste par måneder og den er ikke let at sætte ord på. Det handler om menneskeværd og grønlandske værdier. Noget i vores samfund skrider. Afstanden mellem os vokser. I den seneste tid er historierne taget til. Hver uge har jeg hørt nye historier om nedværdigende og hadefulde behandling af dansksprogede og dobbeltsprogede medmennesker. Hver uge. Flere og flere historier. Og hver eneste historie splitter os som samfund. Gør afstandene mellem os større. Gør vores hus mere utæt, så kulden kommer snigende. Der er sket et skred. Der er sket noget der har gjort det mere legitimt – mere tilladt – at tale dårligt til og om folk der kan dansk. Det sker på flere måder. Det sker ved tilråb på gaden, ved bidske bemærkninger i bussen, ved spydige bemærkninger til kaffemik, på Facebook, på arbejdspladser, i medierne – det er overalt(Nathanielsen, 2013).

Nævnte Naaja N beskriver i sin pressemelding *Et utæt hus*(2013) oplevelse av å være en dansk-talende grønlander og stiller spørgsmål rundt grønlandske verdier. Hun skriver videre: «Denne inndeling af folk i ”rigtige grønlandere” og ”forkerte grønlandere” er fuldstændigt den samme logik man har brugt til at adskille racer. Der er ingen andre ord for det end racisme. Og jeg vil ikke acceptere en glidebane imod et racistisk, hadefuldt samfund»(Nathanielsen, 2013). Sermitsiaq skrev den 22. april 2013 at «Randi Broberg siger, at sprogdebatten er et meget følsomt emne, og når debatten er i gang, bliver man kun beskyldt for at være racistisk»(Hansen, 2013). Etter hvert ble en facebookgruppe opprettet for å bekjempe rasismen. Om seg selv skriver de at «[...] *kalaallit* er et venligt, imødekommende og åbent folk, der kendetegnes af at være smilende og hjælpsomme for alle de gæster, vi siden tidernes morgen har haft her i vores vidunderlige land.»(Bidstrup, Broberg, 2013). Videre at riksfellesskapet har vært preget av harmonisk sameksistens, men at man nå

[...] hører [...] hadets trommer i det fjerne, hviske til had for at løse de enkeltes uheldige situation. Racisme forsøges brugt som et legitimt grund til at komme ud af sociale problemer. Hvis disse onde røster får overtag, så ville alle hele denne unikke historie om et fredeligt folk, der lever i harmoni med dem selv og deres omgivelser gå tabt forevigt(Bidstrup, Broberg, 2013)

Her ser vi altså at grønlandernes identitet på mange måter utfordres. De, som lenge har blitt undertrykket i eget land opplever nå selv å bli skyldige i lignende misgjerninger. Harmoni og hjelpsomhet er verdier som settes høyt i det grønlandske samfunnet. Grønlandere ville ofte

omtale grønlendere som sosiale, omgjengelige, hjelpsomme og blide. Ordet «kollektivister» ble brukt av flere for å beskrive grønlenderene, kontra danskene, som var «individualister», som nevnt. Å av omverdenen bli sett på som rasister og nasjonalistiske ble det etterhvert tydelig for mange at var en uheldig vending i hvem grønlenderne var i ferd med å bli, og dette stred sterkt imot ens egen selvforståelse.

*

Under det arbeidet med å definere grønlenderen blir altså en redefinering av disse fordommene viktig. Man prøver å gjenskape en grønlandsk identitet med færre negativt ladde aspekter. Alkoholisme er et godt eksempel her, hvilket jeg skal se tydeligere på. På en annen side kan «fordommer» og antakelser være heller positive, dermed fremheves disse. Grønlendernes gjestfrihet og «kollektivistiske» syn på det sosiale livet fremheves, for eksempel, ofte. Men den nasjonalistiske politikken som ble ført på vårparten av 2013 så ut til å ha en bieffekt ved seg. Rasismen ble motsatt, og i større grad enn tidligere vent mot dansker. Riktignok vil denne delen også inneholde andre klassifiseringer, som muligens kan gli utover i noe som ligner etnisitet eller andre sosiale kategorier.

Men interessant nok er misnøyen med dansker noe som blomstrer frem i debatter og stille samtaler, som ofte varmes opp jo nærmere temaet man går. De hissigste beskrivelsene av dansker fikk jeg som regel hjemme hos folk, og gjerne i kjølevannet av en debatt på radioen eller TV, eller ved måltider i hjørner på nesten øde kafeer. Og på tross av den tydelige politiske misnøyen, særlig ført av Partii Inuit så merket lite misnøye og uvennskap dansker og grønlendere seg imellom. Kort tid etter uttalelsen fra den stolte kvinnen i noen avsnitt ovenfor kom en dansk kvinne fra arbeidsplassen for å hilse på henne. De vekslet noen ord og det virket som om de hadde en god tone seg imellom. På *kaffemikene* ville det titt dukke opp danske gjester. De fleste kjente dansker gjennom arbeidsplassen, og på tross av danskens ofte høye stillinger virket det på meg som om de fleste hadde gode relasjoner med kollegaene, på tvers av etnisitet. I bybildet, vandrende rundt, eller på kafeer var det lite synlig konflikt. Snarere var interaksjonen preget av en nedtonet, lett høflighet mellom begge gruppene – selv om det er verdt å merke seg at samtalene som nevnt, i så godt om alle tilfeller foregikk på nettopp kolonialistenes språk. Dette i seg selv passer godt sammen med Eidheims begreper om diktomisering og komplementarisering. Det er når forskjellene skal bety noe – i politiske settinger og lignende – at de uttales.

5

Nuuk York og naturlige bygder

Sosiale ulikheter og klasses betydning for grønlandskhetens autensitet

Arnaq uttrykker ofte en slags nedtonet irritasjon når jeg snakker med henne om språk. Hun puster ut, munnen blir litt mer sammenbitt før hun forklarer, rolig, men tydelig og bestemt, om språksituasjonen. Hun er interessert i å fortelle meg om den, og å beskrive den. Jeg husker nå godt en situasjon der hun forteller om arbeidsplassen og om hvordan flere grønlandere – godt kvalifiserte for jobben – ikke fikk den utlyste lederstillingen, selv om de kjente arbeidsplassen godt, hadde utdanning, behersket dansk og hadde søkt på stillingen. En statsborger fra et annet nordisk land med god dansk fikk stillingen. Dette skapte en del frustrasjon; Han kjente hverken arbeidsplassen eller grønlandske forhold godt nok, fortelles det. «Men det var hans gode kjennskap til språket som sikret han plassen,» argumenterer hun. Interessant nok behersket både Arnaq og flere av hennes venner dansk godt. «Hvorfor fikk så han denne høyere stillingen?» ble dermed spørsmålet. Utdanning har vi tidligere vært innom i forhold til språk, og utdanning vil jeg argumentere for at har mye med senere arbeid å gjøre. Men *hvem* som tar utdannelsen kan også ha betydning. På mange måter virker dette koblet til språkproblematikken. Som nevnt i kapitlet med språk er man bedre stilt utdanningsmessig om man behersker dansk og engelsk – og dette er det ikke alle grønlandere som gjør. I alle fall ikke tilstrekkelig. Det virker også som om det er en markant forskjell på livet i byene og livet i bygdene. Så jeg argumentere for at det er mer i spill her. Her kan vi muligens trekke frem begrepet klasse. Det er tydelig at det er en form for forskjell som folk snakker om, og som brukes for å forklare hvorfor ulikheter finnes, og at denne forskjellen er koblet sammen med arbeid eller økonomi. Klasse er jo en klassisk måte å forklare sosiale forskjeller på – og vi skal straks se nærmere på dette. Det er også verdt å nevne at min interesse for dette henger sammen med sosiale forskjeller i Grønland – og også min oppfattelse av at grønlanderne jeg møtte og hørte om i offentligheten våren 2013 virket interesserte i å skape et Grønland for

alle. Samtidig ble dette Grønland problematisert også av grønlendere selv, og jeg ble vist hvordan Grønland på mange måter er «et delt land», slik blant annet Arnaq uttrykte det. Dette kommer vi tilbake til. Mange virket irriterte over at arbeidsforholdene faktisk forelå slik at dansker fremdeles fikk høyere stillinger, og at de – sammen med de som behersket språket godt – på mange måter var bedre økonomisk stilt i samfunnet. Jeg vil videre utvide problematikken til å utforske forskjellene på by og bygd i Grønland. Bygd og by ble nevnt i sammenheng med sosiale forskjeller av politikere som informanter bosatte i Nuuk. Befolkningen i Nuuk ble fremstilt som fører av et annet liv enn befolkningen i de øvrige byer og bygder. Jeg vil her argumentere på sidelinjen av det jeg tidligere har argumentert i språk-kapittelet; at det kan syntes at mens enkelte besitter mer økonomisk kapital holder andre på mer kulturell kapital – eller noe annet. Det er nemlig merkbart at bygdelivet fremstilles som noe som skiller seg ut fra bylivet – og at bygdelivet på mange måter innehar en viss form for høyere verdi. Bygdelivet ble av blant annet Partii Inuit opphøyd og fremstilt som noe verneverdi.

Sosiale ulikheter

Klasse er en måte å forklare sosiale forskjeller på som egner seg godt for forhold der forskjellene henger sammen med økonomi. Klasse ut i fra en marxistisk tradisjon omhandler arbeidsfordeling. Man får dermed ulike grupper basert på individene i gruppens forhold til sosiale produksjonsmidler og sammenfallende interesser ovenfor medlemmer av andre klasser. Selv om det er mulig å skifte klasse, så er gjerne medlemskapet stabilt (Bojer, Engelstad, Heidar et.al, 1993, 196 - 197) Det dreier seg om en lagdeling, en sosial ulikhet i fordelingen av ressurser i forhold til inntekter og kunnskap (Bojer, Engelstad, Heidar et.al, 1993, 231). Uten å gå dette for mye i sømmene dreier det seg altså om en (økonomisk) forskjell på befolkningen. Ofte henger klasse sammen etnisitet (vis til Eriksen og andre). I de tidligere kapitlene har vi sett hvordan dansker og danskspråklige har fordeler gjennom språket, og danskene gjennom historien og tilgangen til bedre utdanning og lignende – og dermed kvalifiserer de til høyere stillinger og dermed ender de også opp med bedre økonomi. Slik vil de med dårligere betalte stillinger havner lavere i classesystemet. Språk, utdanning og lignende påvirker dermed den sosiale inndelingen av folk. Jeg velger å bruke klasse som en ryddig måte å ordne en mer komplisert situasjon på. I denne sammenhengen vil jeg argumentere for at klasse er relevant da dette – i alle fall sosiale forskjeller – er en problematikk som er tydelig uttalt som noe problematisk. Ikke bare det at dansker innehar

høyere stillinger, men også forskjellene på by og bygd. Klasse blir betydningsfullt da diskursen om forskjell viser at enkelte grupper nærmest peker på andre grupper og bruker disse andres stilling i samfunnet som argumentasjon for at forskjellene er som de er. Flere informanter forteller, som jeg skal vise, om noe som nærmest kan minne om et system der dansker er høyere oppe og der en dansk identitet både er økonomisk og muligens sosialt fordelaktig. Samtidig snur jo dette seg – som vi også har det i språk og rasisme kapitlet mot at der man vinner økonomisk ikke der man tjener mest sosialt – bygder og autentisk grønlandskhet er også av en stor betydning.

Dansker som fremstilt som bourgeois

Grønland er en del av Danmark, og de er danske statsborgere alle sammen. Men denne relativt lille gruppen dominerer samfunnet. Den besetter nøkkelstillingene, flytter inn i de beste husene og hever de høyeste lønningene. Dens språk er fellesmålet og dens verdier gjennomsyrrer samfunnsinstitusjonene. Og størsteparten av gruppelemmene betrakter oppholdet på Grønland som en gjesteopptreden. (Holst, 1975, 16).

Holst sitat er kanskje nærmere 40 år gammelt, men stadig relevant. Mye har endret seg siden søttitallet, men at den lille danske gruppen bestitter nøkkelstillinger, har bedre boliger og i stor grad «styrer» mye av samfunnet blir fremdeles snakket om for å vise hvorfor enkelte problemer i Grønland fremdeles finnes. Samarbeidet med Danmark er essensielt. Som nevnt preger jo nettopp dansk den høyere utdannelsen, som kan taes ved Ilisimatusarfik og ulike danske Universiteter. Dansk som språk er forbundet med bedre betalt og omtalt arbeid, men også tidligere kolonihistorie, de tidligere makthaveres språk. Å kunne snakke dansk ser derfor ut til å bli en positiv egenskap, på tross av at man kanskje blir diskriminert av majoriteten av befolkningen, slik tidligere nevnte Naaja N. ser ut til å oppleve det. Og siden bruken av dansk og mengden av dansk i skolen minket så læres god dansk derfor fra ander arenaer. Jeg ble ved flere anledninger fortalt at de som vokser opp i tospråklige hjem har en fordel, som vist i tidligere kapittel, og at de som bruker eller omgås dansk i hverdagen venner seg til språket. Derfor har barn i Nuuk fordeler framfor barn i mindre bygder, der dansk knapt er i bruk. Dermed tilsier diskursen at de som kommer fra hjem der dansk er i bruk ender opp med en slags imperativ fordel. For meg virker det dermed slik at om dette er tilfellet så vil man kunne snakke om noe som ligner på klasse, eller i alle fall «medfødt» sosial ulikhet. Og på tross av en interesse blant mange til å bruke språket mindre, så opprettholdes språket fordi øya er økonomisk avhengighet til den lille storebrorens støtte. Og det ligger mye frustrasjon i denne

koblingen. Denne frustrasjonen var heller ikke folk redde for å uttrykke, om så lavmælt og forklarende. Mitt første eksempel med Arnaqs arbeidsplass er et eksempel jeg har inntrykk av at er ganske typisk. Det er ikke uvanlig å skylde på dansker, språk og historie som årsaker til at en ikke fikk jobben. La oss nå se på nok et eksempel; jeg snakker med min venninne, hun er verken dansk eller grønlandsk, men behersker dansk dårlig, har en god og høy engelskspråklig utdanning. Våre samtaler foregår derfor på engelsk. Hun er ivrig jobbsøker, og disse mange jobbsøknadene opptar en rekke samtaler, ved ulike anledninger. Dermed blir arbeid og språk et tema tilbakevendende tema i samtaler våre, og jeg fattet etterhvert en overraskende stor interesse for jobbsøkingens utvikling. Hun fikk ikke jobb, og årsaken ble pekt ut som, av henne selv, den manglende danske språkkunnskapen.

La oss vende blikket tilbake mot Naaja N. Jeg synes hele debatten rundt hennes appell egner seg som en fin illustrasjon til denne diskursen. Aqqaluk Lyngé har vi nevnt kort tidligere. Her vil jeg sitere hans sitat om at man heller må; «[...]diskutere social ulighed og dårlig uddannelse[...]» (Duus, 2013). Sosial ulikhet og også klasse er da med på å opprettholde og gjenskape forskjeller, som igjen er viktige for å definere hvem som er hvem – og hvorfor «vi» eller en gruppe er «oss», og altså ikke dem, gjennom å hele tiden gjenskape, praktisere og tydeliggjøre disse forskjellene. Jeg vil argumentere at det er nettopp dette som foregår her – men at man da peker på forskjellene for å tydeliggjøre de ulike gruppene. Jeg vil argumentere for at det er flere nyanser som spiller inn. Selv om disse muligens fungerer på et økonomisk klassenivå – de tjener høyere lønn, har bedre jobber hvilket igjen kommer av bedre utdanning, hvilket ofte kommer av foreldres bakgrunn og lignende er det tydelig at dette ikke nødvendigvis er det som er sett på som best – eller gitt den høyeste verdien. Derfor synes jeg det kunne ha vært interessant å utforske nettopp hvem som gis høyest verdi – altså hvem som er mest «ekte», samtidig som vi ser på dette med klasse. Det er interessante ting i spill her, en slags spenning mellom to verdissettinger. [bedre forklaring her] Først skal vi se nærmere på forskjellene mellom bygd og by – de er nemlig tilstedeværende og relevante både for klasse og for det som gis en høyere «kulturell» eller «nasjonal» verdi.

Bygd og by

Forskjellen mellom byer og bygder blir fremstilt som store på Grønland. Nuuk, som største by, har 16 000 innbyggere. Sammenlignes Nuuk med den nest største byen, Sisimiut, så har sistnevnte omkring 6000 innbyggere. Nuuk er altså overlegent størst, og skiller seg videre fra

andre grønlandske steder da byen innehar blant annet et kjøpesenter og Universitet. Nuuk, som Sisimiut, har begge mange butikker, flere skoler, flyplass, kulturhus – men dette er ikke en selvfølge for en grønlandsk bygd. De fleste bygdene, er som andre grønlandske steder er tilgjengelige ved sjøveien eller med fly – men ikke alle har ordentlig flyplass og for å nå enkelte steder må bruke helikopter. Mange har bare en håndfull butikker og det som kreves for å styre et lokalsamfunn – kommunalbygninger og skole. Livsførselen dreier seg i større grad om jakt og fiske enn i Nuuk. Bygdene er ofte små, for eksempel bor det omkring 80 innbyggere i Kapisillit, som ligger ganske nærme Nuuk. Sisimiut, og andre bygder over polarsirkelen, har også et særpreg som Nuuk og sørlige byer mangler - hundegjøn er fraværende i Nuuk, da sledehunder bare er tillatt over polarsirkelen. Bygden Kangaamiut, som jeg fikk se fra et fergedekk lignet slående postkortene man kan sende fra Nuuk, eller som bygdene som illustrerer Grønland i leksikon – små, fargerike trehus som klynger seg til klippene med mektige fjell i bakgrunnen. Kontrasten mellom Kapisillit, Kangaamiut, Sisimiut øvrige bygder og det sentrale Nuuk er altså stor. Jeg synes det er viktig å tydeliggjøre dette da denne forskjellen virket betydningsfull for mange grønlandere når de skulle beskrive øya eller snakke om Nuuk – som ofte ble fremstilt som annerledes.

Hvis en bosetning viser seg å være for dyr i drift eller problematisk på annet vis kan den bli nedlagt. Dette er en trussel flere av bygdene opplever – befolkningen flyttes da til nærmeste beboelige sted. I Nuuk-fjorden finnes det to av disse såkalte forlatte bygder – Kangeq og Qoornoq. For tiden utgjør disse populære turistdestinasjoner, i hovedsak for å oppleve hvordan livsstilen var før i tiden. Fremdeles fungerer noen av husene som sommerhus eller hytter (som også finnes på Qoqqut – et lite sted kjent for å ha være bebodd om sommeren) og det er populært blant by-beboerne å ta rolige seilturer ut til (de forlatte)bygdene for å slappe av fra Nuuks mer hektiske livsstil, fiske eller jakte. En fisker fortalte meg om sin barndom i Kagneq. «Men,» sa han, «så flyttet vi til Nuuk. Her har jeg bodd siden. Gått på skole. Fisket hele livet.» Byene preges av et behov for andre arbeidsplasser som følger urbaniseringen og utviklingen i byen. Kommunen, Grønlands selvstyre, flyselskapet Air Greenland, butikkene, Royal Artic Line m.fl. er viktige arbeidsgivere. Nyere sektorer trenger nye arbeidere. For eksempel ble det stor oppstandelse da fiske-og fangstsskolen og andre maritime skoler ble planlagt å flytte fra Sisimiut, der fangst er et mer omfattende erverv og byens plassering er nærmere andre bygder og byer som kan sies å leve av dette - til Nuuk. Flytting av denne skolen, ble det sagt, var med på å styrke Nuuks status som Grønlands sentrum og sørge for videre økt tilflytning og fraflytning fra andre steder. Riktignok ser det ut til at en ønsker å

flytte andre skoler til Sisimiut, men som landets største by er det heller ikke overraskende om man ønsker å lette trykket litt fra Nuuk.

Bygdene i Grønland blir ofte omtalt som «det riktige Grønland». Det er muligens fordi det er her det danske er mest fraværende, men det er også her jakt og fiske er mer utbredt. Denne livsstilen er trolig det man kan sile ut og danne en grønlandsk identitet rundt, om man skal ønske å danne en der den danske påvirkningen er mest mulig fraværende. Dette er livsstilen som ofte illustrerer «det grønlandske» for utenforstående: fargerike små hus spredd utover klippene over havet, fjellene i bakgrunnen, fiske - og fangst-livsstilen, tørrfisk på husveggen, romantiske små båter mot voldsomme isfjell. Selskinnsvotter og anorakker på kroppen mens en kjører på kjelken gjennom snøfonn med et hundespenn. Et slik portrett av Grønland er ikke irrelevant– det er snø overalt, isfjell dupper i havet og selskinn er på moten – men bygdelivet er like vanlig som livet i en boligblokk i Nuuk. Samtidig er også disse bildene hva mye av omverdenen forbinder med Grønland og inuitter – de fleste utenfra tenker muligens ikke på boligblokkene i Nuuk. Resultatet av fangsten; maten, vil jeg se mer på dette i senere. Den har stor betydning for den grønlandske identiteten. Bygdene er kjente for å opprettholde mye av naturalhusholdningen i større grad enn byene, da flere har fangst som erverv.

Bevarelsen og bedringen av bygdene har for Partii Inuit vært en fansesak. De skriver på sine hjemmesider at partiets skapelse kom på et kritisk punkt; Grønland var direkte truet av den politiske situasjonen som ikke la nok vekt på bygdene og de landlige områder. Partiet skriver videre på sine hjemmesider at;

[...] Life in the rural areas was considered to be unprofitable, and a lot of energy was used to move people to larger towns at great cost. On the other hand there are problems with lack of sufficient kindergartens and preschools as well as the enormous problem of lack of housing in the larger towns. This has resulted in slumlords profiting on the situation by renting out downscale housing[...] ([Olsen, 2013](#))

Senere vil jeg derfor se litt nærmere på fangerne – for fangerne er tett knyttet opp mot den grønlandske identiteten. Ikke bare arbeider en del folk som fangere, men fangerne skaffer mat, som jeg senere vil vise er en pilar i den grønlandske identiteten såvel som det at fangererhvervet er typisk, nærmest stereotypisk grønlandsk. Jeg forlater denne tematikken nå – men skal se nærmere på den når vi ser nærmere på betydningen av overlevelse, mat, klima og fangst. Videre ønsker å jeg å se på betydningen av bygden som «naturlig».

«Den naturlige by(gd)»

Hvis vi følger logikken, hører naturmennesket til naturen eller i noget, der er så tæt på naturen som muligt. Landsbyen, eller i en grønlandsk sammenheng bygden representærer den mest landlige/naturlige form for by på en byskala, der metropolen i den ene ende til landsbyen i den andre,

skriver Sørensen og Forchhammer(2011) om byen og grønlanderen. De fortsetter å fortelle om den lange koblingen mellom grønlanderen, grønlandskhet, naturen og bygden og at grønlanderen er historisk skrevet inn i en dikotomisk tenking mellom land/by, natur/silvisasjon og at «grønlandere har i vid udstrækning selv taget denne tænkning til sig»(Sørensen og Forchhammer, 2011, 559). På mange måter speiler også disse skillene forskjeller mellom grønlandere og dansker(Sørensen og Forchhammer, 2011 560). Samtidig er denne dikotomiske tenkingen interessant da det slo meg at den gjenspeilte en rekke flere skiller, som ble dannet. Skillene med dansker/grønlandere, natur/silvisasjon o.l. er tydelig identitetsskapende da man må velge å plassere seg innenfor en av de to – og dermed utelukker den andre. Dette kommer vi tilbake til. Sørensen og Forchhammer oppsummerer godt nye jeg opplevde som veldig synlig i grønlandske medier, og i samtaler om Grønland. Nuuk ble ofte omtalt som europeisk og lite grønlandsk mens bygdene var det autentiske. Som nevnt ble dette synes støttet opp av politiske partier, men jeg vil også argumentere for at det i stor grad ble brukt for å selge Grønland som turistdestinasjon hvor hundesledeturer, fjordturer, isfjell-titting – aktiviteter som er lettere gjort i bygder. Hjemmesiden Greenland.com er preget av bilder fra bygder – rustikke hus, fiske og hundesleder.

Fremdeles er ikke Nuuk utelatt som turistdestinasjon – men byen er i stor grad overskygget av blant annet Ilulissat, den største turistbyen. Dette fører oss til en samtale jeg hadde som streifer innom dette temaet: ”Vil du fremdeles lære grønlandsk?” får jeg spørsmål om. Jeg har prøvd å lære meg språket en stund, men må innrømme at det er vanskelig, og at det tar mye tid. ”oppsettet er annerledes enn andre språk,» svarer jeg. Arnaq nikker, og sier at;”for å lære språk må man tvinges til å bruke det. Om du virkelig vil kunne språket kan du nok arbeide her i et år. Flytte til ei liten bygd i nord-Grønland slik at du ikke får noen muligheter til å snakke så mye dansk. Få deg arbeide der. Da blir det nok lettere å lære,» fortsetter hun. Jeg nikker. Jeg får spørsmålet om hva jeg synes om Grønland. Jeg forteller at jeg synes at jeg trives – men at jeg gjerne en dag vil få muligheten til å se mer av landet. ”Hvor vil du reise?” blir dermed oppfølgingsspørsmålet og jeg fortsette med at; «Nei, jeg vil gjerne reise Nord, men

også Øst og Sør,» sier jeg. «Dette er veldig ulike steder, det håper jeg du er klar over,» får jeg til svar, og jeg svarer at ja, det er jeg. «Grønland er et stort land,» fortsetter Arnaq, «vi bor langt i fra hverandre og vi har ikke de samme forholdene til ting. Eller de samme synene på ting. Det samme tankesettet,» sier hun videre og forteller siden om Ilulissat, hvor hun mener de har ulikt tankesett. «Mange tenker på Nuuk som veldig dansk. Det er den eneste storbyen. Og i Ilulissat så jobber det jo også mange dansker men ... ja se på skolene. Ilulissat er avhengige av turisme. De har landets flotteste hotell – ja finere en mange av hotellene du kan finne i Europa. Men skolene er forfalne, de er gamle og slitte. Det sier litt om prioriteringene, synes jeg. De prioriterer turisme og flotte hoteller fremfor skolen. Og utdanningen er det viktigste. Det er der fremtiden ligger. Det handler om prioriteringer og det viktige i samfunnet,» påpeker hun, «og dette med turisme, du vet, det tjener man en del penger på. Så da fokuserer man jo i dette tilfellet på det økonomiske». Det interessante med dette er i alle fall fremstillingen av byene som ulike – og Nuuk, som størst. Jeg blir fortalt at det er vanskeligere å lære grønlandsk i Nuuk fordi alle snakker dansk uansett, mens i bygdene snakker de grønlandsk. Nuuk blir ofte omtalt som europeisk. Det er altså snakk om en slags skapelse av Nuuk som europeisk og internasjonal moderne meteropol, mens bygdene blir autentiske, urgrønlandske og tradisjoenlle – koblet opp mot historien, det gammeldagse og det ekte.

Nuuk York

«Grønlandshavn, en af Grønlands største byer, er ligesom med vilje placeret midt på vestkysten.» (Sitat fra «Trehundrede år efter» av Augo Lynge, sci-fi roman fra 1931/1989 som forestiller seg Grønland i 2021).

Under mitt opphold var det en del snakk i media, og blant folk, om Nuuks stigende folketall og urbanisering. Jeg sitter på biblioteket og leser at Greenland Today omtaler Nuuk som «Nuuk York» grunnet sitt nye senter og sine gode(eller bedre) muligheter for shopping. Nuuk York-begrepet har antakelig en annen bakgrunn, men det har også sklidd inn i bybeboere og folk utenfras omtale av byen. Kallenavnet brukes gjerne humoristisk og for å understreke at Nuuk skiller seg fra resten av Grønland. Byen vrimler, i alle fall i grønlandsk forstand, av folk og variasjon. Det er sushi, thaimat og pizzeriaer. Her ønsker jeg å se videre på vestkystens betydning – og hvordan vestkysten skapes om til et sentrum i Grønland, og hvordan det skapes sosial ulikhet i anledning dette. Vestkystens største by og Grønlands hovedstaden heter

ikke Grønlandshavn, som i boka. Men at Nuuk, med 16 000 innbyggere, er overlegent størst, hersker det ingen tvil om. Byen beskrives av grønlendere og medier som mer europeisk, større, dansk, kosmopolitisk og annerledes enn resten av Grønland. De poengteres ofte at om man er født eller oppvokst i Nuuk blir man i større grad preget av dansk språk, innflyttere fra ulike land gjennom forskere og andre utenlandske arbeidere og dagens yngre befolkning vokser også opp med et kjøpesenter, et kultursenter, muligheten til å gå på ulike skoler uten å flytte og andre privilegier bygdeungdommen ikke vokser opp med. En kvinne forteller meg om hennes sønn som hun håper skal få begynne på gymnasiet. Nå går han på *efterskolen* – en slags mellomskole der man for eksempel kan forbedre karakterene. Vi har vært innom skole og språk før, men det hentes inn her også. Nå vinkles det riktignok annet, for i mellom setningene om at «gymnaset er bare på dansk,» så slår det meg at dette etterfølges av «og det finnes kun 3 av dem. Og alle er i Nuuk. De er vanskelige å komme inn på. Jeg ønsker flere gymnaser,» sier kvinnen. Det er altså et problem at det er få gymnaser, og at de som finnes er i de større byene. Flere uttrykker at det hadde vært bedre om det var flere gymnaser, flere lærere, ikke bare i byene og ikke minst med grønlandsk som hovedspråk i skolen. Uansett fører gymnaset og jobbene til tilflytning til Nuuk. Dette blir presentert som noe som ikke er utelukkende positivt.

«De er ikke lure,» sier kvinnen jeg snakker med, «flytter hit til Nuuk uten arbeid. Hva forventer de? Det er knapt nok arbeid til *nummioqer*». Uten å kunne bekrefte det fikk jeg fortalt at mange av tilflytterne reiser til Nuuk før de har fått seg arbeid. «Mange blir derfor stående uten både hjem og arbeid,» fortsetter hun. Av flere har jeg blitt forklart av bolig er noe du får av arbeidsplassen. Blokken jeg bodde i var en såkalt vakantbolig, altså en midlertidigbolig. Leilighetene leies ut av selskapet INI og de gamle blokkbygningene blir dermed fulle av alle mulige mennesker, og gjerne mange på liten plass. De som eier egen bolig av ulike årsaker kan man dermed uttrykke at er bedre stilt. Usikkerheten om et langsiktig hjem er ikke tilstedeværende. Og mulighetene til å leie selv – for leie er dyrt – er mye avhengig av økonomi. Bolig generelt fikk jeg inntrykk av at var tett knyttet til arbeid, og det var en tendens blant flere informanter og presentere forholdene slik at «den som har best arbeid, får best boliger». Her har vi altså en diskurs om et skille, basert på arbeid.

«Vi er for få i dette landet»

Snakker med en kvinne – Aviaja. Vi snakker om Grønlands fremtid, og hun uttrykker at hun

synes det er viktig at Partii Inuit ble danner, for de fører en annen politikk. Også en annen sosial politikk. «Vi er for få i dette store landet,» sier Aviaja, «Det fokuseres ikke nok på bygdene. Eller på folkene i bygdene. Se bare til denne ene saken i den byen om går nå,» Hun henter til en rettsak. En ung mann drepte en åtte år gammel jente, hennes bestemor og en kvinne i tredveåra. «Han kan ikke ha hatt det godt som liten,» fortsetter hun. Hun begynner å fortelle om hvordan det ofte er problemer med dette i særlig de mindre bygdene. Foreldre som er alkoholikere, folk som ikke gjør noe. «Vi trenger noen som kan arbeide med dette. Flere frivillige. Barn må ha noen å snakke med. En slik sak påvirker de små bygder i en så stor grad, det er forferdelig,» «Hvor mange bodde det der?» spør jeg, «Rundt 100. Alkohol burde være forbudt på små steder. Det burde være forbudt å være alkoholiker.» Mannen er blitt dømt til forvaring. Mye av skylden legges på samfunnet og systemet rundt han. Aviaja skaper et bilde av mannens sosiale situasjon som like stor en årsak som personlige grunner.

*

Vi har i dette kapitlet sett at det er forskjell på grønlandere – mye basert på arbeid, beherskelse av språk, men også forskjellen på bygd og by er betydelig. Bygden blir til turister som av politikere fremstilt som mer opprinnelig og autentisk enn byen. Nuuk fremstilles som stor, europeisk og annerledes og i dette ligger det en antakelse om at Nuukborgerne er annerledes enn bybeboere. Polarisert representerer de to ulike grønlandere. Men virkeligheten er åpenbart mer rotete enn som så og Nuuks borgere drømmer gjerne ofte om bygda, maten der og lignende. Klasse, som det snakkes om her, plasserer danskene på toppen. Dette henger mye sammen med kolonihistorien. Som i rasisme-kapitlet ser vi at flere føler seg underlegne danskene, og dette er en følelse man er lei av å ha. Dermed ligger det mye frustrasjon rundt dansker i høyere stillinger – for hva vet de om det ekte Grønland? Det blir dermed en skjev representasjon av folk i de høyre stillinger og økonomisk. Dansker, dansktalende og velutdannede blir de som tjener mest. Dette er også gruppen som innehar egenskapene det kreves for bedre utdanning. Er man fra en bygd har man muligens «autentisiteten» i seg, men dette hjelper lite økonomisk om en ikke behersker språk og egenskaper nok for utdanning. Dermed flytter folk til byene, men ender opp som arbeidsløse og det hele ender opp i en sirkelproblematikk.

6

Naturen og grønlanderen

Om naturen som skattkammer, naturelsking og grønlandskhet

«Greenpeace har mye godt på hjertet. Du må ikke tro at jeg ikke bryr meg om naturen, eller klimaet, og at jeg ikke ønsker å bevare dyr om dør ut,» starter kvinnen. Vi snakker om Greenpeace «Save the Arctic»-kampanje, som på dette tidspunktet i 2013 er stor. Greenpeace har hatt demonstrasjoner i flere store byer der aktivister vandrer rundt, utkledd som isbjørner for å samle støtte og oppmerksomhet rundt saken, som omhandler smeltende is, dyr som dør og stigende hav. «Som isbjørnener og sånn?» spør jeg, og sikter til blant annet de utkleddede aktivistene, som vi har snakket om og sett bilder av på Internet. «Ja,» sier kvinnen. «Men,» fortsetter hun, «men det er mye av det de gjør som ikke fungerer her.» Furen i pannen blir dypere, og hun fortsetter; «Greenpeace har skadet Grønland i disse kampanjene de har hatt omkring selfangst,» starter hun, «og dette med Greenpeace og selfangst har ødelagt for vårt forhold til resten av verden på dette punktet. Det er vanskeligere å fange sel. Det er mange av disse kampanjene jeg ikke er enig med eller forstår. Jeg forstår ikke hvorfor. De fungerer ikke her. Det er bare ikke sånn det skal være. De er ensidige og ekstreme,» avslutter hun. Dette henger godt sammen med punktet at når det er snakk om Grønland, grønlandere og inuitter på verdensbasis er ofte selfangst, isbjørner og klima hete tema. Under samtaler er det også flere som lurte på hvorfor jeg var interessert i Grønland, og at jeg spiste både selkjøtt og hvalkjøtt gikk godt hjem hos folk. Flere lurte på om hvorfor jeg ikke ønsket å bli, og jeg ble en gang forespurt om at; «Du kan få jobb i råstoffdirektorater. Eller, kanskje nei. Hva med Greenpeace!» etter uttalelsen om Greenpeace ler og humrer kvinnen, før hun poengterer at; «Nei, jeg bare tuller. De vil bare nekte oss å spise hval og få brukt råstoffene. De vil du ikke jobbe for.» Flere grønlander jeg møtte hadde et noe anstrengt forhold til nevnte Greenpeace og dette fokuset. Ved flere anledninger kom organisasjonen opp. Jeg ble advart mot å ta bilder ved det gamle *kaalaaliaraq*, der fangere parterte nyfanget sel «[...] for du kan virke som en Greenpeace eller anti-selfangstaktivist, det liker de ikke,» og kom i samtale med flere, nordiske innvandrere så vel som lokale grønlandere om klima-aktivisme. Teamet virket sårt,

folk ble, som nevnte kvinne, oppgitte og et gjennomgående argumenter var at; Greenpeace og lignende organisasjoner eller aktivister forstår ikke situasjonen i Grønland. Jeg forlater selve klimaaktivismen nå, men lar det åpne dette temaet; natur, og betydningen av natur for grønlandsk identitet. Naturen henger tydelig sammen med både klima og mat, som vi lett skal streife innom. For det er nettopp dette klimaaktivistmen rører ved – det ligger nemlig sterke verdier og meninger koblet til nettopp natur og bruken av naturen. Jeg vil argumentere for at grunnen til dette er det at naturen og forfedrenes overlevelse i omgivelsene er tett vevd sammen og har vært med på å forme mye av det som utgjør den grønlandske identiteten; det være klesdrakt, mat eller myter. Landskapet kan sees overalt, havet omringer byen Nuuk. Havet inneholder mat og fungerer som reisevei. Fjellene ligner havet, hvor enn du går i Nuuk vil du se fjell og med urter og bær, reinsdyr og moskus er de like fullt viktige kilder til næring. Dermed virker det også relevant å streife innom fangerervervet – hvilke tok opp mye politisk diskurs samtidig som en rekke informanter viste interesse for nettopp dette ervervet. I dette kapitlet ønsker jeg derfor å se nærmere på betydningen av den grønlandske naturen for opplevelsen av grønlandskhet. I det neste kapitlet går jeg nærmere innom klær, myter og andre fenomener. Disse temaene er like interessante, og selv om linjene her er flytende, og at disse tidvis streifer innom forholdet til natur; selskinnsklær er her et godt eksempel, vil jeg påpeke at vi her snakker om noe litt annet. Vi forlater dette nå og kommer tilbake til det i neste kapittel. Nå skal jeg først redegjøre for studie av natur i Grønland og generelt i antropologien, før vi ser kort på klimaendring, så forholdet til mat og deretter betydningen av fangeridentiteten. Til slutt går jeg kort innom mineralutvinningen som planlegges i Grønland, da den åpenbarer en rekke diskurser knyttet til betydningen av natur for den grønlandske identitet.

«Været er som været er»

Nå er nok klimaendringer et hett tema på Grønland. Men når det kommer til nevnte Greenpeace så virker det som om mye av frustrasjonen også ligger opp mot anti-holdningen i forhold til både selskinn og hvalvfangst. Dette føles nok på mange måter mye nærmere for befolkningen. Dermed får man en tosidighet her; klimaendringer og Greenpeaces støttesaker her går muligens godt hjem fordi de støtter bevarelsen av klimaet – hvilket for grønlandere og fangere henger sammen med bevarelsen av erverv – men samtidig er de imot ervervet, altså fangsten av marine pattedyr. For mange grønlandere blir nok særlig Greenpeace negativt grunnet det sistnevnte.

Klimaendringer, da særlig ismeltingen, er gjerne det Grønland får oppmerksomhet internasjonal. På tross av dette er det en interessant tendens til at det er færre som snakker med dette om meg. Jeg startet dette kapittelet med å snakke om klima-aktivisme, og et forsvar mot dette, eller en forklaring om Grønlandske forhold er gjerne det som møter mer. Men oftere, og interessant nok ville folk heller snakke med meg om språk, bygd/by-problematikk og lignende heller enn klimaendringer. Dette tyder på at disse temaene henger sammen, da det var en direkte assosiasjon, men det kan også være koblet sammen med valget, men også det faktum at jeg som utenforstående muligens kunne trenge den slags informasjon for å forstå Grønland. Samtidig dukker også fangerne, som nevnt, opp som tema når det kommer til klimaendringer. Vi skal snart se nærmere på dette. For selv om klimaendringer ikke var noe Nuuks befolkning hyppig snakket om i hverdagslige samtaler ble endringer tidvis lagt merke til.

Jeg sitter på biblioteket og forsøker å skrive ned feltnotater knyttet til valget. Karsten sitter i den andre enden av rommet. Han leser til oppgaven sin. Vi hører en lyd. Jeg titter ut. Det samme gjør Karsten, Regner siler nedover snøhaugene og åpenbarer torvet under. Noe av det dras med nedover i vannstrømmen som blander seg med steiner og grus. Snøen smelter nedover, regnet skyller det vekk og lyden sniker seg inn i bibliotekets leserom. «Oi,» uttaler Karsten, titter ut, som for å forsikre seg om hva som faktisk skjer. Jeg er like forundret. «Voldsomt regn i Nuuk, i mars?» ytrer han, forbauset. I løpet av helgen er store deler av snøen forsvunnet. Regn i mars er muligens ikke det mest revolusjonerende. Men snøen hadde vi regnet med kom til å vare lengre. Det varme været var ikke forventet. Så samme dag møter jeg flere som ytrer kommentarer til været, som oppfattes som merkelig. «Dette er mer typisk mai-vær,» sier Nuka. «Det har vært slikt før, det skjer jo innimellom, men det er uvanlig at snøen forsvinner så hurtig i mars.» Hun forteller om da hun var 17 år og det var skirenn i Nuuk. Det måtte avlyses grunnet lite snø. Årets skirenn, GM (Grønlands Mesterskapet) som straks skal kjørs i gang i Nuuk, må trolig også avlyses. «Det må kanskje flyttes til Sisimiut» sier Nuka. «Men vi får se. Vi får håpe det begynner å snø igjen.» Det har altså vært lite snø før, men at det skjer så hurtig så tidlig er unormalt. Da jeg ankom Nuuk – noen uker tidligere – fortalte taxisjåføren meg hvor jeg kunne stå på ski og hvor jeg kunne gå i fjellene. Hun pekte ut områder med mye snø, områder med mindre, men uttalte; «men i år, som i fjor og de nyere år er det mindre snø enn vanlig. Det er nok denne globale oppvarmingen som de snakker om» Grønlandsmesterskapet 2013 ble endret grunnet snøsmeltingen i mars. Løypen lå under vann og var umulig å gå på, så løypen flyttet til høyere oppe på fjellet, slik at løpet

fortsatt kunne holdes i Nuuk. Enkelte, som Arnaq, ytrer; «sånn er det, innimellom. Været er som været er. Da jeg var liten gikk i på ski til skolen i mai. Men ikke i dag. Fremdeles kommer nok snøen igjen, snart. Gi det noen uker og vi har februarvær igjen». Hun hadde rett. Endringer i klimaet, snøfall og lignende er altså noe folk bryr seg om – men det er åpenbart et samtaletema som kommer opp når endringene blir tydelige. Som ved GM som måtte flyttes grunnet været. Samtidig virker ikke folk dypt bekymret og det er en åpenhet ovenfor endringer. Det var ikke vanskelig å flytte mesterskapet. Endringer kan man tilpasse seg. Dette funker som en god, liten illustrasjon på Nuttalls(2009, 2012) uttalelser om synet på endring; «verden endres, og vi får endre oss i takt med dette».

Natur og mat som identitetsskapende

Olsen skriver at grønlenderne har alltid, etter sine møter med andre folk, vært bevisste på at de er annerledes. Hun nevner nordboerne og hollenderne – men også en inndeling i grønlenderne innad – hvilket vi så nærmere på ovenfor(Olsen, 410, 2011). Olsen skriver videre om grønlandsk mat, og at den er særlig viktig for grønlendere, understreket gjennom et sitat fra Roepstorffs informants om at savnet etter grønlandsk mat skaper «en [...]umættelig sult etter netop denne smag»(Olsen, 2011, 412). Mat og drikke har en dobbelthet – som næring, men også som det Olsen kaller for «symbolsk næring» som «forteller om os, for os selv og for andre»(Olsen, 2011). Dermed blir mat et kulturtrekk – i samfunn spiser man ofte det samme, og dermed en identitetsskapende faktor(Olsen, 2011, 414). Mat har derfor en viktig betydning for identitet. Da også som sagt det grønlandske kostholdet skiller fra andre former for kosthold, riktignok har det mye til felles med andre inuit-dietter – men det er altså særlig *grønlandsk* er det veldig egnet for å skape et samhold blant befolkningen – eller et skille mellom den øvrige befolkningen som *ikke* spiser grønlandsk mat. Grønlandsk mat kan være mye forskjellig, men tradisjonelt sett har det i stor grad dreid seg om marine pattedyr eller større dyr fanget på land. Men et annet interessant poeng er ikke bare matens historiske røtter, men også matens faktiske røtter. Er et kålhodet grønlandsk vil det presentert med en slags høyere verdi enn et, eksempelvis, spansk kålhode. Jeg opplevde hyppig at når maten er grønlandsk blir dette poengtert, i alle fall for meg, som var fra et annet sted.

Nuttall skriver at i motsetning til inuittene i Alaska og Canada, som kjemper for sine rettigheter for å forbli «kalde», så «varmes» inuittene på Grønland opp for ideen om mindre snø og is(Nuttall, 2009:295). Det er snakk om å utvide jordbruket og dyrke skoger(Nuttall,

2009: 296). Han viser hvordan inuittene på Grønland anser klimaendringer som en del av en kontinuerlig skapelsesprosess (Nuttall, 2009, 299). Verden er altså hele tiden på vei til å bli noe, den endres ikke, men fortsetter å skapes. Dette skaper en usikker og overraskende verden. Tanken er den at endringen også dreier seg om menneskene, som er en del av skapelsesprosessen – og at de må lære seg å endres i takt med endringene rundt dem.

«En bit av en grønlander»

Jeg ble ikke bare introdusert for grønlandske delikatesser som *mattak*, tørket hval, tørrfisk, innvoller, ulike gryteretter – men også for kjente råvarer som lam – men merkbart, *grønlandsk* lam, reker, kål eller poteter, særlig ved ulike *kaffemik*. Tidvis ville jeg bli servert *grønlandsk mad* til middag, hvilket ofte bestod av tørket torsk og *amassad* (tørket lodde), tørket hval og tidvis andre delikatesser som *mattakk*, selspekk og noe jeg fikk forståelse av at var seltarm, hentet ut i fra fryseren og servert med aromat og salt, til dypping og innimellom friske frukter eller grønnsaker som epler, ananas eller agurk. På mange måter fungerer maten som en slags påminnelse om identitet og en slags dialog med fortiden. Flere ulike matvarer fikk æren for at «grønlanderne overlevde i dette klimaet». Dette utsagnet ble understreket av turistvideo-innslaget på flyreisen opp mot øya, kunne høres på en dokumentar på youtube og ikke minst ble det uttrykt rundt matbordet; Jeg ble fortalt at tørket *amassad* (lodde) og fisk sørget for proteiner under vintermånedene og reddet befolkningen når den større fangsten uteble. Kvann og *sortebær* (krekling) var livsviktige kilder til C-vitamin. Og sammen med spekk og hud reddet disse matvanene grønlanderne fra sykdommer og sørget for overlevelse. Jeg ble også påminnet om at en av hovedårsakene til at nordboerne døde ut var kostholdet – som var for ensidig og avhengig jordbruket; de fikk sjørbuk og mangelsykdommer. Maten har vært særdeles essensiell for grønlandernes overlevelse, og jeg vil argumentere for at den i dag fungerer som en kobling til landskapet og klimaet – som de lever av, og overlever i – og forfedrene, og dermed fortiden, som forfinet levesettet og spesialtilpasset det til omgivelsene. Maten spises for å påminnes den unike inuit-identiteten. I dag er eksempelvis ikke tørring nødvendig for å ta vare på maten, og tørrfisk trengs rett og slett ikke for å overleve, slik den før sørget for mat utover vintermånedene. Tørking i dag er fremdeles praktisk – tørr mat holder seg lenge og er lett å oppbevare. Men maten tørres altså i hovedsak fordi det er tradisjon og gjennom å spise den tørre maten kobles man opp til identiteten, fortiden og forfedre. Samtidig har dansk mat, på tross av alt fokuset på grønlandsk mat her, en nevnbart rolle i kostholdet. Jeg ble servert mye *boller i karri*, *fleskesteg* og lignende, typisk dansk kost.

Tungt, kjøttrikt, gjerne med poteter, ulike former for kål og saus. Den danske maten er nevneverdig, men går, som pasta, ris og pizza inn i den uttalte kategorien «mad/mat» uten «grønlandsk» først.

Grønlandere i Danmark har tilgang til grønlandsk mat enkelte steder. Studiestedet i Aarhus har blant annet en egen butikk, og Grønlands hus i København selger også grønlandske matprodukter. Grønland i Tivoli – som holdes hvert år i starten av august – er en stor grønlandsk feiring holdt i den danske hovedstaden der grønlandere som dansker får oppleve grønlandske kultur. Tivoli blir fylt opp med boder som representerer grønlandske bedrifter og fornøylesparkens scener fylles av grønlandske kulturinnslag som korsang og trommedansfortellinger. Tivoli-resturantene som ofte er tradisjonelle i forhold til matvalg lager grønlandske menyer og selkjøtt og moskusburgere kan kjøpes fra grillen. Min opplevelse av Grønland i Tivoli var den at det fungerte som en kommunisering av grønlandsk kultursærtrekk til dansker og andre utenforstående, men like fullt som en møteplass for grønlandere i Danmark og en helg der den særegne identiteten virkelig kunne leves ut og påminnes i et annet land. Grønlandske artefakter som hundesleder blir hentet opp og plassert på scenen. Grønlandske produkter og klær selges. Og ikke minst grønlandsk mat. Etter å ha fått avklart at jeg ikke komme fra Greenpeace, eller en annen organisasjon, får jeg snakke med et fisker om arbeidet hans, og han viser meg rundt i slakterhuset. De store stålbordene er tomme, men nylig rengjorte, for vannet drypper av dem. Fiske-eimen er gjenkjennelig i luften. «Men du vil vel kanskje heller se noe mer interessant,» sier fiskeren og fører meg mot to kasser som står utenfor. Under det blå lokket ligger et nise-hodet, altså hodet til en liten hval. I den andre kassen er det *mattak* – hvalhud med spekk - fra nisen, som man kan kjøpe billig, 25 DK kr kiloen. Fangeren er fornøyd med fangsten, og han byr meg på fersk *mattak*, som en smaksprøve. Jeg spiser det for å bekrefte at jeg ikke er aktivist. Han er ikke den eneste fangeren i Nuuk, men det er ikke like mange av dem (i forhold til folketall) her, som andre steder. Denne fangeren virket fornøyd med sitt erverv – han likte godt jobben, og kunne ikke tenke seg å drive med noe annet - men han var noe forundret over flyttingen av Kalaalliarq – det tidligere fiskemarkedet.

Illustrasjon 5: De gamle skiltet til fiskemarkedet

Det gamle er nå et slaktehus, mens fisken selges til det nye – en heller modernisert og hygienisk fiskebutikk snarere enn marked. Fremdeles henger skiltet spikret fast (se illustrasjon 5). Endringen av dette markedet skulle vise seg å være et samtaletema som ofte kom opp. Noen mener det har vært til det bedre. Det er mer hygienisk, fisken er ferskere, bedre kvalitet. Prisen er rettferdig. Mens andre igjen mener noe har gått tapt. «Kjøttet smakte bedre før. Det var friskere fordi det var utendørs. Blodet la seg annerledes enn det gjør i den moderne *kalaaliaraq*: den samler seg liksom rundt, kjøttet blir blodigere på en måte. Før rant det bedre. Lufta ga det bedre smak,» uttalte en kvinne. Dessuten har man mistet kontakten med fangerne – som selv solgte kjøttet i det gamle *kalaaliaraq*. Det var også en sosial paltform, og jeg ble fortalt at gamle mennesker hadde, med *kalaaliaraq* «et sted å være». Dessuten ble det solgt *appa* (alke), kvann, rogn og andre sesongvarer der. På tross av dette har det dannet seg et fiske – og kjøttmarked utenfor matbutikken *Brugseni* kjøper folk fremdeles billigere kjøtt fra selgerne utenfor matbutikken. Her kan man også kjøpe tørrfisk også, kvann, rogn og alt annet som ikke tillatt i den nye fiskebutikken. Disse matvarene er ofte prepaerte og annerledes, muligens en form for «matter out of place» (Douglas, 1966/1997).

Illustrasjon 6: Kjøtt fra havpattedyr som presentert i den nye Kalaaliaraq. Sjømat i bakgrunnen.

Illustrasjon 7: Rogn prepareres og pakkes i plastikkposer. Rognen kan ikke kjøpes i nye Kalaaliaraq og er fersk – fisken ligger i bøtter med vann (den sorte til høyre) før den flås foran kundene.

Jeg husker godt en samtale der en kvinne drømte seg vekk til sin hjembygd. Hun uttalte; «i [bygden] er det noe annerledes enn her i Nuuk. Jeg husker vi, hvert år, fikk *steinbider-rogn* (rognkjeks-rogn) fra naboen. Å, det var deilig mat». Den samme typen rogn kan kjøpes i Nuuk – men det er muligens ikke den samme rogn da fiskeren som fisket den ikke er kjent, m.m. Det var riktig relasjonen til naboen jeg bet meg merke i. Fisken trenger altså ikke å gå igjennom et marked for å konsumeres – den kan like gjerne fiskes til en selv, byttes mot andre varer eller tjenester, eller bare gis bort til gode naboer.

Fangere og fremtiden

Grønlanderne hadde raffinert fangerkulturen i en sådan udstrækning, at den næsten ikke kunne sammenlignes med noget andet jægerfolks i hele verden. [...] Efter den danske kolonisering skete der gradvis en langsom forringelse av levevilkårene som fanger. Man blev dårligere erhververe, dårligere stillet socialt og dårligere til at klare sig selv. Til sist blev det så grelt, at folk uden for Grønland kunne ryste på hovedet og udbryde; «Grønlanderne er på vej mot udslettelsen som folk» - på samme måde som det er gået andre underudviklede jægersamfund overalt i verden. I et forsøg på at finde årsagen hertil rejste der sig mange kritiske røster. Der var nogle, der skældte grønlanderne ud, fordi de ikke længre tillagde forfædrenes erhverv den betydning, der tilkom det, mens andre skælte danskerne ud, fordi de havde øvet en skadelig indflydelse på grønlanderne. Men de kunne ikke se, hvori problemet egentlig lå: den grønlandske fangerkultur og den europæiske kultur lader sig aldrig forene (Augo

Lynge, 1931/1989)

Lynges sitatet er dystopisk. Det beskriver en situasjon der fangerne rett og slett har gitt opp ervervet. Senere forteller samme tekst om hvordan grønlanderne nå lever av fiske, fårebruk og mineralutvinning. At boken er skrevet i 1931 – altså i skrivende stund over åtti år siden – gir det hele en ny dimensjon. Boka *Tre hundre år efter* er en science fiction-aktig roman som forestiller seg Grønland i 2021. 300 års-jubileet for Hans Egedes ankomst skal feires.

Grønland er en del av Danmark, og befolkningen er en grønlandsk-dansk blanding som er en del av et statlig fellesskap, ikke ulikt dagens *Riksfælleskab*. Lynges roman har en rekke interessante bemerkninger som det er morsomt å tenke på at ble skrevet for flere årtier tilbake. Samtidig er enkelte av bemerkningene nærmest brukbare for å beskrive dagens situasjon. Vi er riktignok ikke i 2021 enda – men dette er heller ingen fjern fremtid, hverken årstalls-messig eller som spådd i boken. Fangererhvervet har det gått dårlig med i Lynges 2021.

Vi ser på nyhetene og det er snakk om en endring i fiskeplassene. Fisken kan ikke lengre fanges på samme sted og problematikken knyttes opp mot klimaendringene. En fanger uttaler seg, nærmest i tråd med Nuttall(2009)s analyse om et syn på en verden i evig endring at; «Verden og naturen endrer seg. Det gjør også fiskeplassene. Da er det bare å følge opp de endringene. Da får vi flytte oss og fiske på de nye stedene. Sånn er det.» Å være fanger er et mer helhetlig begrep enn å bare være jeger, eller bare fisker. En fanger i Grønland har tradisjonelt sett jaktet på marine pattedyr som sel og hval, samtidig som de fisker. Enkelte jobber utelukkende med fiske, eller så varierer arbeidsoppgavene etter sesong. Klimaet kan endres, hvilket muligens fører til problemer med å opprettholde dette. Likevel kan man regne med at enkelte av disse tradisjonene vedvarer. Maten, koblet til klimaet, forsøkes å fornyes. Markedene fylles opp med ulike fangstvarer i takt med årets gang. Lomviene – sjøfugler som det ivrig jaktes på, selges bare i en kort periode før de byttes ut med rognefisk-rogn og mot sommeren spises det måkeegg. Jeg har tidligere nevnt at fangerlivsstilen er vanligere i bygdeområdene. Det er dermed klart at fangerne har en sterk stilling i Grønland. Jeg vil argumentere for at fangeridentiteten innehar egenskaper som på mange måter komprimerer det tradisjonelt grønlandske – koblet til klimaet, naturen, fortiden og det å overleve. Dette er også egenskaper man kan overføre til fremtiden. Maten og råvarene forsvinner ikke med det første – med mindre noe fatalt skjer med havet og fjordene – hvilket blir presentert som en potensiell fare ved mineralutvinningen. Dermed er deler av dette – som nevnt – noe sårbart, på tross av at det ofte presenteres som noe evig, noe som alltid har vært, noe erkegrønlandsk. I samtidens Grønland klarte fangerne seg greit, men de fleste bodde i bygdene og Partii Inuit, (som vi bør være relativt kjente med på dette punktet i oppgaven), uttalte en bekymring ovenfor fangerne. Mange fangerne snakker ikke dansk, og få bor i Nuuk. Bygdene presenteres ofte som noe skjørt, nærmest sårbart og noe verneverdig. Bygdene bør bevares. Bygdene kan forsvinne. For det å være «fanger» er sett på som noe bra og genuint grønlandsk. Det er ofte nyheter om fangerne på TV og i skrivende stund pågår det en aksjon i de grønlandske og danskemediene som omhandler støtte av fangerne og godkjenning av selskinn i EU. Så, samtidig som fangere hylles, vernes og støttes foregår det også en nedlegging av bygder. Her er det en interessant spenning – om det autentiske blir for økonomisk anstrengende legger man det ned.

Studenter, fangeridentitet og «naturelsking»

Men da eksamen nærmest seg ved Universitetet ønsket flere å skrive om problemstillinger

knyttet til klimaendringer, og gjerne også en krysning mellom klimaendringer og urfolk eller fangerervervet. Jeg fant det interessant at flere hadde en faglig interesse for dette da våre samtaletemaer ofte hadde handlet om andre tema – som de også viste interesse for. Vi hadde gjerne snakket om språk, selvstendighet og sosiale forskjeller – men ikke fangere og klimaendringer. Dermed hadde jeg nærmest tatt det for gitt at mange ønsket å skrive om det førstnevnte på eksamen.

Flere studenter identifiserer seg også som «fangere» på tross av at mitt inntrykk av dem avviker fra dette bildet. Jeg snakket blant annet med en ung kvinne som fortalte, under en samtale om nettopp fangernes situasjon i bygda at, «hun var fanger» og at derfor var dette en viktig problematikk for henne. Kvinnen bor i Nuuk og studerte ved universitetet. Hun er engasjert politikk ved siden av studiene. Jeg husker lite av den faktiske samtalen, da nettopp denne uttalelsen gjorde inntrykk på meg. Deler av dette bildet henger trolig sammen med mine forventninger eller bilder av hva en fanger er, og hvem fangere er. Fangere flest, i alle fall i mitt hode og som presentert i medier er som regel eldre menn med robuste kropper, værfurede fjes, med vindtette og vanntette klær. Kvinnen avviket fra dette på mange områder. De høye støvlettene gjorde så hun raget et par centimeter over meg og hun var stilfullt kledd i mørke jeans og en elegant chiffonbluse, innrammet av Canada Goose-jakken som hang skjødesløst over skuldrene og med et lekkert sminket fjes og elegante, lange krøllede hårlokker som rammet inn fjeset. At denne kvinnen skulle være like mye fanger som de værbitte fiskerne virket underlig – men like fullt identifiserte hun seg med dem. Jeg kom snart til å forstå at fangeridentiteten, for unge grønlandere, innebærer mer enn det å ha fangst som inntekstkilde. For å være en fanger er nærmest uløselig knyttet til det å være grønlander og det å ha en relasjon til naturen.

Jeg visste før samtalen med denne kvinnen at en rekke av studentene bedrev jakt og fiske på fritiden. Mange brukte naturen flittig. Det var vanlig å gå turer i fjellet eller å reise ut på fjorden med sin egen, familiens eller en kamerats båt. Mange fortalte om løpeturene de tok før de kom på universitetet. Naturen ble brukt, og den ble satt pris på. Maten fra naturen blir snakket om som den beste, og flere mm-er ved tanken på selkjøtt eller rype. Flere delte gledelig bilder av seg selv og nyfangede ryper eller reinsdyr på den sosiale netttjenesten facebook eller viste bilder tatt med mobiltelefonen. Smilende og ikledd turtøy er det mange som har profilbilder på den sosiale netttjenesten på fjelltopper, poserende med fangst eller sittende i en båt på fjorden. Så selv om de leste ikke lever opp til stereotypien «fanger» er

fangeridentiteten og relasjonen til naturen sterk. Tendensen med å identifiser seg med fangere, eller med å identifisere seg selv som fanger er interessant. Fangeridentiteten er nettopp noe særlig grønlandsk og grunnlaget for å overleve på øya i utgangspunktet. Dermed blir det noe kjernegrønlandsk. Og med dette også, vil jeg argumentere for, noe som verdsettes og må forsvares politisk. For hvem er mer grunnleggende grønlandsk enn en fanger som nettopp arbeider slik som forfedrene gjorde?

Et annet interessant fenomen som slår an hos de nettopp litt yngre, eller i alle fall de med mobiltelefon eller instagram er «*sælfies*». *Sælfies* (et spill på «sæl/sel» og *selfie* - et selvportrett tatt med mobiltelefon) postes på bilde-deingsappen instagram og merkes med nøkkelordene #inuitsila og #sælfie for å skape oppmerksomhet rundt selfangernes samtidige sak, som dreier seg om tillatelsen til å importere selskinn til EU. Dette er noe som i skrivende stund foregår, og hæsje-taggen vrirler av portretter av unge folk med selvotter, - jakker eller - vesker. Under Grønland i Tivoli solgte foreningen Inuit Sila selskinnsarmbånd til samme sak. Grønlandsk identitet og naturbruk ser dermed ut til å slå minst like godt an hos de yngre som de eldre. «Nature lovers' are members of student clubs devoted to outdoor activities such as camping, mountain climbing [...] they are self-consciously cosmopolitan in the fashioning of their identities. [...] As they learn to love nature, student nature lovers break away from the world of routine and authority to embrace the breadth and freedom of the outdoors»(Tsing, 2005, 122).

Naturelskerne, som jeg vil kalle dem, er altså unge studenter, men også Nuuk-borgere generelt, om vi utvider begrepet, som bruker friluftslivet som tilfluktssted og hobby. Naturen er blitt noe vitenskapelig for dem, og ofte har de moderne «gear» som riktige sko, godt pustende tøy eller velfungerende slalåmski for å forbedre naturopplevelsen. Tsings naturelskere lever ikke på den rurale måten(2005). Om vi oversetter dette til grønlandsk kontekst så lever åpenbart ikke alle naturelskende Nuuk-beboere i bygdene, på tross av at de muligens har familie og opphav der. For naturelskende grønlandske studenter blir bygdene og fangstlivet romantisert. Men deres egen fiske og jakt skiller seg nokså mye fra fangerens fangst – han har dette som livsgrunnlag og arbeid. Om fangsten uteblir er ikke dette noen økonomisk krise, men heller et personlig nederlag. For en fanger står det mye mer på spill.

Arnaq har vært i København, og turen har vært hyggelig. Men hun puster lettet ut, smiler og er glad. «Endelig ren luft!» uttrykker hun. I Danmark er det ikke ren luft. «I Danmark er fullt av folk,» forteller Arnaq, «menneskene blir små i København, og det er så mange. Du blir

ingen. Du blir en liten bit i en stor masse. I Grønland er vi færre. Vi kjenner hverandre. Man kan gå ut på gaten og hilse på folk som man kjenner. I Danmark er man bare en liten bit,» forklarer hun, når jeg ber henne fortelle videre. Hun forteller med gru om metroen. Den likte hun ikke: «Jeg følte meg som en robot! Nei huff, jeg kunne aldri ha bodd i København!» Flere omtaler Danmark som et uhyggelig sted. Foruten å være flatt og lite, som vi har sett i tidligere kapitler, så er det også preget av at menneskene blir små i mengden. Luften er ikke ren, som grønlandsk luft. En mann uttalte: «I Danmark er fjellene byttet ut med kontorbygg. Der kunne jeg aldri ha levd. Det er nok derfor de ikke forstår oss». Flere omtaler også Danmark som et sted som er upassende for grønlendere å være: «Vi er for ulike, grønlendere og dansker. Ja, bare se ut. Hele klimaet. Dette er ikke Danmark. Vi er annerledes.» Å være grønlender formidles som uløselig knyttet med Grønland og landskapet, naturen og maten.

En framtid under jorden

Minertalutvinningen har en dobbeltsidighet ved seg. På den ene siden omtales den kommende industrien om Grønlands økonomiske frelse og nøkkelen til selvstendighet fra Danmark, tidvis styrkende for enkelte lokalsamfunn grunnet arbeidskraften som følger med den. En innbygger Narsaq uttalte: «Får vi ikke denne graven så vil byen bli mindre og mindre» (Rosentahl, 2009). På den annen side kan mineralutvinning som planlegges påvirke fangerne. Det er planer om jernmine i Nuukfjorden, og Arnaq forteller meg at «Hovedproblemet tror jeg ligger i frykten for å skade fjorden og ødelegge for fangerne» når hun snakket om argumentasjoner for å ikke utvinne mineraler. Dette ser ut til å være et argument som går igjen. Dette vil igjen ødelegge for arbeidskraft, bærekraftig økonomisk grunnlag og muligens også klimaet. «Fisken kan sysselsette oss for alltid, det kan ikke mineralene,» uttalte en skeptisk student. Men i dag tjener Grønland penger på eksport av fisk, men dette er langt i fra så mye som Grønland kan tjene på mineralene. For om fangerne forsvinner eller får problemer ble det etterhvert tydelig for meg at dette røkter ved noe kjernegrønlandsk. Forsvinner fangerne forsvinner både en tradisjonell tilpasningsform som den viktige grønlandske maten. Det hadde vært ønskelig å skrive mer om mineralutvinningen, men informantene mine hadde lite å si om den annet enn dette. Riktignok var uranutvinningen et hett politisk tema, og det er fremdeles mye fra eller til på dette punktet. Uansett er mineralutvinningen og fremtiden i jorden fremstilt som nøkkelen for Grønlands selvstendighet, både av Statsministeriet(2009) som politikere og dermed interessant.

*

Det har derfor i dette kapitelet vært tydelig at naturen og omgivelsene er viktig for grønlenderens identitetsoppfatelse. Særlig maten er merkbar her, da interessant nok mat, på grønlandsk, betyr «en bit av en grønlender» og denne beskrivelsen i seg selv viser hvor ekstremt knyttet til identiteten maten er. Gjennom å spise den grønlandske maten fylles man altså med grønlandskhet. Maten knytter også personene til landskapet og naturen – hvor maten kommer fra. Grønlendere som har vært i Danmark uttrykker en lettelse over å komme hjem til frihet og frisk luft. Og naturen brukes flittig – av de som har dette som erverv som folk felst – eller «naturelskere», som jeg har kalt dem her. Naturens betydning henger sammen med fortiden – gjennom overlevelsen og tilpasningsformen forfedrene perfektionerte. Dette blir dermed noe urgrønlandsk og egner seg godt som symbol – vi skal se videre på dette i neste kapittel. Samtidig er det ikke å til å unngå at naturen krever sin oppmerksomhet i Nuuk. Løfter en blikket i byen vil en alltid, fra alle kanter og hjørner bli møtt av fjell. Byen er omringet, nærmest fanget i mellom fjell og hav – hvilket, om en ser bort fra luftveien, er den eneste reisevei. Naturen har, og er vært viktig for grønlandskheten. Men den kan også bli viktig for det framtidige, selvstendige Grønland. Under jorden og i kraften av vannet kan det dannes gruveindustri, hvilket kan styrke grønlendernes etterlengtede selvstendighet fra Danmark.

Konekniven, Kaassassuk og Kolonigrunnleggeren

Symboler, historier og tradisjoner som knyttet til grønlandsk nasjonalidentitet

Tradition is memory that has become historically aware of itself. In order to understand national tradition in the country a size of France, one has to combine the insiders view, the understanding of a heritage that one assumes, with the outsiders, which objectifies heritage and establishes it as «tradition»(Nora, ix)

Nuuk har flere statuer, men tre er særlig merkbare. Den ene – Kaassassuk – står midt i sentrum – i nærhet til regjeringen – naalakkersuisut, Nuuk senter og havnen. Statuen viser en gutt med store nesebor, omkranset eller i kamp med et slags slyngende monster. Flere hjem jeg besøker har bilder av studenter på veggene: studentene er stilt opp ved nettopp Kaassassuk-statuen. Senere får jeg vite at dette er et vanlig sted å posere for å få avgangsportrettet sitt tatt, ved bestått eksamen på gymnaset. Statuen er populær å danse rundt for gymnas-studenter. Inuk, ivrig 10-åring som han er, forteller gledelig om historien bak statuen; «Kaassassuk ble mobbet og behandlet dårlig av de andre, etter at han ble foreldreløs. Han begynte å gå på lange turer alene og ble kjent med en rekke ånder og en kjempe – disse gav han styrke, som han valgte å holde hemmelig – men som senere ble brukt i kamp mot noen isbjørner,» husker Inuk. Han husker ikke hele fortellingen, men oppsummerer med at: «Poenget er at tror man på seg selv, så får man styrke». Jeg får inntrykk av at fortellingene læres på skolen, så dermed kjenner de fleste dem. Det gir mening om man nærmest speiler sin egen kamp mot noe vanskelig, altså gymnaset, gjennom å posere med statuen. Studietiden er endt og man sitter igjen med ny styrke. Kaassassuk-myten finner man også igjen i en barnebok. Her er Kaassassuk tegnet nærmest i en slags Disneystil – en tegneseriestil der alle karakterene har relativt store øyne, det er klare farger, lite detaljer og tydelige ansiktsuttrykk med få streker. Her vil jeg vise hvordan eksempelvis myter og andre tradisjoner brukes, gjøres til noe nytt og løftes opp som relevant, samtidig som man kobles til fortiden. Jeg vil

argumentere for at det finnes en forskjell på dette. Det skiller seg fra bruken av ting – som *uloer* og smykker. *Ulo* var en bruksgjenstand, mens mytene er knyttet sammen med historier og verdier. Her vil jeg derfor vise hvordan noe fra fortiden – her myter, fortellinger og gjenstander – igjen er blitt populært å bruke i litteratur og annen popkultur.

Om bruken av det materielle for å kommunisere identitet

Illustrasjon 8: Smykker og pynt til salgs utenfor Brugseni

Ting fanget ofte min oppmerksomhet i Nuuk. Utenfor Brugseni selges det uendelige smykkevariasjoner. Nuukshjemmene var ofte fulle av selfigurer, *tupilaker*, selskinnsko, naturmalerier. Mange av figurene var det man kanskje kan omtale som tradisjonelle – både i typiske materialer som halvtann og selskinn men også i nyere materialer som plastikk og neopren. Grønlandsk kunst og mote blomstrer. Under mitt opphold i Nuuk fikk jeg med meg en utstilling i Katuaq av prinsgemal Henriks samling av grønlandske artefakter, en utstilling om «gay Greenland», en utstilling ved navn «*Kimik/Blå*» og den interessante utstillingen ”Possible Greenland” - som handlet om hvordan Grønland kan håndtere fremtiden med gruvedrift, befolkningsvekst, større byer og klimaendringer. Mye av kunsten henter

inspirasjonen fra omgivelsene og naturen, men mye har også et tilbakevendt blikk med inuit-drakter og bilder av folk som bedriver fangst. Det Nuuk kunstmuseet har for eksempel mange bilder fra kunstneren Emanuel A. Petersen(1894 - 1948) som viser bilder med små mennesker i voldsomme landskap. Jeg møtte flere mennesker som drev med kunst eller kunsthåndverk og husflid på fritiden. Det var ikke uvanlig å strikke, sy eller å male. Mange lagde også smykker som ble stilt ut for salg på markedene som ofte poppet opp utenfor supermarkedet Brugseni.

Geertz definerte etnisitet som «personal identity collectively ratified and publicly expressed»(Jenkins, 2002:119). Dette med «publicly expressed» eller offentlig uttrykt ønsker jeg å utforske videre. Språk, rase og andre uttalelser og handlinger kan selvfølgelig kobles til dette. Det er sant at etnisitet handler om det som skjer mellom grensene snarere enn det som foregår inni dem(Barth, 1969, Jenkins, 2002). Her ønsker jeg å vise hvordan materielt og muligens symbolskt kulturelt stoff brukes i grensene. Altså, hvordan bruker man symboler, historier og gjenstander for å kommunisere grønlandskhet til andre, og på hvilken måte er disse knyttet opp mot Grønland som nasjon? Jeg oppdaget under mitt opphold at enkelte symboler gikk igjen i feltet. Disse symbolene fant man på klær, kunst, smykker o.l. - men også statuer og fortellinger kan være symboler.

Symboler og tradisjoner

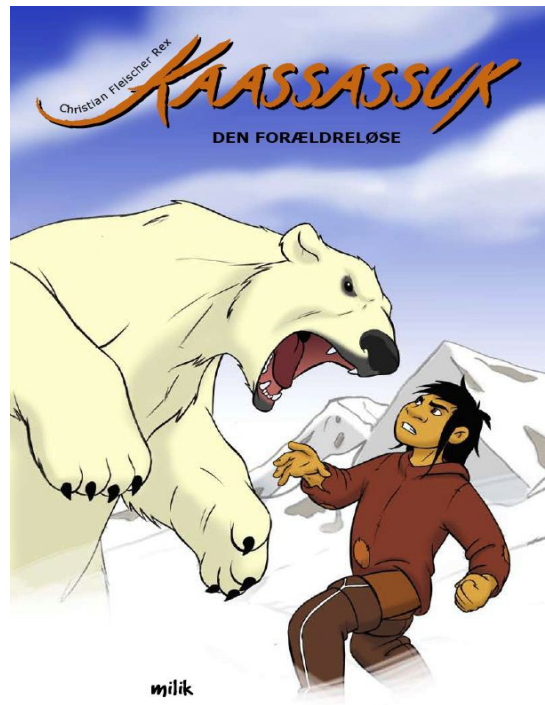
I dette kapitlet kommer jeg til å gi eksempler på symboler og tradisjoners betydning for grønlandsk identitetsoppfattelse og hvordan disse blir brukt for å understreke eller kommunisere identitet. Historikeren Pierre Nora skriver i sitt verk *Realms of Memory* om symboler og tradisjoner. Jeg kommer her til å vise til det han skriver om i innledningen til verket. Om symboler skriver Nora at vi har to former – imposed/pålagte – hvor symbolikken og minnesmerke intensjonen er innskrevet i objektet selv - ofte så tettvevd med nasjonalidentiteten at disse symbolene er vanskelige å se for folket selv - og constructed/konstruerte – som tar utgangspunkt i noe som blir til gjennom ulike hendelser, tid, menneskelig arbeid og historien selv. Eksempelvis, skriver Nora, kan man si at Descartes, Versailles, Jean D'arc og flere er blitt gjort til et symbol for Frankrike gjennom tidens gang eller arbeid for det. De er dermed konstruerte symboler. Offisielle symboler mener Nora er rent konstruerte. Konstruerte symboler er også de mest studerte – de er tydeligere, og historikeren (eller i dette tilfellet, antropologen) vil dermed lettere legge merke til dem. Nora

mener at Eiffeltårnet er et godt eksempel på et pålagt symbol, men også tricoloren – det franske flagg. Det symbolske innholdet varierer en del fra symbol til symboler (Nora, 1998, s. ix - x), Jeg ønsker å overføre tankegangen om disse symbolene til Grønland. Dette er fullt mulig. Mat, som nevnt i det foregående kapittelet er et godt eksempel på et pålagt symbol – uløselig knyttet med opplevelsen av grønlandskhet. Mat blir ikke et tema her, og vi ser nærmere på symboler snart. Jeg kommer også til å fokusere på de konstruerte symbolene og dermed gå litt vekk fra de pålagte – men jeg vil påpeke at ikke alle symboler er like «rene». Fangeren, som symbol på Grønland, kan være både pålagt og konstruert: på den ene siden en uløselig del av den grønlandske historien og selvbevisstheten, på den annen side gjort til en ren politisk og nærmest karikert figur av enkelte, og nye forestillinger om hva en fanger er har sprunget frem med endringer i tiden. Eksempelvis fanget en fanger nærmest utelukkende marine pattedyr og landdyr før i tiden – i dag er fiske like mye en del av ervervet og fangsten er blitt til business og ikke alene næringskilde.

Bruk av inuit-myter og fortid i samtidig litteratur og film

Gamle inuit-myter er i bruk på flere områder. Inuk er veldig opptatt av Sassuma Arnaa. Hun lever i havet og har fryktelig langt hår som fisk og havdyr setter seg fast i. Om havet forurennes, om menneskene ikke er gode mot fangstdyr – da setter de seg fast i håret hennes og hun holder dem tilbake fra menneskene. Sjamanen må reise ned til havdypet for å møte henne og gre dyrene ut av håret for å rette opp i situasjonen. Hun var egentlig et menneske – men Inuk er usikker på hvordan hun havnet i havet. Senere finner jeg ut at det er flere myter rundt dette. Den vanligste handler om at hun var ute i en båt med sin far – som i ulike myter er sint på henne av ulike årsaker – og han kaster henne ut i havet. Hun klamrer seg til båten, men faren kutter av fingrene hennes, som senere blir til havdyr. «Tror du fremdeles at hun finnes?» spør jeg «Ja» sier Inuk; «Ja, det tror jeg. Det er jo ikke alltid fiskerne får fisk, vet du.» Inuk er forøvrig veldig glad i å være rundt statuen av henne. Ofte tar vi turer ned til kolonihavnen g statuen. Han viser en slags respekt for den. Han kutter av isen med steiner fra stranden om statuen fryser, noe den gjør ofte når den jevnlig dekkes av havet i takt med flo og fjæra. «Før i tiden måtte åndemaneren reise ned i havet og rydde opp i håret hennes for å frigjøre dyra. Jeg vet ikke hvem som gjør det nå,» sier Inuk, litt spøkefullt, mens han fortsetter å kutte av isen. Statuen består ikke bare av havkvinnen, men også av seler, isbjørner og dyrene rundt henne – alle kuttet ut i den samme steinen. Også åndemaneren, som ser ut til å nøste opp i kvinnens voldsomme hårfloke. Dette er i dag, sammen med Kaasassuk og andre

historier gamle sagn, og det er få åndemanere igjen. De fleste grønlandske større bosteder har en kirke eller et bedehus. Samtidig har disse gamle historiene og tradisjonene en slags dyp tilstedeværelse, også utenom det jeg mistenker er turismeaktiviteter. Historiene huskes, læres videre og brukes i popkulturen, i ny form.

Illustrasjon 9: Kaassaassuk mot isbjørnen

Flere barnebøker er basert på inuit-myter eller den gamle livsstilen, som nevnte Kaasaassuk, men også boka «Hulet i Himlen» som handler om en kvinne som mister begge sine sønner på havet og reiser til de dødes verden. De første bildene i boka viser en tegneserie-stripe med en isbjørn som blir skutt av to gutter. Så kommer følgende setning, som starter historien; «På en bopladas i Grønland levede engang en kvinde, som havde to voksne sønner. Begge var dygtige fangstmænd, og moren var stolt af dem»(Brøgger og Futtrup, 2011). Deretter dør den ene sønnen i fangst, og kort etter møter den andre samme skjebne. I sorg legger kvinnen seg ned for å dø. Hun reiser opp til dødsriket – gjennom et hull i himmelen – hvor hun møter sin avdøde bestemor, som viser veien til kvinnes døde sønner. Sønnenes føtter er frosset fast av kvinnens tårer og dette bringer dem stor smerte i døden. Derfor må kvinnen gi slipp på sorgen og leve videre. På veien hjem møter hun en ung mann – som vil dø – men hun redder han fra det. Tilbake på boplassen møtes de igjen og den unge mannen sørger for at kvinnen aldri kommer til å sulte ved å dele mat med henne – han tar på mange måter på seg sønnenes rolle.

Boka er rikt illustrert på en slags barnlig og naivistisk måte. Det er steke farger og mye geometriske mønstre. *Tupilak* lignende figurer danser i dødsriket. Alle bokas karakterer er tydelig fra en annen og eldre tid. Karakterene bor på boplasser – slikt inuittene gjorde før i tida, går kledd på tradisjonelt vis - særlig kvinnens oppsatte hår er tydelig her, da den er tegnet som oppsatt på en gammeldags måte, som man ofte finner igjen i gamle malerier, men som få bruker nå til dags – med mindre det er snakk om å poengtere at noe er veldig grønlandsk og lever av fangst. Det er tydelig at det er en fortid som framstilles i en samtidig barnebok.

Et annet eksempel på fortid i litteratur er tegneserien «Hermelinen» av Nuka K. Godtfredsen og Martin Appelt, som var nominert til nordisk råds litteraturpris i 2013. Den handler om en kvinne som besitter evnene til å bli en sjaman og derfor reiser på en vandring med sjamanen Umimmak for å utvikle evnene sine. «Handlingen udspiller sig i 1100-tallet, netop da Inuit for første gang havde krydset det store deltaområde ved mackenzie-floden på græsen mellem det vestlige og østlige arktis. I løbet af generationer var inuit bosat i alle dele af Arktis og Canada, og tunit som forsvandt i historiens tåger» (Godtfredsen, 2012). Hovedpersonene i tegneserien er tunit – altså folket som forsvant. I tegneserien er minner riktignok både navn og åndemaning mye om det som blir ansett eller fremstilt som tradisjonelt inuittisk. Det er merkbart at hovedpersonen gifter seg med en av de første inuit.

Filmen *Qaqqat Allungi* er nok et eksempel der myter eller fortid aktivt blir brukt i populærkultur. Riktignok foregår *Qaqqat Allungi*, i motsetning til den nevnte litteraturen i dag. Filmen bruker den grønlandske myten om *qivittoq* som bakgrunn for filmens grøsserelement. Filmen «*Qaqqat Allungi*» er et eksempel på en film som ønsker å nå et yngre publikum med tydelige grøsserelementer og inspirasjon fra grønlandske sagn da den spiller mye på fenomenet/sagnpersonen *Qivittoq* – et ensomt menneske som har dratt ut i fjellene for siden å ta til seg naturens krefter. Historien starter med et par brødre på rypejakt. Den ene broren blir overraskende drept. Den overlevende sverger hevn, og forblir i fjellene i jakt på morderen. Handlingen går brått over i en ny historie. Et gjeng med studenter, som er filmens hovedpersoner, har nettopp har fullført eksamen og reiser derfor lykkelige på hyttetur på en avsideliggende øy, uvitende om hvem de kommer til å møte der. *Qivittoq*en – i filmen representert som en selskinnskledd figur med mørke krøller som rammer inn fjeset skjult under den mørke hetta, gjerne med en kniv hevet over hodet og stormende mot de ulykkelige ungdommene – er altså tolket som «en tradisjoenll grønlender» i klesstilen. Selskinnsbuksene ligner på de guttene i «*Hulet i himlen*» og karakterene i «*Hermelinen*» også brukes, som for å

fortelle om at qivittoqen representerer noe gammel og særegent grønlandsk/inuittisk. Riktignok fremhevet med tydelige grøsserfilmelementer, som kniven som slakter ungdommer og ikke sel. Ikke overraskende, kanskje, blir sakte, men sikkert, flere og flere av ungdommene offer for den ensommes vold. Filmen var populær da den gikk på kino, og kom ut på DVD. Mange jeg kjente og som jeg snakket med hadde sett den, og moret seg over den. På mange måter er filmen, som litteraturen, interessant da den henter «tradisjonelle» grønlandske elementer – fra sagn og eventyr, og ikke minst Qivittoqens utseende og krydrer dette med nyere popkulturelle elementer som vil falle mer i smak for dagens befolkning, som grøsserelementer, uten å miste sitt grønlandske særpreg. Det er også verdt å merke seg at disse fortellingene og mytene også innehar en moral som fremdeles kan anses som aktuell. Qivittoqen er ensom – altså det motsetningen til en kollektivist, hvilket flere informanter, som nevnt, påpekte som viktig for grønlendene. «Hulet i Himlen» forteller om betydningen av å minnes de døde med glede, og levet i nåtiden. «Kaassassuk» og «Hermelinen» handler om å finne styrke i seg selv. Alle historiene omhandler evige temaer, og de blir dermed tidløse og like relevante i dag som for tohundre år siden. Qaqqat Allungi, Kaassassuk og de andre fortellingene kan derfor være en god illustrasjon som Nuttall kaller «tradition and renewal»(2012:119), selv om det er verdt å merke seg at det lenge, i Grønland, har vært en romantisk forestilling av fortiden. Som jeg har skrevet tidligere har tiden med fangere og lignende blitt sett på som mer ekte, mens samtidens grønlendere lever i et disharmonisk samfunn(Høiris, 2011). Dette er ikke lenger tilfellet nå: men det er fremdeles en romantisk forestilling om fortiden som en tid som var «mer grønlandsk». Det er en fornyelse av det tradisjonelle, eller en forsøk på å bringe det tradisjonelle inn i samfunnet og gi det en ny og mer aktuell drakt. Dette er nemlig noe jeg ønsker å argumentere for at går igjen, og som også er relevant for å forstå den grønlandske samtid i Nuuk.

Moteriktig grønlandskhet

Bibi Chemntiz er en grønlandsk motedesigner. På sine hjemmesider skriver hun, om merket sitt:

Swept away from the cold dark plains of Greenland onto the cobbled streets of Copenhagen, BIBI CHEMNITZ continues to dabble in both universes. The brand originality set out to develop crisp garments for aware global dwellers. The sporty silhouette embraces past and present, enabling wearers to tackle each day willfully. BIBI CHEMNITZ presents a unique take on shapes, precise tailoring and fresh leisure wear. The line is now stocked globally by likeminded forward thinking boutiques, thus spreading the word of its

special characteristic duality(Chemnitz, 2014)

Er ordene Bibi Chemnitz bruker for å beskrive sitt eget klesmerke på sine hjemmesider. Bibi Chemnitz klær var populære i Grønland, men hadde også fått oppmerksomhet i danske medier. Hun fører t-skjorter med store tupilak-print, med bilder av Grønland, fylt med det amerikanske flagg og moderne versjoner av den klassiske anorakken, som kjent er av grønlandsk opprinnelse, for både menn og kvinner. Bibi Chemnitz er et godt eksempel på hvordan fortiden og det som tradisjonelt anses som grønlandsk innlemmes i moderne streetwear og sammen med plast-ulosmykker, omriss av Grønland tatovert på overarmer og lignende, illustrerer dette godt hvordan den yngre generasjonen grønlandere er blant de som er mest ivrige i forhold til bevarelse av grønlandsk identitet, men også omfavnelsen av nye moter, sosiale medier og lignende.

Konstruert symbol 1: Hans Egede

Illustrasjon 10: Hans Egede-statuen

Jeg skal bare kort redegjøre for denne statuen, og mannen, som eksempel på et konstruert symbol. Det er nevenverdig grunnet statuens plass i bybildet og personens relevant for

opprettelsen av byen Nuuk. Hans Egede er grunnleggeren av kolonien Godthåb. Han står fremdeles å overvåker kolonihavna. Nå som en statue, støpt i bronse, våker han over det han huskes best for: Nuuk. Flere går opp den lille bakken for å se nærmere på statuen som nærmest har et monumentalt preg. Tidvis får han kranser rundt halsen. Prestekragen og 1700-tallsdrakten forteller om hans yrke og tidsalderen han levde i. Han er plassert på en bakketopp hever hans status i byen- stolt, nærmest, skuer han over kolonien han grunnla, den gamle havna. Hans Egede som person har jeg nevnt tidligere. Han var prest og misjonær, dansk-norsk og oversatte de første grønlandske bibeltekster. I dag har han også et hotell og en kirke oppkalt etter seg. Men statuen er som en slags evig påminnelse om kolonitiden, sammen med kolonihavnen som ligger nedenfor. Jeg forlater dette symbolet nå, og ser videre på et annet, mer interessant symbol: *uloen*.

Konstruert symbol 2: Uloen

Illustrasjon 11: Aleqa Hammond har på seg ulo-øredobber. Bildet tilhører Sermitsiaq.gl

Bildet viser Aleqa Hammond, Grønlands nåværende statsminister og partileder for Siumut, med *ulo*-øredobber. «"Ms Hammond - a modern woman with a focus on making Greenland Independent"» er den internasjonale beskrivelsen av Grønlands første kvinnelige overhode. Hun er kjent for å være både velutdannet, bereist og klok – hun behersker fem språk, blant

annet(Naalakkersuisut.gl) Aleqa innehar muligens alle de verdiene *uloen* har fått. Vi kommer tilbake til dette snart.

I starten av mitt opphold forstod jeg ikke hva dette symbolet var for noe; en halvmåneform med et slags håndtak på toppen. Formen gikk igjen en rekke steder –applikasjoner på klær og vesker, det ble brukt som symbol for enkelte politiske partier som IA og det tidligere kvinnepartiet, men jeg bet meg særlig merke i bruken av formen på smykker. Brugseni-markedet bugnet av kvinner og håndtverkere som solgte ulike varianter av de ulo-øredobber – fargerike plastversjoner, reinsdyrhorn-varianter, perlevarianet. Jeg forstod derfor raskt at *uloen* måtte ha noe ved seg, men jeg var veldig usikker på hva. Gjennom et besøk på det grønlandske kulturhistoriske museum la jeg merke til en rekke kniver med samme form – det var da det faktum at *uloen* var en *kniv* gikk opp for meg. Uloen som symbol eller form kan derfor kobles opp til bruken av kniven. Kniven er i seg selv sær-inuitisk og *uloen* er den tradisjonelle kvinnekniiven – eller *konekniven*, som den gjerne kalles – i hovedsak brukt til å flå skinnen av selen. I dag brukes kniven som kvinnesymbol(Sørensen, 2009), men har nå også blitt moteriktig. *Uloen* finnes ikke bare på smykker, men også på klærne til nyere klesdesignere som gjerne bruker ulo-mønstre, eksempelvis Isaksen Design, som pryder kjolene sine med et mønster av små *uloer* og hvalfinner. Hjemmelagde luer og andre klær prydes også med applikasjons-*uloer* i ulike materialer. Under en lunsj ved Universitetet la jeg merke til et sirlig *ulo*-mønster på en kvinnes håndledd. Jeg spurte henne om hun kunne fortelle mer om dette. Stolt rakte damen frem armen sin, og dro opp den sorte genseren for å tydeligere blottet håndleddet. Tatoveringen kom til syne – en kunstnerisk anrettet rekke med *uloer*, sorte og hudfargede, opp og ned som dannet en bord rundt håndleddet. Hun påpekte, stolt: «Jeg tok den før de (*ulo*) ble moderne!». Det interessante med *uloen* er altså det at her har vi en gammel bruksgjenstand som gjenoppstår som mote – og kvinnesymbol. Under valgkampen brukte politikerne *uloen*, men også andre symboler som partiets, flittig, og ofte i form av smykker – gjerne ørepynt for kvinnene. Dermed kan man nesten si at *uloen* er et symbol på den grønlandske kvinne, og om man vil hennes klokskap og egenart: muligens verdier Aleqa innehar.

Jeg fikk ved ulike anledninger se hvordan både bein-versjonene og plast-versjonene ble fremstilt av *ulo*-smykkene ble fremstilt. Nuuk har et verksted for kunsthåndtverkere som er åpent for publikum. Under besøk på dette verkstedet kunne man se håndtverkerne, som i hovedsak er litt slitte, noe eldre menn, kutte opp bein stykker, file og slipe til bitene fikk

ønskede former. Slipestøvet henger tett i luften og tynger den med en underlig lukt, som trolig stammer fra de slipte hornene. Lyden minner om borrene hos tannlegen, og veggene er også hvite som på et tannlegekontor. Reinsdyrhorn ligger på en slags hylle midt i rommet, henger i taket, over en pult, også midt i rommet – egne pulter på siden. Folk arbeider med å slipe og pusse bein og stein på sidepultene. Flere spiser samtidig. Jeg registrerer tørrfisk, aromat, kjeks. Det lages mye forskjellig: *tupilaker* – små monsterfigurer, hjertesmykker av reinsdyrhorn, *ulo-smykker*, hvalfinner på lærrem, ørnefigurer, seler og det meste annet. Det er disker til å legge arbeidene på, sirkelsager og alle ser ut til å ha sin egne pult med et ensemble av ulike sløydverktøy. De fleste arbeider flittig, slår av et ord med hverandre og spiser eller drikker mens de lar den elektriske fila danse over hornbitene. Mye endte opp med å bli solgt i byens turistbutikker. Enda mer endte opp til slags utenfor Brugseni, men det var billigere å kjøpe dem direkte fra kilden. *Plastuloene* lages hjemme. Krympeplast kan bestilles via Internet eller kjøpes i formingsforetningen, eller bringes hjem fra turer over havet. Her skjæres formene ut i plasten med en tapetkniv, før den legges i ovnen. I ovnen krymper plasten, men får en tettere form. Øredobbene kan i ettertid males eller tegnes på med ulike varianter av tusjer eller «liners»- maling påført fra en tube med tynn spiss. Plasten kan være gjennomsiktig og blank, men også matt og tett. Den finnes i de fleste farger – alt fra kongeblå til svart til neongul. Det er vanlig å ta omlag 100 – 200 DK for hjemmelagde øredobber og jeg fikk inntrykk av at dette kan være en godt tjent hobby på si – selv om materialene ofte var litt dyre. Sammen med andre hjemmelagde ting – som selskinnsvotter, luer med revepelsdusker og andre smykker snakket jeg med flere heldige damer som hadde fått solgt arbeidene sine til turistbutikker også utenfor Nuuk.

*

Bruken av symboler gjennom gjenstander, historier og fortellinger er derfor veldig tilstedeværende i samtidens Grønland. Dette er ikke noe nytt – det har lenge rådet er romantisk bilde av Grønlands fortid, hvilket disse symbolene hentes fra. Men det nye ligger i symbolenes form. De er nå blitt tegneserier, filmer og fargerike barnebøker heller enn fortelling, statuer heller enn skikkelser og smykker heller enn bruksgjenstander. Dermed har symbolene blitt konstruerte til viktige nasjonalsymboler over tiden(Nora, 1998). I dag er de

nevnte symbolene: Kaassassuk, Hans Egede, *uloen*, Sassuma Arnaa og flere en viktig del av grønlandskheten – de er alle erkegrønlandske og eksisterer ikke uten den grønlandske historien. De forteller alle mye om verdier og tilblivelse av samtiden, og også endring, i sin nåværende form. Sassuma Arnaa er i dag fastsatt ved stranden, støpt i granitt. Håret er av stein, og hun er ikke lengre den gudinnen hun har. Hennes stilling i dag er bare en påminnelse om det tidligere verdensbildet. *Uloen* er nærmest et perfekt grønlandsk eksempel på et konstruert symbol (Nora, 1998) – den har gått fra å være bruksgjenstand, altså en kniv til smykke, et kvinnesymbol og siden typisk grønlandsk kommunisert gjennom moteartikler som smykker, vesker og kjoler. Et kort opphold i Grønland vil definitivt gi deg et par *uloer*, og *uloen* for meg kan den ikke assosieres til noe annet enn Grønland. *Uloen* er nå, vil jeg argumentere for, blitt et symbol for Grønland. Eller grønlandske kvinner, om man vil. Ved besøk på Kulturhistorisk Museum i Oslo opplevde jeg dermed en rekke underlige flashback og måtte nærmest le da jeg så en *ulo* hogget inn i utstillingens igloo, for *uloen* var for meg nå blitt mer øredobb enn kniv.

Avslutning

Å se framover, bakover og betydningen av «å føle seg»

[...]people themselves apparently have no difficulties in ascribing ethnic membership, i.e. we might find a high degree of ‘homogeneity’ (rather insignificant distribution of objective traits) but still indications of ethnic diversity, expressed in native theory and also articulated in the routine of interpersonal behaviour (Eidheim 1969, 39)

Hva er «en riktig grønlander», og hvordan blir grønlander til? I avhandlingen har jeg forsøkt å vise noen av de arenaene som identitetsskapelse foregår på. Jeg har sett på språk, rasisme, sosiale ulikheter og også bruken av natur, symboler og gjenstander. På mange måter blitt beherskelse av grønlandsk (*kalaallisut* såvel som andre dialekter) nødvendig for å bli ansett som en såkalt «riktig grønlander». Dette fører til problemer for den gruppen som ønsker å identifisere seg med grønlandere – de deler mattradisjoner, tradisjoner, historie og til en viss grad fenotyp - men snakker dansk. Siden det aktivt brukes diktomisering (Eidheim i Eriksen, 2010) for å tydeliggjøre gresene mellom de ulike identiteter grønlander og danske skaper dette problemer for de tansktalende grønlanderne som blir et etnisk anomali, da de mangler språk. Dette viser betydningen av språk for å være «riktig grønlander».

Det blir et uttalt skille mellom dansk og grønlandsk, som er i bruk i ulike arenaer og mangel på beherskelse av begge språk fører til problemer på begge side. Danskenes tidligere rasisme ovenfor grønlanderne – som ble kalt primitive, ville og lignende – er nå blitt snudd mot danskene. Under valgkampen og i kjølevannet av en økte selvstendigheten med Selvstyret vil grønlanderne vise at de klarer seg uten dansk hjelp. Dermed skal det grønlandske styrkes, det danske svekkes og det ligger en frustrasjon og spenning her. Språket er en måte å understreke forskjell på, og dermed en særdeles tydelig og, vil jeg argumentere for, effektiv måte å avgrense etnisk identitet – eller en måte å bedrive diktomisering på. Ikke bare mellom språkene – men som i så i kapitlet om rasisme også mellom identitene. Danskene, sies det, er

flate og forstår ikke Grønland. Hvorfor skal de så styre det? Det danske styret har, som i kapitlet om sosiale forskjeller, skapt og skaper problemer i forhold til språk, utdanning og erverv. Et fokus på byene mener mange har ført til dårlige leveforhold i bydene. På tross av dette er bygdene, og ervervet fanger ansett som noe fint og autentisk. Det er knyttet til naturen, som igjen gjennom mat og naturbruk har sterke bånd til kjernen av grønlandskheten. Det hentes fram historier og myter fra eldre tider, og grønlandske bruksgjenstander omformes til smykker for å kommunisere det som virkelig er grønlandsk, og dermed ikke dansk. *Uloen* er et godt eksempel her. La oss nå gå litt tilbake til en grønlandske identiteten.

Hverken Naaja eller Inuks kamerater har noen tvil om sin identitet – de er grønlandske, på tross av den danske guttens tvil. Det er heller ingen andre som tviler på at de er grønlandske. Broberg, Olsen, Arnaq erkjenner at disse er grønlandske, på tross av språket. Men de har tvil om deres «ektehet», og grad av grønlandskhet, eller noe jeg oppfatter som nærmest lojalitet til sin identitet. Dette er åpenbart både uklart og rotete, men det er for meg tydelig at det finnes grader av grønlandskhet, lik det muligens finnes grader av enhver etniske identitet. Den grønlandske identiteten kan man dermed ha, selv om man ikke er like autentisk grønlander som en fanger, i en bygd, som bare snakker *kalaallisut*. Det dreier seg om det Moerman viste med Lue-ene. Betydningen av «å føle seg»(Eriksen, 2010). Folk selv har altså ikke noe problem med å forstå hvem som er grønlandere, og hvem som er dansker(Eidheim 1969, 39).

At Grønland blir selvstendig er et framtidshåp mange sitter med, og som mange ser ut til å anse som en troverdig scenario. Mye jobbes mot selvstendigheten. Det er et ønske om styrking av utdanning og mange arbeider for mineralutvinning. Det er en ulmende uro i Grønland, og på tross av at folk ikke er åpenbart sinte man merke en utålmodighet. Man vil ha endringer, og det raskt. Frustrasjonen mange uttrykker mot danskene henger åpenbart heller sammen med historien og strukturene som har satt de ulike gruppene i de stillingene de er i dag, heller enn dansker og språket selv. Klarer man seg uten dansk språk, den danske kultur, er dette et tegn på at man klarer seg uten Danmark og den grønlandske nasjonale identiteten blir dermed styrket. Et Grønland uten Danmark må man dermed definere, og det er en blomstring i det grønlandske kulturliv. Å definere grønlandere er ikke nytt, men jeg vil argumentere for at det dette foregår i en ny drakt, om enn med inspirasjon for fortiden. Det lages grøsserfilmer og tegneserier. Gamle kniver blir kvinne – grønlander og nærmest selvstendighetssymboler(*uloen*). Fremdeles har Grønland mye igjen. Selvstendigheten er fremdeles langt unna – det er ikke blitt satt i gang mye minrealutvinning. Dermed er det lite

som tyder på løsrivelse fra Danmark. Samtidig er det også en del sosiale problemer i landet som må tas hånd om. Som Aqqaluk Lynge formulerte det; «Jeg kan godt se, at der er visse frustrationer omkring sprogene, men jeg vil advare imod, at debatten kun kommer til at handle om sprog og kultur. Det er slet ikke det, det handler om. Frustrationen grunder i social ulighed og dårlig uddannelse. Det er de forhold, som politikerne bør diskutere. Alt det andet fører ingen steder[...]Vi er et folkeslag, som er gode til at byde andre folkeslag velkomne, og vi skal også huske på, at grønlandere, som ikke kan grønlandsk, skal betragtes som ligeværdige og skal være med til at løfte vores land til et bedre land [...]vi som befolkning er kommet videre fra kolonitiden og har grund til at vise overskud som grønlandere (Duus, 2013). For kolonitiden er forbi, og uansett om grønlandere blir selvstendige er de i alle fall i dag likestilte dansker – noe som nærmest symbolsk illustreres i det kantinekvinnen utjevner lyden på Sjømannshjemmets TVer. Dansker og grønlandere er nå likestilte for henne – dermed skal lyden være like høy.

Litteraturliste

Barth, F.(1969)«Introduction», i (red) Fredrik Barth i *Ethnic groups and boundaries*

- *The social organization of culture difference*, (s. 9 - 38) Bergen – Oslo,
Universitetsforlaget, London, George Allen & Unwin

Bojer, H, Engelstad, F, Heidar, K, Hernes, H, Stjernø, S, (1993) *Klasser i Norsk Samfunnsleksikon*, Oslo: Pax Forlag A/S Oslo

Bojer, H, Engelstad, F, Heidar, K, Hernes, H, Stjernø, S, (1993) *Lagdelling i Norsk Samfunnsleksikon*, Oslo: Pax Forlag A/S Oslo

Bidstrup, G(23. April 2013) Kalaallit Nunaat Racistiskiusoq – Et Racistik land? Naamik/Nej, hentet fra: <https://www.facebook.com/groups/243292319143082/>

Broberg, H(20. April 2013)Naaja N.: Stop danskerhadet, *Sermitsiaq*, hentet fra: <http://sermitsiaq.ag/node/152493>

Broberg, H(23. April 2013)Facebook-gruppe mod racisme, *Sermitsia*, hentet fra: <http://sermitsiaq.ag/node/152724>

Brøgger, L og Futtrup, D(2011)*Hullet i himlen*,(1. utg) København: Høst & Søn

Chemnitz, B(2014), Bibi Chemntiz, hentet fra: <http://www.bibichemnitz.com/?section=about>

Conditions – Independent Scandinavian Magazine on Architecture and Urbanism,(2012)

«Study Greenland and Alcohol» s. 50 – 51, *Issue 11 & 12/2012 - Possible Greenland*, Dac – Danish Architecture Centre

«Study Greenlandic Language» s. 74 – 75, *Issue 11 & 12/2012 - Possible Greenland*, Dac – Danish Architecture Centre

Douglas, M.(1966/1997) *Rent og urent – En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*, Oslo: Pax Forlag

Duus, S. D.(24. April 2013)Aqqaluk Lyngø advarer mod skæv sprogdebat, *Sermitsiaq* hentet fra: <http://sermitsiaq.ag/aqqaluk-lyngø-advarer-skaev-sprogdebat>

Eidheim, H. (1969)«When Ethnic Identity is Social Stigma», i(red) Fredrik Barth

Ethnic groups and boundaries - The social organization of culture difference,(s. 39 - 57) Bergen – Oslo: Universitetsforlaget, London: George Allen & Unwin

Eriksen, T. H (2010)*Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives*(3. Utg) London, New York, Oslo: PlutoPress

Godtfredsen, N. K. og Appelt, M.(2012)– *OQALUTTUAQ 2 HERMELINEN* (1. utg), Ilinnisiorfik undervisningsmiddelforlag

Greenland.com(2014 a)Indvandringerne til Grønland, hentet fra:

<http://www.greenland.com/da/about-greenland/kultur-sjael/historie/indvandringerne-til->

[groenland.aspx](#)

Greenland.com (2014 b) Nuuk, hentet fra: <http://www.greenland.com/en/explore-greenland/capital-region/nuuk.aspx>

Hansen, N. (22. April 2013)P.I.: Grønlandssprogede er de mest udsatte, *Sermitsiaq*, hentet fra: <http://sermitsiaq.ag/node/152561>

Harrison, F. V(2002) «Unraveling «Race» for the Twenty-First Century» i (red)

Jeremy MacClancy, *Exotic no more: Anthropology on the Front Lines*, (s. 145 – 166)
Chicago og London: University of Chicago Press

Holst, S.(1975) *GRØNLAND – pladask i kulturkløften*, Oslo: Grøndahl & Søn Forlag AS

Høiris, O.(2011)«Eskimoen som idéhistorisk figur» i (red) Høiris, O. og (red) Marquardt, O

Fra vild til verdensborger - Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet
(s. 97 - 145) Aarhus – København: Aarhus Universitetsforlag

Høiris, O. Marquardt, O. (2011) «Inledning» i i (red) Høiris, O. og (red) Marquardt, O. *Fra vild*

til verdensborger - Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet (s. 7 -
19) Aarhus – København: Aarhus Universitetsforlag

Jenkins, R. (2002) «Imagined, but Not Imaginary: Ethnicity and Nationalism in the Modern

World»,

i (red) Jeremy MacClancy, *Exotic no more: Anthropology on the Front Lines*, (s. 114 – 128) Chicago og London: University of Chicago Press

Jensen-Thorup of Terroir, C. (2012) «Language politics – An interview with Ivalu Søvendahl Petersen» i (red) *Conditions Issue 11 & 12/2012 - Possible Greenlands*. (s.72 og 73)

Lynge, A. (1931/1989) *Trehundrede år efter*, Autakkiorfik

MurphysLovlydige, (3. februar, 2013) Grønlænderne - Respæk, hentet fra:
<https://www.youtube.com/watch?v=fGbZVRZ5vWI>

Mølgaard, N. (13. februar, 2013) Partii Inuit: Derfor taler vi ikke dansk, *Sermitsiaq*, hentet fra: <http://www.knr.gl/da/nyheder/partii-inuit-derfor-taler-vi-ikke-dansk>

Mølgaard, N. (14. februar, 2014) Ledigheden eksploderer i Nuuk, *Sermitsia*, hentet fra:
<http://sermitsiaq.ag/ledigheden-eksploderer-i-nuuk>

Nathanielsen, N, (2013) *Et utæt hus*, pressmelding fra Inuit Ataqatigiit, henter fra:
[sermitsiaq.ag/sites/default/files/field_attachment//pm_-_sprog.doc]

Nielsen, F.A.J, (2011), «Den ældste grønlandske Bibel – et sprogligt og kulturelt møde»

i (red) Høiris, O. og (red) Marquardt, O. *Fra vild til verdensborger - Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet* (s. 147 - 189) Aarhus – København: Aarhus Universitetsforlag

Nora, P. (1997), «Introduction to Realms of Memory - Volume II– Traditions» i

The Construction of the French Past – REALS OF MEMORY Volume II,(red.) Pierre
Nora,

New York: Columbia Univeristy Press

Nora, Pierre, (1998) «Introduction to Realms of Memory - Volume III – Symbols» i

The Construction of the French Past – REALS OF MEMORY Volume II, (red.) Pierre
Nora

New York: Columbia Univeristy Press

Nuttall, M, (2009)«Living in a World of Movement: Human Resilience to

Enviornmental Instability in Greenland» i (red.)Crate, S. A. og Nuttal, M(red.)
Anthropology and Climate Change – From Encounters to Actions (s. 292 – 310)
California:Left Coast Press

Nuttall, M. (2012)«Imagining and governing the Greenlandic resource frontier»,

The Polar Journal, 2:1, ss. 113 – 124 (Artikel sendt på mail, kan hentes på url
<http://dx.doi.org/10.1080/2154896x.2012.679563>).

Olsen, C. C. (2004), Kalaallisut – grønlandsk, hentet fra

<http://eplads.norden.org/nordenssprak/kap2/2d/01.asp>,
<http://eplads.norden.org/nordenssprak/kap2/2d/02.asp> og
<http://eplads.norden.org/nordenssprak/kap2/2d/03.asp>

Olsen, N.(2013) We extend our hand, *Partii Inuit*, hentet fra: <http://www.partiininuit.gl/>

Olsen, N. L (2011) «Uden grønlandsk mad er jeg intet», i (red.) Høiris, O. og (red.)
Marquardt, O. *Fra vild til verdensborger - Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens*

globalitet (s. 409 – 428) Aarhus – København: Aarhus Universitetsforlag

Poppel, B(2009)Levevilkår i Grønland (6) – Det grønlandske sprog – en status ved

Selvstyrets indførelse. *Sermitsiaq*, hentet fra <http://old.uni.gl/Portals/0/bsprog.pdf>

Rischels, J(2012) Grønlandsk, i Den Store Danske, Gyldendal Åbne Encyklopædi, hentes fra: http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Sprog%C3%A6tter_og_sprogfamilier/Eskimoisk_sprog/gr%C3%B8nlandsk?highlight=gr%C3%B8nlandsk

Rosentahl, E, (23. september 2012). A Melting Greenland Weighs Perils Against Potential, *The New York Times*, 23.09. 2012, hentes fra:

<http://www.nytimes.com/2012/09/24/science/earth/melting-greenland-weighs-perils-against-potential.html?pagewanted=all>

Sermitsiaq.ag, (9. april, 2013) «Vil fordrive kolonismen genfærd» hentet fra:

<https://www.youtube.com/watch?v=h2ontatIPa0>

Statsministeriet(2012) Den grønlandske selvstyreordning, hentet fra:

http://www.stm.dk/_a_2566.html

Stewart A.(1998) *The Ethnographer's Method*, Thousand Oaks - London – New Dehli: Sage Publications

Sørensen, B, W, og Forchhammer, S.(2011) «Byen og grønlenderen» i (red.) Høiris, O. og (red.) Marquardt, O. *Fra vild til verdensborger - Grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet* (s. 559 – 596) Aarhus – København: Aarhus Universitetsforlag

Thuesen, N. P. Phil, R. Giverholt, H.(2014) Grønland i *Store Norske Leksikon* hentet fra:
<http://snl.no/Grønland>

Tjønn, H.(15. Januar 2014) Da England satte foten ned, *Aftenposten*,

Tsing, A. L(2005), *Friction*, Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Waterworlds(2014) Waterworlds – Team Members – Kirsten Hastrup, *Waterworlds* –
Department of Anthropology, henter fra: <http://waterworlds.ku.dk/team/hastrup/>

Wiind-Friis, L. (19 oktober, 2012) Berømt og berygtet grønlandsk bygning fik dramatisk afslutning, *Politiken*, hentet fra: <http://politiken.dk/indland/ECE1787494/beroemt-og-berygтет-groenlandsk-bygning-fik-dramatisk-afslutning/>

Illustrasjonsliste

Illustrasjon 1: Nuuk sett fra Hans Egede-statuen.....	11
Illustrasjon 2: Tospråklig skilt.....	23
Illustrasjon 3: Robert Holmenes Buuarsikkut via Facebook og Sermitsiaq.....	43
Illustrasjon 4: Robert Holmenes Buuarsikkut via Facebook og Sermitsiaq.....	47
Illustrasjon 5: De gamle skiltet til fiskemarkedet.....	66
Illustrasjon 6: Kjøtt fra havpattedyr som presentert i den nye Kalaaliaraq. Sjømat i bakgrunnen.....	67
Illustrasjon 7: Rogn prepareres og pakkes i plastikkposer av en fanger. Rognen kan ikke kjøpes i nye Kalaaliaraq og er fersk – fisken ligger i bøtter med vann f(den sorte til høyre) før den flås forann kundene.....	67
Illustrasjon 8: Smykker og pynt til salgs utenfor Brugseni.....	75
Illustrasjon 9: Kaassaassuk mot isbjørnen.....	78
Illustrasjon 10: Hans Egede-statuen.....	81
Illustrasjon 11: Aleqa Hammond har på seg ulo-øredobber. Bildet tilhører Sermitsiaq.gl.....	82

Illustrasjon 1, 2, 5, 6, 7, 8 og 10 er bilder tatt av forfatteren

Illustrasjon 3 og 4 er copyright til Robert Holmene, tegneren av *Buuarsikkut*, hentes her: <https://www.facebook.com/buuarsikkut?fref=ts>

Illustrasjon 9 er copyright til milik publishing, hentes her: http://www.milik.gl/?attachment_id=141

Illustrasjon 11 er copyright til Leiff Josefsen og *Sermitsiaq*, hentes her: <http://sermitsiaq.ag/aleqa-traekker-ostermann-bommert-tilbage>